

Refleksioner over kvalificering af socialt arbejde

**- udvalgte bachelorprojekter fra
Socialrådgiveruddannelsen i Aarhus
VIA University College**

Udgivet af: Socialrådgiveruddannelsen i Aarhus, VIA University College 2013
Tryk: Socialrådgiveruddannelsen i Aarhus, VIA University College.

ISBN EAN 9788785200907

Denne udgave kan også downloades på
<http://www2.viauc.dk/socialraadgiver/aarhus/skolen/publikationer/Sider/publikationer.aspx>

Publikationen kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

Denne publikation kan bestilles ved henvendelse til:
Socialrådgiveruddannelsen i Aarhus
VIA University College
Skejbyvej 15
DK-8240 Risskov
Tlf.: 87 55 33 00
E-mail: socia@viauc.dk

Indhold

Forord	5
Indledning	7
En kritisk realistisk tilgang til fænomenet "Unge mødre uden ungdomsuddannelse" ..13 <i>Af Birgitte Dolmer Krogh og Charlotte Kallestrup – juni 2011</i>	
Først og fremmest er de børn... – Om det sociale arbejde med uledsagede mindreårige flygtninge i Danmark..... 25 <i>Af Heidi Kristine Overgaard – januar 2012</i>	25
Det frivillige sociale arbejdes udviklingspotentiale - et nuanceret naboskab i Aarhus som kilde til inspiration..... 43 <i>Af Diana Louise Nielsen – januar 2012</i>	43
Beskæftigelse - vellykket eller mislykket integration ..... 55 <i>Af Shadman Salih – januar 2012</i>	55
Et udviklingsprojekts konsekvenser - mikrolån og selvhjælpsgrupper til kvinderne i Trankebar-området..... 67 <i>Af Kristine Grud – januar 2012</i>	67
<i>Går socialt arbejde på beskæftigelsesområdet og helhedssyn hånd i hånd? - en socialrådgivers oplevelse ..... 77 Af Marie Overby – juni 2012</i>	77
<i>Aarhus Kvindekrisecenter: Voldsramte kvinder søger tilbage til krisecenteret ..... 87 Af Louise Edda Sommerset – juni 2012</i>	87
<i>Kompleksiteten i arbejdet med kontanthjælpsmodtagere med andre problemer end ledighed – med fokus på kommunikation og helhedsorientering ..... 97 Af Bettina Fager Blomberg og Vivian Harder Smith – juni 2012</i>	97
<i>Signs of Safety - løsnings- og ressourceorienteret socialt arbejde med udsatte familier ..... 105 Af Lene Kjær Hansen, Marie Valbjørn Kjøller og Jeanett Lind – juni 2012</i>	105
<i>Anerkendelse - eller hvad?..... 123 Af Lærke Jensen og Mikkel Storgaard Jørgensen – juni 2012</i>	123
<i>Oversigt over bachelorprojekter 2012 ..... 135</i>	135

Forord

I nærværende 8. udgave af den sociale skriftserie vedrørende bachelorprojekter i 2012 præsenteres en række projekter med analyser, undersøgelser og bud på tackling af en række sociale og beskæftigelsesmæssige problemer i nationalt og internationalt perspektiv.

Det er af mange grunde vigtigt, at socialrådgiveruddannelsen, de studerende og skolen samarbejder tæt med praksis om at udvikle, forbedre, analysere og diskutere de sociale og beskæftigelsesmæssige problemer og deres løsning – nu og for fremtiden, ikke mindst så vi sammen bidrager til at fremme gode og relevante forandringer for udsatte borgere.

Vi håber, at denne skriftserie vil være med til at rejse debat og vil inspirere til nytænkning og handling både for den enkelte socialrådgiver i dennes refleksioner og eget arbejde, men også vil kunne inspirere offentlige og private institutioner og forvaltninger.

En stor tak til alle jer fra praksis, der så velvilligt er indgået og har stillet jer til rådighed for vore dygtige og ihærdige studerende i deres undersøgelser. Vi håber med denne skriftserie at kunne give lidt tilbage til jer for dette.

God læselyst

Bente V. Lauridsen
Uddannelsesleder

Indledning

Formål med udgivelsen

VIA University College, Socialrådgiveruddannelsen i Aarhus har valgt at udgive nummer 8 i denne skriftserie – om refleksioner over kvalificering af socialt arbejde. Artiklerne er skrevet på baggrund af og med større eller mindre uddrag fra bachelorprojekter, som skolens studerende har udarbejdet i 2012 samt et enkelt fra 2011.

Faget socialt arbejde er i disse år inde i en hurtig udviklingsproces. Vi har fået en professionsuddannelse. Uddannelsen stiller krav til de studerende om ikke blot at kvalificere sig inden for faget som udøvende socialrådgivere, de skal også kvalificere sig til at kunne bidrage til fagets udvikling. Det at kunne bidrage til fortsat faglig udvikling er afgørende for socialrådgiverne i praksis, hvis faget skal kunne modsvare udviklingen i de sociale problemer og behovene for socialfaglige indsatser og ikke skal stagnere.

Vi ser en række fagligt meget spændende bachelorprojekter og finder, at det er oplagt, at de faglige tanker heri kommer længere ud end eksamensbordet. Vi har derfor fortsat denne skriftserie i håb om at udbrede de faglige indsigter og udviklinger fra bachelorprojekterne også til praktikerne i socialt arbejde. Vi håber, at I vil tage vel mod bidragene fra de tidligere studerende og jeres nye kollegaer. Samtidig håber vi med denne skriftserie at give andre studerende inspiration til egne kommende bachelorprojekter.

Redaktionens rolle

Redaktionen har kontaktet et udsnit af de udførte bachelorprojekter og foreslået de tidligere studerende at bidrage til denne skriftserie. Udvælgelsen er sket ud fra redaktionsmedlemmernes og kollegaers kendskab til de udfærdigede projekter som vejledere og eksaminatorer.

Vi har udvalgt de deltagende projekter efter deres grad af bidrag til faglig debat, nuancering og for nogles vedkommende egentlig nyudvikling inden for socialt arbejde. Også projekter, som beskæftiger sig med mere "ukendte" eller utraditionelle sider af socialt arbejde eller typer af socialt arbejde, som ikke behandles skriftligt så ofte, peger vi på som bidragsydere, ligesom på projekter, som tager nogle spændende metoder i brug, eller behandler disse godt og inspirerende.

Redaktionens opgave har været at yde faglig sparring til bidragene fra de nyuddannede bachelorer med hensyn til formidlingen af deres arbejde. Redaktionen har i varierende omfang været inde og redigere, udvælge, sammenstykke og sprogligt bearbejde nogle af de præsenterede bidrag.

De præsenterede analyser, værdier og holdninger i bidragene er de nyuddannede bachelors egne og deles ikke nødvendigvis af Socialrådgiveruddannelsen i Aarhus eller af redaktionen.

Dette nummer

I dette ottende nummer af skriftserien præsenterer vi artikler fra ti forskellige bachelorprojekter.

De antyder og fastholder den spændvidde, vi ser i bachelorprojekterne. Typemæssigt kan bachelorprojekterne variere fra de mere traditionelle problemorienterede undersøgelsesprojekter over evalueringsprojekter og/eller udformes som udviklingsprojekter.

I dette nummer af skriftserien er artiklerne skrevet af de professionsbachelorer, der afsluttede deres uddannelse i januar og juni 2012 samt et enkelt fra juni 2011. Der har været bred opbakning om skriftserien. Ganske mange indvilgede i at ville bidrage. Desværre havde ikke alle, der gerne ville bidrage med en artikel, tiden til at skrive den færdig på grund af de ofte meget pressede arbejdsvilkår, der aktuelt hersker i det danske sociale arbejde. Som redaktion er vi glade for interessen og siger et stort tak til de 10 grupper, som på trods af stor travlhed som nyuddannet socialrådgiver i praksis kunne prioritere at skrive artiklerne her i nummer 8.

Kort om de enkelte artikler

Den første artikel sætter fokus på socialt arbejde med unge mødre uden ungdomsuddannelse, der deltager i Mødrehjælpens Projekt I Gang i Århus og Odense. I projektet er der arbejdet ud fra en kritisk realistisk tilgang, som har fokuseret på at udvikle en forståelse af unge mødre uden ungdomsuddannelse gennem at undersøge de underliggende strukturer, kræfter og mekanismer, der kan have genereret fænomenet. De multikausale årsagssammenhænge i mødrenes livsforløb, der kan have forårsaget, at de unge mødre i dag står uden uddannelse. Særligt er der fokuseret på de unge kvinders nedarvede dispositioner og disses samspil med skoleforhold og samfundsmæssige forhold samt deres aktuelle situation som mødre. Udover at indfange de mulige årsagssammenhænge bag fænomenet har bachelorprojektet yderligere haft til hensigt at vurdere, hvorledes Mødrehjælpens arbejde fremmer de unge mødres muligheder for uddannelse, og hvorledes Mødrehjælpens arbejde med de unge mødre kan kvalificeres.

Den anden artikel - "Først og fremmest er de børn..." - omhandler socialt arbejde med uledsagede mindreårige flygtninge i Danmark. Bachelorprojektet fremhæver, at der er tale om en lille gruppe børn, som er meget forskellige, men alligevel har en del til fælles. De er alle separerede fra deres forældre, befinder sig i et fremmed land og har brug for beskyttelse, tryghed og omsorg. I artiklen fokuseres der på, at arbejdet med denne gruppe børn stiller særlige krav til socialrådgiveren. Krav om viden om hensigtsmæssige procedurer i den konkrete sagsgang, kendskab til det retslige grundlag samt en socialfaglig fundering, såfremt socialrådgiveren skal formå at iværksætte kvalificerede indsatser over for denne socialt udsatte gruppe af børn og unge. Samtidig pointeres der i artiklen, at denne gruppe børn har særlige behov i relation til botilbud. En række af børnene placeres i egen bolig, hvilket ikke er hensigtsmæssigt, idet de bliver ensomme, deprimerede og ikke klarer tilværelsen på egen hånd. I stedet foreslås der en boligplacering i bofællesskaber. Artiklen afsluttes med et forslag til et redskab, i form af et internetbaseret netværksforum, der vil kunne bidrage til landsdækkende erfaringsudveksling og videdeling mellem socialrådgivere, der arbejder med målgruppen.

Den tredje artikel præsenterer og undersøger med afsæt i en kvalitativ tilgang, hvilket udviklingspotentiale den frivillige sociale organisation Kirkens Korshær i Aarhus besidder. På baggrund af konflikten mellem Kirkens Korshær og naboerne

på Nørre Allé drager opgaven inspiration af spændingerne og håndteringen af konflikten, og undersøger hvorledes organisationen agerer alternativ problemløser. Under inddragelse af Anthony Giddens' strukturteori belyses de strukturelle rammebetingelser for det frivillige sociale arbejde, og disse sættes i forbindelse med aktørernes handlinger for at danne en integreret problemforståelse og undersøge, om disse er mulighedsskabende eller begrænsende.

Hertil inddrages den tidligere regerings ønske om en styrket inddragelse af civilsamfundet, og opgaven undersøger endvidere, hvilke implikationer dette vil få for de frivillige sociale organisationer og indsatsen målrettet socialt udsatte.

Opgaven konkluderer, at Kirkens Korshær i Aarhus besidder et potentiale til at fremme social integration og diskuterer desuden muligheden for, at socialarbejderne griber ind i sociale systemer og fordrer et holdningsskifte, som giver plads til alle.

Den fjerde artikel omhandler sammenhængen mellem arbejdsmarkedet og integrationen af ikke-vestlige indvandrere i det danske samfund. Herunder behandles, hvordan socialrådgiveren og indvandrerens oplevelser vejen til integration via arbejdsmarkedet. Ydermere analyseres disse oplevelser fra en faglig vinkel, og samtidig hvilke tiltag der kan anbefales for at forbedre integrationen i samfundet, herunder hvad der er vigtigt for socialrådgiveren at være opmærksom på.

I den hverdagspolitiske og offentlige diskurs er der stor fokus på integration af indvandrere i det danske samfund, som også har påvirket den socialfaglige diskurs. I denne proces er socialrådgiveren og indvandrerens vigtige aktører. Til dette formål gør undersøgelsen brug af kvalitative interviews med socialrådgivere og ikke-vestlige indvandrere.

Den femte artikel omhandler de konsekvenser, et udviklingsprojekt i Indien har for de kvinder, der deltager i et projektet. Det indeholder to dele; dels oprettelse af selvhjælpsgrupper og tilbud om, at kvinderne kan modtage mikrolån. Der er fokus på, hvilke konsekvenser det har i familien, at kvinderne bliver organiserede, oplyste og deltager i forskellige kurser, samt at kvinder pludselig har adgang til at låne, forholdsvis mange penge, i en kultur, hvor det traditionelt er mændene, der er familiernes overhoveder, forsørgere og de oplyste.

Samtidig ændres kvindernes livssituation - de begynder at tænke og handle anderledes end tidligere og udvikler helt nye forståelser for, hvordan tingene kan se ud og kan være. De kan hjælpe dem selv og deres familie ud af fattigdommen og udvikler sig fra at have været passive og isolerede i deres hjem, til at tjene penge og kunne gøre en forskel ikke kun for egen familie, men også for lokalsamfundet. Denne udvikling er central i bachelorprojektet og vil være gennemgående i hele projektet.

Den sjette artikel diskuterer helhedssyn i socialt arbejde og tager afsæt i bachelorprojektet: Går socialt arbejde på beskæftigelsesområdet og helhedssyn hånd i hånd? - en socialrådgivers oplevelse. Artiklen bringer en teoretisk diskussion af begrebet helhedssyn og redegør for, at helhedssyn må forstås i flertal. Artiklen bibringer derpå udvalgte dele af projektets analyse af socialrådgivers oplevelse af at kunne arbejde med helhedssyn i praksis samt opstiller forskellige idealtyper i anvendelsen af helhedssyn og peger på, at det kan være en fordel at differentiere i mellem forskellige typer af anvendelse af helhedssyn. I forlængelse af projektet blev der udarbejdet en refleksionsmodel i relation til at arbejde med helhedssyn. Denne model indgår i artiklen.

Artikel nummer syv tager afsæt i et projekt omkring det sociale arbejde på Aarhus Kvindekrisecenter. Krisecenteret erfarer, at en række kvinder i forlængelse af deres ophold på krisecenteret vælger at flytte tilbage til deres voldelige partner og derpå sidenhen atter udsættes for vold og søger hjælp på krisecenteret. Interessen rettes derfor mod, hvordan den sociale indsats under opholdet kan kvalificeres, således at den voldsramte kvinde styrkes i at undlade at gå tilbage til den voldelige partner. Det overvejes i projektet bl.a., om der kan arbejdes med varigheden af kvindens ophold, således at den fastsatte 3-måneders regel for et ophold ikke bliver til hinder for, at kvinden får den fornødne tid til at løsrive sig fra sin knytning til den voldelige partner og udvikle sin selvstændighed.

Den ottende artikel undersøger kompleksiteten i beskæftigelsesindsatsen over for kontanthjælpsmodtagere med andre problemer end ledighed. Fokus er på kommunikation, relation og helhedsorientering. Dette projekt tager udgangspunkt i interviews med socialrådgivere på et jobcenter og et aktiveringstilbud, observationer af samtaler mellem socialrådgiver og borger, samt SFI-rapporten "Veje til beskæftigelse". Projektet inddrager teori om helhedssyn, problemforståelse, kommunikation og relationsarbejde. Projektet konkluderer, at kommunikationen og relationen mellem alle involverede aktører er vigtige elementer i en helhedsorienteret indsats, da en sådan indsats kræver åbenhed og ærlighed om problemstillingen. Kompleksiteten på området betyder, at det er vanskeligt at regulere socialrådgivernes arbejde gennem lovgivning, regler, rammer og standardiserede metoder. Borgernes unikke og komplekse problemstillinger stiller krav til den enkelte socialrådgivers videnskapacitet og evne til at reflektere over problemstillingerne ved brug af teoretisk og faglig viden.

Den niende artikel er udarbejdet på baggrund af uddrag fra bachelorprojektet: "Signs of Safety – løsnings- og ressourceorienteret socialt arbejde med udsatte familier". Omdrejningspunktet for dette projekt er, hvordan Signs of Safety medvirker til, at forældre til udsatte børn inddrages i og tager ansvar for at afhjælpe familiens problemer. Fokus er på socialrådgivernes og forældrenes oplevelse af Signs of Safety, og det er deres udsagn samt observationer, der danner grundlag for projektet. Projektet er udarbejdet ud fra et samarbejde med et Familiekontor. Artiklen indeholder en indledning, hvor der er en redegørelse for valg af emne, en beskrivelse af metoden Signs of Safety, en analysedel, som sammenfatter projektets væsentligste pointer og konklusioner samt afsluttende refleksioner omkring Signs of Safety og projektet.

Den tiende artikel er et bachelorprojekt, som har haft et interessant samarbejde med Østjyllands Politi og SSP Aarhus. Dette bachelorprojekt har fået adgang til kvalitative interviews med 7 drenge mellem 14-17 år, som er dømt for grov kriminalitet. Med afsæt i disse interview/fortællinger har projektet ud fra et dobbelthermeneutisk perspektiv arbejdet med at forstå, hvordan det kan være, at disse drenge er kommet ind i en kriminel løbebane. Artiklen fordyber sig i forskellige forståelser af anerkendelse. Projekter anbefaler øget fokus på koordinering, konsekvens og tværfagligt samarbejde i de aktuelle indsatser indenfor dette område. Ikke mindst er det vigtigt, at socialrådgiveren virker handlekraftig i arbejdet med målgruppen.

Afrunding

I dette ottende nummer af skriftserien er det lykkedes at få nyuddannede bachelorer fra 10 projektgrupper til at omarbejde deres projekter til artikelform, selvom de

er kommet ud i en travl hverdag som udøvende praktikere. Som redaktion takker vi dem alle for indsatsen.

Vi ser gerne en fortsat tradition for formidling af bachelorprojekternes faglige indsigter og udviklinger her ved Socialrådgiveruddannelsen og håber, at denne skriftserie kan bidrage til at fremme faglig nysgerrighed og debat.

Samtidig håber vi, at skriftserien kan være med til at vække en yderligere interesse hos praktikere til at indgå i praksisforskningssamarbejder¹ med Socialrådgiveruddannelsen i Aarhus og her medtænke de studerendes bachelorprojekter som et meget relevant aktiv.

Redaktionen
Socialrådgiveruddannelsen i Aarhus, VIA University College
Kirsten Henriksen og Per Westersø
Januar 2013

---

1 <http://www.viauc.dk/hoejskoler/psh/videncentre/socialpaedagogik-og-socialt-arbejde/praksisforskningsnetvaerket/Sider/praksis-forsknings-netvaerk.aspx>

En kritisk realistisk tilgang til fænomenet "Unge mødre uden ungdomsuddannelse"

Af Birgitte Dolmer Krogh og Charlotte Kallestrup – juni 2012

Resumé

Vores bachelorprojekt omhandler unge mødre uden ungdomsuddannelse. Projektet er udformet som et casestudium, hvor konteksten er afgrænset til udelukkende at undersøge de unge mødre, der deltager i Mødrehjælpens Projekt I Gang¹ i Århus og Odense.

Det nyskabende ved bachelorprojektet er, at vi har anvendt det videnskabsteoretiske perspektiv kritisk realisme for at forstå fænomenet unge mødre uden ungdomsuddannelse. Vi har derved forsøgt at illustrere, hvorledes kritisk realisme kan være anvendelig i socialt arbejde som analyseramme. Projektet har haft til hensigt at undersøge de underliggende strukturer, kræfter og mekanismer, der kan have genereret fænomenet. Når der arbejdes kritisk realistisk, skal der i analysen afdækkes, hvilke multikausale årsagssammenhænge i mødrenes livsforløb, der kan have forårsaget, at de unge mødre i dag står uden uddannelse. De mekanismer, der er tillagt central værdi i opgaven, udgør: De nedarvede dispositioner, der er blevet overført i den unge mors familie samt disse dispositioners samspil med den unge mors skoleforhold og samfundsmæssige forhold. Ligeledes afdækkes, hvorledes de unges aktuelle situation som mødre har influeret på, at de i dag ikke har gennemført en uddannelse.

Udover at indfange de mulige årsagssammenhænge bag fænomenet har bachelorprojektet yderligere haft til hensigt at vurdere, hvorledes Mødrehjælpens arbejde fremmer de unge mødres muligheder for uddannelse, og hvorledes deres arbejde med de unge mødre kan kvalificeres.

Indledning/problemformulering

Vi betragter ikke unge mødre som et socialt problem i sig selv, men de unge mødre kan udvikle sociale problemer, hvis de bliver afskåret fra at gennemføre en uddannelse. Derved begrænses de unge mødre i at erhverve sig de sociale og faglige ressourcer og kompetencer, der kræves på arbejdsmarkedet.

På det uddannelsespolitiske område forventes det, at unge tager en uddannelse og derved erhverver sig de nødvendige kompetencer. I vores samfund er det blevet svært at få et ufaglært arbejde, og det er ikke længere muligt at gå i lære uden en forudgående grunduddannelse. De unge skal forinden tage et grundforløb på fx teknisk skole eller handelsskolen, før de kan søge en lærer- eller elevplads.

Denne samfundsændring; at alle job skal være baseret på en forudgående uddannelse, er nærmest blevet en selvfølge i dag. De politiske målsætninger og retorikken om uddannelse er således skærpet. Den tidligere undervisningsminister Tina

---

1 I Projekt I Gangs formål er at hjælpe unge mødre under 25 år i gang med uddannelse eller job.

Nedergaard understreger, at jobmulighederne for unge uden uddannelse vil forringes markant fremover for de unge, der ikke har en ungdomsuddannelse².

Ifølge Arbejderbevægelsens Erhvervsråd og Danmarks statistik fremgår det, at jo yngre mødre er, når de får deres første barn, desto større er risikoen for, at de ikke gennemfører en uddannelse senere i livet³.

Vi vurderede på baggrund af ovenstående, at unge mødre uden en ungdomsuddannelse, kan befinde sig i en risikogruppe for at udvikle sociale problemer.

Vores viden om, at flere unge mødre har vanskeligt ved at gennemføre en uddannelse, har vakt vores interesse og en undren over, hvilke årsager, der ligger til grund for, at de unge mødre ikke gennemfører en uddannelse. Undersøgelsen af, hvilke årsagsforklaringer, der kan ligge til grund for, at unge mødre ikke gennemfører en uddannelse, var omdrejningspunktet for opgaven.

Det var afgørende for vores projekt at vælge det rette perspektiv, der på en helhedsorienteret måde kunne forklare, hvorfor de unge mødre ikke gennemfører en uddannelse. Vi valgte en kritisk realistisk tilgang for at kunne afdække de mangeartede og interagerende mekanismer, der har forårsaget en manglende uddannelse hos de unge.

På baggrund af ovenstående undren og det teoretiske perspektiv formulerede vi følgende spørgsmål, som vi har forsøgt at svare på:

Hovedproblemformulering

Hvilke strukturer, kræfter og mekanismer har forhindret de unge mødre i Mødrehjælpens Projekt I Gang i at gennemføre en ungdomsuddannelse, og hvordan kan viden om disse mekanismer kvalificere socialrådgivernes arbejde med projektets målgruppe?

Underproblemformulering

UP1: Hvilke strukturer, kræfter og mekanismer på mikro-, makro- og mesoniveau har modvirket de unge mødres muligheder for at gennemføre en uddannelse?

UP2: Hvorledes kan socialrådgivernes indsats i projektet fremme og befordre de unge mødres muligheder for at gennemføre en uddannelse, og hvorledes kan det socialfaglige arbejde kvalificeres?

Kritisk realisme som forståelsesramme

Kritisk realisme som videnskabsteoretisk perspektiv skal, når det overføres til socialt arbejde, både inkludere en struktur og et aktørniveau. Derfor har vi i bachelorprojektet både forholdt os til, hvilke strukturer, kræfter og mekanismer, der har modvirket de unge mødres muligheder for at gennemføre en uddannelse, men samtidig har vi forholdt os til, hvorledes socialrådgiveren i Projekt I Gang kan fremme og befordre de unges muligheder for at gennemføre en uddannelse.

For at afdække mulige strukturer, der har modvirket de unge mødres uddannelsesmuligheder, har vi anvendt Bhaskar's begrebsforståelse. Han forstår strukturbegrebet som sociale strukturer, hvori der eksisterer iboende kausale kræfter eller

---

2 <http://www.uvm.dk/Uddannelse/Gymnasiale%20uddannelser>

3 <http://www.b.dk/danmark/unge-moedre-skal-hjaelpes-til-uddannelse>

potentialer, der kan påvirke individets spillerum. De iboende kræfter eller tilbøjeligheder i strukturerne skal forstås som strukturens potentiale for at få en hændelse til at ske⁴.

Vi har i bachelorprojektet undersøgt de kræfter, der udspiller sig i sociale strukturer på samfunds-, skole- og familieniveau, der kan have modvirket de unge mødres muligheder for at gennemføre en uddannelse.

Vi har forstået kritisk realisme således, at mødre rummer kræfter eller potentialer til at tage en uddannelse, men disse potentialer bliver ikke altid aktiveret. Om de unge gennemfører en uddannelse afhænger ifølge kritisk realisme af, om der har eksisteret interagerende mekanismer, der forårsagede denne hændelse. Vi har således forstået mekanismer som de betingelser, der udløser eller igangsætter strukturens potentielle kræfter - og dermed genererer og frembringer en begivenhed eller et fænomen⁵. Der er altid et utal af mekanismer til stede, der enten kan forhindre eller fremme en begivenhed. Hvorvidt en faktisk begivenhed forekommer, afhænger af forskellige mekanismers samspil med hinanden, samt om betingelserne gør sig gældende i en bestemt kontekst⁶. De interagerende mekanismer kan forklares gennem denne analogi: Et blomsterfrø har qua sin struktur en tilbøjelighed eller et potentiale for at vokse op og blive en blomst. Men for, at frøet aktualiserer sig til en blomst, skal der være bestemte kontekstuelle betingelser, de såkaldte mekanismer til stede, såsom vand og lys, der kan igangsætte frøets potentielle kræfter. Det betyder, at der under givne gunstige betingelser kan generes visse hændelser, før frøet bliver til en blomst.

For at vi kunne afdække, hvilke strukturer, kræfter og mekanismer, der var relevante for vores bachelorprojekt, udarbejdede vi kvalitative semistrukturerede interview med to unge mødre, tre socialrådgivere og en uddannelsesvejleder fra Projekt I Gang i henholdsvis Aarhus og Odense.

Vi blev på baggrund af vores empiri bevidstgjorte om, at den negative sociale arv udgjorde en grundlæggende mekanisme i forståelsen af, hvorfor de unge mødre ikke havde en ungdomsuddannelse. Den måde, vi valgte at undersøge den sociale arv hos de unge mødre på, var gennem en analyse af Bourdieus økonomiske, kulturelle og sociale kapitalressourcer i de unge mødres opvækstfamilier⁷.

Gennem denne analyse kom vi frem til tre vigtige mekanismer, der kan have begrænset de unge mødres uddannelsesmuligheder: For det første kan det være forældrenes (til de unge mødre) lave uddannelsesniveau. Yderligere kan en af mekanismerne være, at forældrene selv fik børn i en tidlig alder. Den sidste mekanisme, som vi har valgt at inddrage i projektet, var de unge mødres opvækst i problematiske og brudte familieforhold. Disse tre mekanismer kan alle have betydning for de kapitalressourcer, de unge mødre er i besiddelse af.

Hvis vi kun havde forholdt os til ovenstående begrænsede kapitalressourcer, ville vores projekt udelukkende være præget af en deterministisk forståelse af fænomenet, hvor opvækstforholdene blev betragtet som den eneste årsagsforklaring, hvilket ikke var i overensstemmelse med vores kritiske realistiske forståelse. Derfor

---

4 Andersen 2007, s. 40

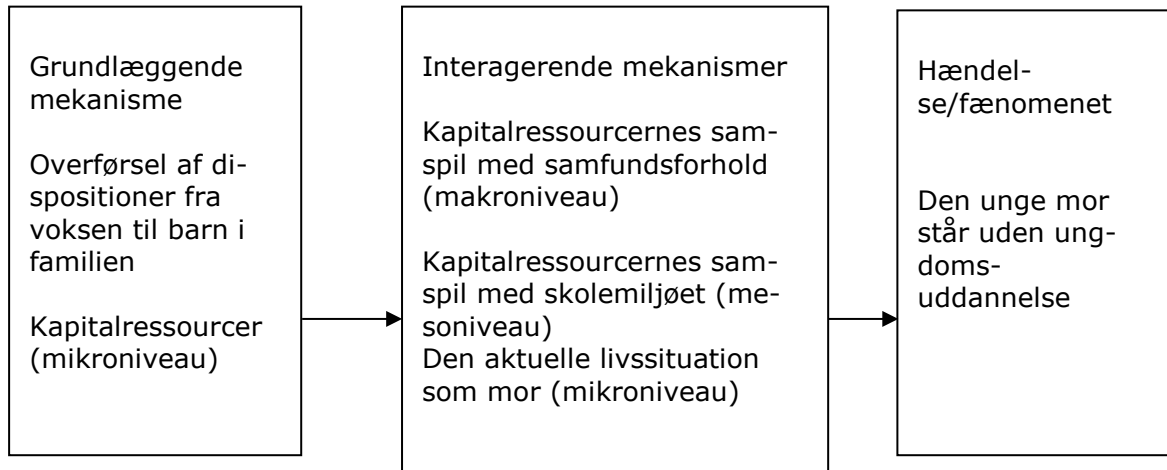
5 Ejrnæs & Guldager 2008, s. 65

6 Buch-Hansen & Nielsen 2007, s. 26

7 Prieur, Annick 2006, s. 87

har det været nødvendigt ligeledes at forholde os til andre mekanismers samspil med de nedarvede kapitalressourcer, der var overført fra forældrene til de unge mødre.

For, at projektets læsere kunne danne sig et overblik over de mekanismer, som vi valgte at analysere, udarbejdede vi nedenstående figur.

Med figuren, som skal læses fra venstre mod højre, illustrerede vi, at det ikke udelukkende var de unges opvækst i familien, den såkaldte primærsocialisering, der resulterer i de unges manglende uddannelse. Ifølge vores forståelse af den kritisk realistiske tankegang, vurderede vi, at det var nødvendigt at inddrage mekanismer på makro- og mesoniveau, den såkaldte tertiære og sekundære socialisering. Dette havde til hensigt at indfange fænomenet unge mødre uden ungdomsuddannelse ud fra et multikausalt perspektiv.

Den negative sociale arvs betydning

Den sociale arv bliver i mange sammenhænge betragtet som et deterministisk begreb, men som ovenover beskrevet, er dette ikke tilfældet ud fra en kritisk realistisk forståelse. Ifølge kritisk realisme indtræder den negative sociale arv først, når spillet mellem de nedarvede dispositioner og de andre interagerende mekanismer fører til ugunstige konsekvenser i voksenlivet. De ugunstige konsekvenser, som vi havde fokus på i projektet, var de unge mødres manglende uddannelse.

De tre interagerende mekanismer, som illustreres i kasse 2, er de mekanismer, som vi valgte at fokusere på i projektet. Vi var opmærksomme på, at der er andre mulige interagerende mekanismer, som kan have betydning for de unge mødres manglende uddannelse, men vi valgte at inddrage de mekanismer, som vi fandt væsentlige ud fra den kritiske realistiske tankegang. De interagerende mekanismer, som vi har analyseret, var kapitalressourcernes samspil med forhold på makro-, meso- og mikroniveau.

På makroniveauet analyserede vi de strukturer og mekanismer, der udspillede sig i spillet mellem de unge mødre og samfundsforholdene. På mesoniveau analyserede vi de strukturer og mekanismer, der eksisterede i interaktionen mellem de unge mødres familier og folkeskolen. På mikroniveau analyseres de strukturer og mekanismer, der påvirker den unge i familien samt den unge mors aktuelle situation som mor.

Den teoretiske forståelsesramme

På baggrund af vores kritisk realistiske forståelse af fænomenet har vi fundet det nødvendigt at inddrage forskellige teorier, der både forholder sig til samfundsmæssige forhold, interaktionen mellem mennesker og individfokuserede teorier. Teoriafsnittet havde til formål at afdække strukturer og mekanismer, men afsnittet havde ligeledes til hensigt at kvalificere det sociale arbejde, således at medarbejderne i Mødrehjælpens Projekt I Gang kunne forbedre de unges muligheder for at gennemføre en uddannelse.

De teorier, vi valgte at inddrage på individniveau, var Pierre Bourdieus kapitalbegreber, herunder den økonomiske, sociale og kulturelle kapital og Erik Eriksons psykosociale udviklingsteori. På meso-niveau inddrages Bourdieus habitusbegreb og symbolsk kapital samt Helle Schjellerups marginaliseringsbegreb i folkeskolen. De samfundsteorier, vi inddrogede, var Pierre Bourdieus uddannelsessociologi, herunder hans begreb om kulturel kapital, doxa og den symbolske vold. Derudover inddrogede vi Anthony Giddens begreb om aftraditionalisering og det posttraditionelle samfund.

På baggrund af vores analyse fandt vi frem til, at der var adskillige årsagsforklaringer på, hvorfor flere af de unge mødre i Projekt I Gang ikke har gennemført en ungdomsuddannelse. I analysen fandt vi frem til, gennem anvendelse af Bourdieus kapitalteori, at mødrenes begrænsede kapitalressourcer var den grundlæggende årsagsforklaring på de unges manglende uddannelse.

Analyse i relation til kulturel kapital

I vores analyseafsnit analyserede vi de unge mødres kapitalressourcer. På baggrund af denne analyse fandt vi frem til, at de unge mødres kulturelle, økonomiske og sociale kapital, der var grundlagt i opvæksten, havde en afgørende betydning for deres skolegang og deres fremtidige uddannelsesmuligheder.

I det følgende vil vi fokusere på den kulturelle kapital, og hvorledes den kulturelle kapital kan udgøre en modvirkende mekanisme for de unge mødres manglende uddannelse⁸. Kulturel kapital skal forstås som den kultur, der manifesterer sig i individet gennem familien, skolen og samfundet. Familien har en stor betydning for individets grundlæggende kapitalressourcer, da det er disse ressourcer, den unge går ud og møder verden med. Familiens kulturelle viden, smag og uddannelsesniveau kan således påvirke den unges kulturelle ressourcer. I vores samtaler med de unge mødre i Projekt I Gang fandt vi frem til, at de unge mødres adgang til faglitteratur, opslagsværker osv. var begrænset, hvilket havde betydning for deres uddannelsesmuligheder. Derudover fandt vi frem til, at de unge, der ikke havde været vant til at komme på biblioteket, museum, teater, havde vanskeligere ved at udvikle faglige færdigheder og kulturel viden end de unge, der havde nem adgang til kulturel kapital. Yderligere havde de unge mødres manglende mulighed for adgang til lektiehjælp og støtte i forhold til skolegangen betydning for deres motivation og kompetencer for at agere i skole- og uddannelsessystemet.

Skolesystemet er, ifølge Bourdieu, styret af en praksis, hvor de elever, der besidder mest kulturel kapital, opfattes som værende de dygtigste og får de bedste karak-

---

⁸ For yderligere uddybning af den økonomiske og social kapital, vil vi henvise til vores Bachelorprojekt på skolens bibliotek.

terer⁹. Skolesystemet fungerer således ud fra en doxa eller logik, der ikke tilgode- ser de børn med færrest kulturelle kapitaler. Den kulturelle kapital, der fordres i folkeskolen, kan fx være den måde man anvender sit sprog på, klæder sig på, den viden man har og ens smag. Det er typisk børn fra 'hjem med klaver'¹⁰, der er i besiddelse af denne kapital.

Bourdieu påpeger, at skolen ikke tager højde for de ulige forudsætninger, som eleverne kommer med. Børn fra privilegerede hjem har erhvervet sig kulturelle kapitaler, der modsvarer de kulturelle normer og idealer, der hersker i skolen¹¹. Disse elever er vant til åndfulde samtaler, at få kulturelle oplevelser og læser gerne uden for pensum. Elever fra faglige ressourcerstærke familier kan nemt overføre families kultur til skolens, og de vil således opleve skolen som en positiv videreførelse af familiens værdier¹². Disse elever vil ikke opleve kulturoverførselen som problematisk, og de vil derfor klare sig udmærket i skolen. De unge mødre i Projekt I Gang er ofte skoleelever uden kulturel kapital hjemmefra, og de vil derfor opleve skolens kultur som fremmed. De taler ikke det samme sprog, har ikke en almen viden om kultur eller om verden omkring dem - og har således ikke de værdier, skolen efter- spørger. Det formodes, at de unge mødre med en lav kulturel kapital, der ikke stemmer overens med de værdier og målinger, den danske folkeskole hylder som høj kapital, vil opleve, at de fagligt ikke kunne følge med i undervisningen og der- ved fik dårligere karakterer.

I forbindelse med, at vi foretog en analyse af de unge mødres kapitalressourcer, var vi opmærksomme på, at vi kunne være nået frem til det samme resultat ved at undersøge fænomenet "unge uden uddannelse". Vi var derfor opmærksomme på, at det ligeledes var nødvendigt at inddrage interagerende mekanismer, så som de unge mødres aktuelle situation som mor. For at inddrage denne mekanisme anvendte vi Eriksons teori om menneskets psykosociale udvikling, hvor der belyses vanskeligheden i at forene ungdomslivet og moderrollen samtidig med at gennem- føre en uddannelse.

Vi fandt frem til, at de unge mødre står over for to modsatrettede udviklingsopga- ver samtidig, hvor de på den ene side skal udvikle deres identitet som unge og samtidig skal håndtere moderrollen. Moderrollen indebærer, at de skal sætte deres børns behov forud for egne behov. Ifølge en socialrådgiver i Projekt I Gang i Aarhus kan det være svært for nogle af de unge at forene disse to roller, da det er normalt, at man som ung tænker på sig selv. Ud fra denne betragtning kan moderskabet ligeledes forringe de unges muligheder for at gennemføre en uddannelse. Samtidig blev vi ud fra vores empiriske materiale og samtalerne med de unge mødre i pro- jektet bevidste om, at moderskabet ligeledes kan motivere de unge til at gennem- føre en uddannelse, da vi i vores interviews erfarede, at de unge mødre ønsker at være et forbillede over for deres børn ved at gennemføre en uddannelse.

Vores refleksioner over kvalificeringen af det sociale arbejde

I sidste del af bachelorprojektet anviste vi, hvorledes medarbejderne i Projekt I Gang kunne forøge de unge mødres økonomiske, sociale og kulturelle kapitaler. Derved havde vi en forståelse af, at de unge mødres uddannelseschancer kunne forbedres gennem den rette hjælp og støtte fra medarbejderne i projektet.

---

9 Prieur & Sestoft 2006, s. 84

10 Prieur & Sestoft 2006, s. 73

11 Ibid. s. 74

12 Bourdieu & Passeron 2006, s. 9

Vores forståelse af, at de unge havde mulighed for at tilegne sig ressourcer og således ændre og overskride de strukturer, de har været underlagt, adskiller sig fra en deterministisk forståelse, som vi i bachelorprojektet forsøgte at nuancere ved i stedet at se strukturerne som et socialt fænomen, der kan påvirkes.

For at finde frem til, hvordan medarbejderne i projektet kan hjælpe de unge mødre med at gennemføre en uddannelse, fandt vi det nødvendigt at afdække, i hvilken grad de unge mødre var motiveret for at gennemføre en uddannelse. Vi fandt det relevant at inddrage Miller og Rollnicks motivationsbegreb, der indeholder de tre afgørende elementer: villighed, evne og parathed.

Gennem denne analyse fandt vi frem til, at de unge mødre havde viljen til forandring. De havde til dels ligeledes evnen, hvilket indebærer individets tro på, at det kan gennemføre en given forandring, men flere af dem udviste en usikkerhed i troen på egen formåen. Den største forhindring var de unges manglende parathed, som indebærer individets prioritering af, hvad der vurderes som vigtigst. Vi oplevede, at der var mange barrierer, der skulle ryddes af vejen, før målet om uddannelse stod som førsteprioritet. Vi erfarede, at medarbejderne i Mødrehjælpen lagde et stort arbejde i at udvikle de unges tro på egen formåen gennem gruppeforløb, hvorigennem de unges sociale kompetencer og personlige strategier opøves gennem bevidsthedsøgende metoder. Derudover erfarede vi, at medarbejderne i Mødrehjælpen ikke i tilstrækkelig grad fokuserede på at opøve de unge mødres kulturelle kapitalressourcer.

Vi erfarede derfor ud fra vores undersøgelse af Projekt I Gang, at vi kunne kvalificere arbejdet inden for det kulturelle felt. Vi vurderede, at det ville være formålstjenligt, hvis Mødrehjælpen tilbød de unge mødre kulturelle aktiviteter, der er i overensstemmelse med Bourdieus begreb om kulturel kapital for at forbedre deres uddannelsesmuligheder. De kunne fx arrangere teatertur, hvor de efterfølgende diskuterer stykkets morale og hensigt. Ligeledes anbefales det, at de ansatte tager på biblioteksbesøg med de unge, hvor de får mulighed for at låne bøger til sig selv og deres børn. Ved at tage i teateret og på biblioteket kan de opleve nogle af de kulturelle tilbud, samfundet tilbyder. Det medfører, at de unge vil opleve disse tilbud som lettere tilgængelige, hvilket kan motivere dem til at anvende dem i hverdagen. Det foreslås, at Mødrehjælpen ligeledes kan tilbyde et studieforberedende forløb, hvor de unge bliver præsenteret for forskellige studieteknikker, og derigennem opøver de nødvendige studiekompetencer. De skal i dette forløb forberedes i, hvordan de kan strukturere læsebyrden, når de starter på uddannelsen. De kan således lære, hvordan de kan udnytte deres korte tid til lektielæsning i en hektisk hverdag, hvor de skal forene studielivet og moderskabet. De kulturelle tilbud og det studieforberedende forløb, vurderede vi, ville kunne hjælpe dem i uddannelsessammenhænge, når de skal skrive opgaver og debattere faglige emner. Yderligere vurderede vi, at en opøvelse af kulturel kapital kan føre til bedre kommunikations- evne og en udvikling af abstrakt tænkning hos de unge mødre.

På baggrund af ovenstående fremgår det, hvorledes en modvirkende mekanisme, som manglende kulturel kapital, kan imødegås og udvikles og dermed, hvorledes de unge mødre har mulighed for at overskride de strukturer, de var underlagt i opvæksten, ved at udvikle faglige egenskaber, der matcher til uddannelsessystemet.

Konklusion

Vi har i opgaven forsøgt at bevæge os inden for den kritisk realistiske forståelsesramme. Vi har, for at besvare opgavens problemstilling, undersøgt de strukturer, kræfter og mekanismer på mikro-, meso- og makroniveau, der har modvirket de

unge mødres muligheder for at gennemføre en uddannelse. Vi konkluderede på baggrund af vores analyse, at strukturerne i familien, samfundet og skolen qua deres struktur har haft immanente kræfter, der indskrænkede mødrenes uddannelsesmuligheder. Det indebar, at mødrenes potentiale for at tage en uddannelse er forhindret af de forskellige mekanismers samspil i fortid og nutid. De interagerende mekanismer, såsom skole- og samfundsstrukturer, kan således udløse en negativ social arv hos de unge. Eftersom de unge ikke har gennemført en uddannelse, har den sociale arv sat sig som 'spor' hos de unge, men da de unge har et ønske om at gennemføre en uddannelse, kan det konkluderes, at den sociale arv endnu ikke er aktiveret.

I mikroafsnittet belyste vi de mikrosociale mekanismer i den primære socialisering i familien. Det konkluderes, at de økonomiske, sociale og kulturelle kapitalstrukturer, der er overført til de unge mødre fra deres forældre, har påvirket deres uddannelseschancer. Disse påvirkninger fra forældre til barn, konkluderede vi, var bl.a. indlærte rutiner fra uddannelses- og arbejdslivet, manglende erfaringer i at deltage i sociale relationer og manglende adgang til kulturel viden. Vi konkluderede, at de samlede nedarvede kapitalressourcer hos de unge mødre var begrænsede. De nedarvede kapitalressourcer forstod vi som den grundlæggende mekanisme, der kan have modvirket de unge mødre i at gennemføre en uddannelse.

Denne grundlæggende mekanisme, vurderede vi, ikke i sig selv var årsagsforklarende, men det var ligeledes nødvendigt at undersøge interagerende mekanismers samspil med kapitalstrukturerne for at forklare de unge mødres manglende uddannelse. På den baggrund undersøgte vi, hvilke relevante mekanismer, der har udspillet sig i 'den sorte boks', og således været medforklarende til fænomenet¹³. Vi undersøgte andre årsagssammenhænge til fænomenet, der kunne medvirke til at forklare fænomenet som multikausalt.

De interagerende mekanismer, vi undersøgte, var de unges aktuelle situation som mor samt mødrenes kapitalressourcers samspil med samfunds- og skoleforhold.

Vi konkluderede i makroafsnittet, at uddannelsessystemet fordrer en høj kulturel kapital, hvilket vanskeliggjorde de unge mødres tidligere skolegang og deres nuværende uddannelsesmuligheder. Ligeledes blev samfundsstrukturer betragtet som modvirkende mekanismer for de unge mødres uddannelseschancer. De uddannelsespolitiske og socialpolitiske doxa og konsekvenserne af de posttraditionelle samfundstankestrømninger har overvejende forringet de unges uddannelseschancer. Dette vurderes på baggrund af, at flere af de unge mødre ikke udnytter samfundets frigørende valgmuligheder og samtidig ikke tilbydes den nødvendige hjælp fra samfundet. Disse forhindringer udgør makrosociale mekanismer, der kan have modvirket de unges socialisering i samfundets normer, og derved begrænser dem i at gennemføre en uddannelse.

De unge mødres kapitalstrukturer kunne ligeledes betragtes i et mesoperspektiv, hvor de unges kompetencer blev vurderet i forhold til skolemiljøet. I denne analyse konkluderede vi, at der forekom en divergens mellem familiens og skolens habitus, der vanskeliggjorde dobbeltsocialiseringen. Det blev yderligere belyst, at de unges habitusstruktur og deres sociale kapital har haft betydning for deres tidligere sekundærsocialisering i folkeskolen og deres nuværende uddannelseschancer.

---

13 Se figuren

Disse udfordringer udgør mesosociale mekanismer, der kan have modvirket de unges uddannelseschancer.

Sammenfattede kan det konkluderes, at der har eksisteret strukturer og mekanismer på mikro-, makro- og mesoniveau, der har modvirket de unge mødres uddannelsesmuligheder.

På baggrund af vores analyse af de modvirkende mekanismer, kræfter og strukturer, fandt vi frem til, hvorledes socialrådgivernes indsats i Projekt I Gang kan fremme de unge mødres muligheder for at gennemføre en uddannelse. Som ovenfor beskrevet, konkluderede vi, at socialrådgiverne skal opøve de unges kapitalressourcer for at udvikle deres uddannelseschancer. Dette forslog vi kunne gøres gennem anvendelse af en empowermentorienteret tilgang til gruppeforløbene i Projekt I Gang. Gennem denne metode vurderede vi, at socialrådgiverne kunne forbedre de unges sociale kapitaler, eftersom de gennem forløbene kunne udvikle ansvar, selvstyring, selvstændighed gennem gensidighed og hjælp til selvhjælp. Denne tilgang formodede vi kunne udvikle deres handlekompetencer og forbedre deres mestringsstrategier, der med fordel kan anvendes i uddannelsessystemet, så de lærer at tage initiativ og handling i eget liv og derigennem ansvar for egen læring.

Litteraturliste

Bøger

- Andersen, Jack et. al. (red) (2008): At forstå biblioteket. København. Danmarks Biblioteksforening. S. 119-137
- Andersen, Svend Aage (2007): Kritisk realisme som perspektiv i socialt arbejde – En introduktion og en forskningsoversigt. Århus, Den sociale Højskole.
- Andersen, Svend Aage (2010): Social arv – Set i et kritisk realistisk perspektiv, Århus. Den sociale Højskole
- Andreasen, Lars Birch et. al. (1997): Unge uden uddannelse. København. AKF Forlaget.
- Antoft, Rasmus og salomonsen, Heidi Houlberg (2007): Det kvalitative casestudium – introduktion til en forskningsstrategi. I: Antoft, Rasmus et. al (red.): Håndværk & Horisonter – Tradition og nytænkning i kvalitativ metode. Odense. Syddansk Universitetsforlag. Kapitel 1
- Aude, Jutta (2000): Selvstyret gruppearbejde - Empowerment i praksis. Frederikshavn. Dafolo Forlag.
- Benjaminsen, Lars (2006): Chanceulighed i Danmark i det 20. århundrede – Udvikling i intergenerelle uddannelses- og erhvervschancer. København. Ph.d.-afhandling. Sociologisk Institut. Kapitel 4.
- Blom, Björn og Morén, Stefan (2007): Indsatser og resultat i socialt arbejde. Studenterlitteratur.s. 51-55
- Bourdieu, Pierre, Wacquant 1996: Refleksiv sociologi. Hans Reitzels Forlag
- Buch-Hansen, Hubert og Nielsen, Peter (2007):Kritisk realisme. Roskilde Universitetsforlag. samfundslitteratur
- Dencik, Lars (2005):Mennesket i postmoderniseringen – om barndom, familie og identiteter i opbrud. Verløse. Billesø & Baltzer,
- Erikson, Erik. H (1990): Barnet og samfundet. 3. udgave. København. Hans Reitzels Forlag
- Ejrnæs, Morten & Guldager, Jens 2008: Helhedssyn og forklaring. Akademisk Forlag
- Guldager, Jens (2000): Nogle tanker om forskning i eller af socialt arbejdes metoder. I: Socialvetenskaplig Tidskrift. Nr. s. 327-344
- Hansen, Erik Jørgen (2003): Uddannelsessystemerne i sociologisk perspektiv. København. Hans Reitzels Forlag.

Henningsen, Inge (2009): sammenhæng mellem mobning, barndomserfaringer og senere livskvalitet. I: Kofoed, Jette og Søndergaard, Dorte Marie (red.): Mobning – sociale processer på afveje. København. Hans Reitzels Forlag. Kapitel 6

Harrits sommer (2008): Klasser i videnssamfundet. I: Nielsen, Peter (red.): Brudflader.københavn. Frydenlund. S. 56-73

Honneth, Axel 2005: Behovet for anerkendelse. Hans reitzels forlag

Hutchinson, Gunn Strand m.fl. 2006: Modeller I socialt arbejde. 2. udgave. Hans Reitzels Forlag

Jensen, Jesper (2004): Kritisk realisme – teori og praksis – En samfundsvidenskabelig metodologi med makroøkonomiske eksempler. I: Fuglsang, Lars og Olsen, Poul Bitsch (red.): Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne – På tværs af fagkulturer og paradigmer. 2. udgave. Frederiksberg. Roskilde Universitets Forlag. Kapitel 4.

Jensen, Ulla Højmark og Jensen, Torben Pilegaard (2007): Unge uden uddannelse. I: Ploug, Niels (red.) (2007): Social arv og social ulighed. København. Hans Reitzels Forlag. Kapitel 6.

Jørgensen, Per Schultz og Kuschel, Rolf (2006): Socialpsykologi. 2. udgave. København. Frydenlund.

Kaspersen, Lars Bo (2001): Anthony Giddens – introduktion til en samfundsteoretiker. 2. udgave. København, Hans Reitzels Forlag.

Kvale, Steiner (1997): Interview – En introduktion til det kvalitative forskningsinterview. Kbh. Hans Reitzels Forlag. S. 129

Nielsen, Elof Nellemann (2010):Anvendt teori. Århus. VIA University College. Kapitel 1

Nygaard Christoffersen, Mogens og Mørck, Yvonne og Mazanti Sørensen, Kjeld (2001): Ungdomssociologi. 2. udgave. Columbus. Kapital 1 og 2

Mik-Meyer, Nanna og Villadsen 2007: Magtens former, 1. udgave, Hans Reitzels Forlag

Miller, William R. og Rollnick, Stephen (2004): Motivationssamtalen. Hans Reitzels Forlag. Kapital 1.

Olsen, Lars (2007): Den nye ulighed. gyldendal.

Olsen, Poul Bitsch og Pedersen, Kaare (2003): Problemorienteret Projektarbejde – en værktøjsbog. 3. udgave. Roskilde Universitetsforlag.

Prieur, Annick & Sestoft (2006): Pierre Bourdieu – En introduktion. København. Hans Reitzels Forlag.

Ramian, Knud (2007): Casestudiet i praksis. Århus. Academica.

Rasmussen, Tove (2004): Levekår, livsformer og livsstil. I:Niklasson, Grit (red.): Socialfag for pædagoger. Kbh., Frydenlund. s. 89-130.

Schjellerup Nielsen, Helle (2005): Samvær og marginalisering. København. Hans Reitzels Forlag.

Schjellerup Nielsen, Helle (2008): Udsatte børn i skolelivet og på andre sociale arenaer. I: Asta-Bo, Karen et. al. (red.): Udsatte børn. Kbh. Akademisk Forlag

Stokkebæk, Anne (2007): Udviklingspsykologi, 2. udgave. Nyt nordisk forlag, Arnold busck

Thagaard, Tove (2003): Systematik og indlevelse – En indføring I kvalitativ metode. København. Akademisk forlag. Kap. 9

Internetsider

Trine Munk-Petersen (2009): Unge mødre skal hjælpes til uddannelse. I:Berlingske, 18. februar 2009.
<http://www.b.dk/danmark/unge-moedre-skal-hjaelpes-til-uddannelse>
 Mødrehjælpen: Notat om Mødrehjælpens projekt I Gang – case til fremtidens velfærdsalliancer. Fundet på mødrehjælpens hjemmeside 15. marts 2011.
http://www.mandagmorgen.com/files/innovation/modrehjaelpen_notat.pdf

Psykoweb: Hvad siger forskningen om skilsmisses effekt på børn. Fundet 20. maj 2011.

<http://www.psykoweb.dk/parforhold/skilsmisse3.htm>

Dansk Socialrådgiverforening: Etikvejledning. Fundet den 15. marts 2011.

http://www.socialrdg.dk/Default.aspx?ID=1009#Ethiske_principper_i_socialt_arbejde

Rapporter

Hansen, Anette, Hansen, Susanne Phil og Stevnhøj, Anne Louise (2002): Meget unge og sårbare mødre – Fokus på arbejdsmarkedsperspektivet. Aarhus. Formidlingscenter Aarhus

Hansen, Anette og Stevnhøj, Anna (2004): Ung og sårbar mor – fra før graviditet til job. Aarhus. CABI Center for Aktiv Beskæftigelsesindsats.

Jakobsen, Rasmus Højbjerg (2010): Beskrivende analyse og cost-benefit-analyse af en ekstra

indsats over for unge mødre. Frederiksberg. Center for Economic and Business Research (CEBR)

Notat om Mødrehjælpens projekt I Gang fra Mødrehjælpens hjemmeside.

Nielsen, Anne Maj og Fink-Jensen, Kirsten og Ringsmose, Charlotte (2005): Skolen og den social arv. København. Socialforskningsinstituttet.

Lovgivning

Vejledning om kvalitet, tilsyn til frivillige sociale organisationer mv. – kommunernes samspil med frivillige sociale organisationer. nr. 7 til serviceloven, af 5. december 2006. Socialministeriet

Artikler

Hansen, Anette og Lanng, Grethe Bendix (2005): Skal tiden dokumentere elendigheden. I: Socialrådgiveren, nr. 12. 29. juni.

Olsen, Lars (2006): Mødre uden uddannelse hænger fast på kontanthjælp. I: Ugebladet A4, nr. 20, 13. juni

Nørgaard, Britta (2005): Axel Honneth og en teori om anerkendelse. I: Tidsskrift for Socialpædagogerne, nr. 16.

Først og fremmest er de børn - om det sociale arbejde med uledsagede mindreårige flygtninge i Danmark

Af Heidi Kristine Overgaard - januar 2012

Resumé

Bachelorprojektet "Først og fremmest er de børn..." omhandler socialrådgiveres arbejde med uledsagede mindreårige flygtninge i Danmark. Uledsagede mindreårige flygtninge er en lille gruppe præget af store personlige og kulturelle forskelligheder. De har dog det tilfælles, at de er separerede fra deres forældre, befinder sig i et fremmed land og har brug for beskyttelse, tryghed og omsorg. Det kræver viden om hensigtsmæssige procedurer i den konkrete sagsgang, juridisk belæg og et socialfagligt grundlag for at foretage kvalificerede indsatser overfor denne socialt udsatte gruppe af børn og unge.

Denne artikel præsenterer en gennemgang af målgruppen og problematikken vedrørende det sociale arbejde med denne, efterfulgt af en beskrivelse af projektets problemfelt. Dernæst indeholder artiklen uddrag af bachelorprojektets analyse af, hvilken viden om målgruppen og procedurer i sagsgangen det kræver, at socialrådgiverne besidder, samt hvorledes bofællesskaber som foranstaltning imødegår børnenes behov.

Det udviklingsorienterede perspektiv i bachelorprojektet har til formål at komme med forslag til, hvilke tiltag der kan medvirke til at arbejdet kvalificeres. Dermed afsluttes artiklen med et forslag til et redskab, i form af et internetbaseret netværksforum, der vil kunne bidrage til landsdækkende erfaringsudveksling og vidensdeling mellem socialrådgivere, der arbejder med målgruppen.

Uledsagede mindreårige flygtninge i Danmark

Fra 2005-2010 fik 420 uledsagede mindreårige flygtninge opholdstilladelse i Danmark¹. De sidste år er antallet af uledsagede mindreårige asylansøgere steget fra 109 i 2005 til 432 i 2009. Fra 2005 til første halvår af 2011 kom der i alt 1712 uledsagede mindreårige asylansøgere til Danmark². Med fortsatte krige og større konflikter i Mellemøsten og nu også i Nordafrika forventes antallet af uledsagede mindreårige asylansøgere ikke at falde³.

Den største gruppe af flygtningebørn, der kommer til Danmark i disse år, er unge 16-17-årige afghanske drenge⁴, og tendensen er den samme i hele Europa⁵. Denne voksende gruppe af særligt udsatte udenlandske børn og unge stiller nye krav til

---

¹ For at se tabellen over de præcise tal for hvert år, henvises til Bilag 1

² For at se tabellerne over de præcise tal for hvert år, henvises til Bilag 2

³ The European Union Agency for Fundamental Rights (2010), s. 17

⁴ Ankestyrelsen (2010), s. 89-90. For at se tabellerne over børnenes alder og nationalitet henvises til Bilag 3

⁵ European Union Agency for Fundamental Rights (2010), s. 17

socialrådgiverne og modtagekommunerne i forhold til bl.a. udredning, visitering, modtagelse, viden om målgruppen, foranstaltninger og økonomi.

Ankestyrelsen udarbejdede i december 2010 en rapport om målgruppen; *"Uledsagede mindreårige flygtninge – modtagelse og indsats i kommunerne"*. Af rapporten fremgår det, at socialrådgiverne oplever utilstrækkelighed i deres arbejde med målgruppen. De mangler generelt mere viden i forhold til det konkrete arbejde med uledsagede mindreårige flygtninge og ikke blot viden om målgruppen, men også viden i sin helhed om procedurerne i sagsgangen og om succesfulde foranstaltninger. Derudover efterspørges der erfaringsudveksling med andre kommuner med god erfaring⁶.

I en international kontekst er der udfordringer i form af rekruttering af kvalificerede socialarbejdere og af kvalificerede plejefamilier, tolke og botilbud⁷. Et engelsk studie af uledsagede mindreårige flygtninge fra 2000 viser et identisk billede af, hvad der konkluderes i Ankestyrelsens rapport fra 2010, nemlig at socialrådgivere mangler mere råd og vejledning, ideer, forslag og råd fra andre kommuner eller frivillige med større ekspertise på området⁸. Alt tyder her på, at der generelt mangler et bedre udvalg af kvalificerede indsatser, som er rettet mod målgruppen. I de danske kommuner er næsten alle nuværende foranstaltninger rettet mod danske unge og er ikke kvalificerede til at arbejde med de uledsagede mindreåriges problematikker⁹. Hvis de unge bliver anset som modne og selvhjulpne, bliver de i mange tilfælde boligplaceret i egen bolig, selvom adskillige kommuner har erfaret, at de bliver ensomme, deprimerede og ikke klarer sig godt på egen hånd¹⁰.

Selvom uledsagede mindreårige flygtninge ikke har dansk statsborgerskab, så har de opholdstilladelse i landet og dermed ret til hjælp efter serviceloven (SL). Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om foranstaltninger efter SL, når *"det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til et barns eller en ungs særlige behov for støtte"*, jf. SL § 51, stk. 1. Men det er kun en mindre del af de uledsagede mindreårige flygtninge, der er anbragt efter SL. Ankestyrelsens rapport viser, at der i perioden 2006-2009 var 68 anbringelser efter SL¹¹. Ud af 211 børn er det altså kun 68, der er anbragt. Det ligger uden for projektet at finde ud af, hvem der passer på resten af børnene, men de bor måske hos en onkel, er boligplaceret i egen bolig, eller bor et andet sted uden for det offentlige system. Der er ingen erfaringer eller undersøgelser, der viser, at disse børn ikke skulle have et særligt behov for støtte. Meget tyder på, at dette sker pga. mangel på viden om, hvilken indsats, der er behov for og gode erfaringer med.

Selvom det ikke er dokumenteret, hvad målgruppen har af psykiatriske diagnoser, eller hvad de har været udsat for, antager fagfolk, at størstedelen har været udsat for traumatiske oplevelser af forskellig grad¹², som kan udvikle sig til posttrauma-

---

⁶ Ankestyrelsen (2010), s. 29

⁷ Ibid. s. 66

⁸ Ibid. s. 65

⁹ Ibid. s.36

¹⁰ Ibid. s. 34

¹¹ Ankestyrelsen (2010), s. 92-94. Ankestyrelsen gør opmærksom på, at enkelte kommuner ikke har indberettet målgruppen til årsstatistikken, på trods af at de jf. retssikkerhedslovens kap. 10 har pligt til dette. Tallet 68 kan derfor være upræcist.

¹² Ankestyrelsen (2010), s. 66-67

tisk stresslidelse (PTSD). Både traumer og PTSD kan variere i varighed, intensitet og i forhold til alder, køn, personlighed og temperamentsforskelle.

Det er ofte vanskeligt at vide præcis, hvorfor børnene er kommet til Europa eller hvordan, men fælles for børnene er, at de alle har oplevet en form for tab og svigt. I mange tilfælde er børnene flygtet fra deres hjemland pga. væbnede konflikter, krig, naturkatastrofer, frygt for forfølgelse eller ekstrem fattigdom. Nogle af børnene har været ofre for human trafficking, hvor de bliver solgt og brugt som arbejdskraft eller bliver seksuelt udnyttede¹³. Sommetider er børnene sendt af sted af deres familier i håb om, at de får mulighed for en bedre fremtid i forhold til uddannelse, medicinsk behandling, økonomi, osv.¹⁴ Uanset om de er sendt, handlet eller flygtet, så er de alle børn, som befinder sig i et fremmed land uden kendskab til kulturen, sproget, gældende normer, livssynet, men vigtigst af alt – uden forældre og familie. *"(...) faktum er, at de er her uden forældre og de er altså børn. Vi kan (...) godt synes, at drenge med mørkt hår og skægvækst er nogle store stærke mænd, men de er drenge(...). De er lige på vej ud i voksenlivet, og så har de måttet tage vare på sig selv (...), altså den måde de er kommet hertil, det er virkelig med prygl og udnyttelse, og hvor de har måttet lægge deres liv i hænderne på menneskesmuglere"*¹⁵.

UNHCR foreslår, at alle lande bruger termen "separerede mindreårige", da det medregner de børn, der er separeret fra deres forældre, men fx er ledsagede af en onkel. Både børn, der er helt alene, og børn, der er sammen med sekundære familiemedlemmer, er separerede børn, der har ret til international beskyttelse¹⁶. Til UNHCR's fortrydelse bruger næsten alle lande, der har ratificeret Flygtningekonventionen, inklusiv Danmark, stadig termen "uledsagede mindreårige"¹⁷. Mit ønske var, at jeg i projektet kunne bruge termen "separerede", da dette er mere præcist og etisk korrekt, men da både dansk lovgivning, litteratur, projektets informanter og sekundær empiri bruger termen "uledsagede", blev denne term dominerende for opgaven.

Projektets problemfelt og metode

Bachelorprojektets hovedproblemformulering lyder således: **Hvordan kan socialrådgivernes arbejde med uledsagede mindreårige flygtninge i den offentlige forvaltning kvalificeres?** Herunder indgår der to underspørgsmål: Hvorledes påvirker manglen på viden om procedurer og målgruppen socialrådgivernes arbejde, og hvad der er behov for at vide om dette? Samt, hvilke relevante typer af foranstaltninger er der behov for for at imødegå de uledsagede mindreårige flygtninges behov?

Besvarelsen af dette problemfelt er baseret på baggrund af primær empiri, sekundær empiri og teori. Den primære empiri består af tre kvalitative interviews. Det første interview er med en socialrådgiver, Mette¹⁸, og er gennemført for at afdække socialrådgiveres arbejde med målgruppen. Mette har delvis erfaring med arbejdet med uledsagede mindreårige flygtninge og med flygtningefamilier generelt. Det

---

¹³ European Union Agency for Fundamental Rights (2010), s. 3 og s. 71

¹⁴ Kohli (2007), s. 5

¹⁵ Michael, 9.15

¹⁶ Kohli (2007), s. 4-5

¹⁷ Fx omtales målgruppen kun som "uledsagede mindreårige", i dansk lovgivning

¹⁸ Mette er ikke informantens rigtige navn, ligesom de to andre informanter også er anonymiseret, ud fra et sagligt hensyn.

andet interview er med Peter, som er ansat ved Center Jægerspris, et asylcenter kun for uledsagede mindreårige flygtninge. Peter har mange års erfaring fra praksis, hvor han har arbejdet med uledsagede mindreårige flygtninge. Den tredje informant er Michael, der arbejder i Integrationsnet, som er en del af Dansk Flygtningehjælp. Integrationsnet arbejder bl.a. med at oprette bofællesskaber for uledsagede mindreårige flygtninge. Interviewet med Michael er gennemført for at afdekke, hvad denne organisation ser som nødvendige fokuspunkter og indsatser overfor målgruppen.

Projektets sekundære empiri består af forskellige rapporter samt data, tal og statistikker fra Integrationsministeriet¹⁹, Ankestyrelsens rapport og European Union Agency for Fundamental Rights.

Den valgte teori for besvarelsen omhandler psykologisk teori om posttraumatisk stresslidelse (PTSD), børn med traumer og børns behov samt socialfaglige teori om sociale netværk, helhedssynet, arbejdet med etniske minoriteter og systematisk sagsarbejde.

Nødvendig viden om målgruppen

"Jeg vil sige, at det er en af de mest udsatte og marginaliserede grupper, hvis ikke den mest marginaliserede gruppe vi har i Danmark"²⁰.

Først og fremmest skal socialrådgiverne have en forståelse for, at dette er yderst sårbare og udsatte børn. Uledsagede mindreårige flygtninge skal i lige så høj grad som sårbare og socialt udsatte danske børn have hjælp, støtte og tilbydes anbringelse efter SL. Børnene bør ikke boligplaceres på eget værelse, selvom de virker modne og selvstændige, for de kan ikke klare sig på egen hånd²¹. Det kræver, at socialrådgiverne har en generel baggrundsviden om målgruppen, der indebærer viden om deres sårbarhed, flugt, mistillid, hjemlandets tilstand, traumer og PTSD, livssyn, og skjulte ressourcer.

Det er en utrolig heterogen gruppe, og det er vigtigt, at socialrådgivere ikke ser på børnene som ens, blot fordi de har det tilfælles, at de er mindreårige, uledsagede og separerede flygtninge. Det er en uundgåelig faktor, at barnets baggrund, kultur og sprog spiller en stor rolle for både den sociale indsats og for børnenes velbefindende og integration i landet. Det er derfor en forudsætning for en faglig begrundet indsats, at socialrådgivere sætter sig ind i barnets kulturelle baggrund, psykiske tilstand, familieforhold og oplevelser i hjemlandet og under flugten for at kunne vurdere barnets situation.

Socialrådgiveren skal kunne henvise til relevante fagpersoner, der kan afhjælpe klientens situation²². Bl.a. derfor er det vigtigt for en kvalificeret helhedsorienteret indsats, at socialrådgiverne ved noget om det psykologiske aspekt. Størstedelen af børnene må antages at have traumer, som har, eller kan risikere at udvikle sig til

---

¹⁹ Jeg er opmærksom på, at integrationsministeriet er nedlagt i forbindelse med regeringsdannelsen okt. 2011, og områderne er overgået til andre ministerier. Jeg bruger stadig integrationsministeriet som kilde, da deres hjemmeside, e-mail og kontaktoplysninger på nuværende tidspunkt stadigvæk er i brug, og ikke lagt om endnu.

²⁰ Peter, minuttal: 5.38

²¹ Mette, minuttal: 15.30 og Ankestyrelsen (2010), s. 34

²² Ejrnæs, et al. (2004), s. 32-33

PTSD, og ved en sådan udvikling skal der henvises til en læge eller psykolog. "(...) langt de fleste af dem, hvis jeg kan citere en psykolog fra en tidligere samarbejds-kommune har sagt, at han opfatter alle som på en eller anden måde traumatiseret. Men der er mange forskellige grader i den her traumatisering"²³.

Derudover skal socialrådgiverne vide, at mange af børnene ikke fortæller, hvad de har været udsat for, og hvad de har af gener²⁴ samt desuden have viden om, at forklaringer og historier pga. traumer kan være usammenhængende og/eller skifte karakter, og at mange af symptomerne først udvikles over tid. Det er typisk, at symptomerne på traumer og PTSD først bliver fremtrædende, efter den første periode i Danmark er overstået, de basale behov er dækket, og barnet begynder at kunne slappe af, lege og reflektere²⁵. Dette skal socialrådgivere, der arbejder med målgruppen vide, så opfølgninger bliver højt prioriteret med henblik på at opdage en sådan udvikling. Ligeså nødvendigt er det, at socialrådgivere har fokus på kommunikationen med barnet. Hvis børnene kan kommunikere på dansk, men ikke kan udtrykke sig nuanceret, er det en nødvendighed, at de får lov til at udtrykke sig på deres modersmål. At kunne kommunikere på sit eget sprog er ikke et specielt behov for uledsagede mindreårige flygtninge. Sprog og evnen til at udtrykke sig er en del af identiteten og er et basalt behov, som alle mennesker har, og det er dermed også en ret til ligestilling²⁶. Hvis børnene ikke får mulighed for dette, i samtaler med myndighederne såvel som i deres hjem, vil de ikke være ligestillede med andre jævnaldrene børn. Det er derfor vigtigt, at børnene har en tolk i samtalen med socialrådgiveren. Ifølge medarbejderen på Center Jægerspris er det vigtigt at udvælge tolke nøje fordi, "det kan påvirke en ung meget, eksempelvis en afghaner, som taler persisk, som de gør i Iran, og få en iransk tolk ind. (...) Nogle, de lukker simpelthen i, de vil ikke lukke op, fordi de kan høre den dialektforske"²⁷. Derudover skal socialrådgiveren understøtte, at børnene får udviklet og opbygget et stabilt netværk af voksne og venner, som de kan få vendt deres frustrationer, tanker og følelser hos.

Dog er det vigtigt at huske, at disse børn på mange måder er stærke. De har klaret en flugt og et psykisk pres, som selv voksne kan bukke under for. Uledsagede mindreårige flygtninge gemmer altså både på ressourcer og på barrierer, som kan være svære at se. "Vi vælger, at alle de unge, vi får, kigger vi på som havende et stort potentiale og ressourcestærke. Det er vores fundament. Vi må anerkende, at den rejse, de har haft, om de er fra Somalia eller Afghanistan, eller Iran eller Irak (...) at de når hertil - har vist en hvis styrke. (...) Fordi de går igennem rigtig, rigtig meget på den rejse"²⁸.

Nødvendig viden om procedurer i sagsgangen

Sagsgangen skal være systematisk opbygget for at skabe klarhed over de enkelte skridt og procedurer, og der skal laves en grundig børnefaglig undersøgelse af barnet, jf. SL § 50.

Når en kommune skal modtage en uledsaget mindreårig flygtning, er det ifølge alle tre informanter vigtigt, at den pågældende socialrådgiver afholder en forsamtale på

---

²³ Peter, minuttal: 4.40

²⁴ Dyregrov (2010), s. 51

²⁵ Red Barnet (2010), s. 35

²⁶ Skytte (2007), s. 223

²⁷ Peter, minuttal: 35.54

²⁸ Peter, minuttal: 4.10

barnets asylcenter. Til denne forsamtale skal barnet, den midlertidige forældremyndighedsindehaver²⁹, kontaktpersonen fra asylcenteret og andre fagfolk, der måtte have betydning for belysningen af sagen, være med. I forbindelse med dette møde, og den børnefaglige undersøgelse generelt, skal barnet inddrages i sagen. Men barnet skal ikke blot høres - det er af afgørende betydning, at barnet bliver forklaret, hvad kommunen kan tilbyde, da børnene ofte har urealistiske forventninger til, hvad de kan tilbydes af hjælp³⁰. Derfor bør der være direkte kontakt mellem socialrådgiveren og barnet under hele processen, fra undersøgelsen starter, til en eventuel foranstaltning ophører. Barnet skal have hjælp til at forstå de beslutninger, der træffes, det komplicerede system og den forestående proces³¹.

I forbindelse med forsamtalen skal socialrådgiveren sætte sig ind i det enkelte barns baggrund, da systematisk arbejde forudsætter, at man ved noget om problemerne, deres årsag, kendetegn og påvirkning, og at man derefter kan integrere dette i en faglig forståelse³². I denne efterfølgende vurdering skal helhedssynet ikke blot føre til forståelse, men skal bruges til at analysere barnets situation til det niveau, hvor socialrådgiveren har den nødvendige baggrund for at handle³³. I vurderingen integreres den viden, socialrådgiveren har på baggrund af sit helhedssyn, praksiserfaring, faglighed, inddragelsen af fagfolk og af barnet selv. Først efter en sådan vurdering kan der handles mod et tilsigtet mål³⁴. Undersøgelles- og vurderingsfasen danner udgangspunktet for planlægningen af handling, som består af udarbejdelsen af en handleplan jf. SL § 140. Handleplanen skal være målrettet i forhold til forståelsen af problemerne og skal imødegå barnets behov og ressourcer. Handleplanen er ligeledes en helhedsorienteret og systematisk fremgangsmåde. Formålet med indsatsen skal angives samt indsatsens varighed, mål og delmål i forhold til barnets udvikling, sociale netværk, skoleforhold, sundhedsforhold og andre relevante forhold. Handleplanen har til formål at fastlægge indholdet og rammerne i foranstaltningen og tydeliggøre indsatsen. Handleplanen er ydermere et udtryk for den samarbejdsproces, der er mellem barnet, forældremyndighedsindehaveren og forvaltningen³⁵. Dernæst skal socialrådgiveren tale med barnet jf. SL § 48, den såkaldte børnesamtale. Formålet med denne samtale er, at forvaltningen får kendskab til barnets holdning til den påtænkte foranstaltning. Samtalen kan kun undlades i de tilfælde, hvor barnets modenhed eller sagens karakter i afgørende grad taler imod, at samtalen gennemføres³⁶. Først efter, at handleplanen er udarbejdet, og der på baggrund af den er afholdt en samtale med barnet, kan der træffes beslutning om iværksættelse af en foranstaltning.

Derudover bør barnet komme på besøg i det nye hjem, inden overflytningen finder sted. Overflytningen skal finde sted med de mennesker, barnet er tryk ved, og alle detaljer skal forklares meget tydeligt til barnet. Det er vigtigt med indtil flere forventningsafstemninger med barnet, og socialrådgiveren skal være fokuseret på, at tydeliggøre situationen for barnet fra start af og gøre det klart, hvad barnet kan forvente sig af myndighederne. Der skal laves den første opfølgning efter senest tre

---

²⁹ I de tilfælde hvor denne ikke er valgt endnu, skal den personlige repræsentant være til stede.

³⁰ Ankestyrelsen (2010), s. 15, 56 og 69

³¹ Kildedal (1998), s. 18

³² Egelund & Halskov (1993), s. 59

³³ Egelund & Hillgaard (2004), s. 139-140

³⁴ Egelund & Halskov (1993), s. 59

³⁵ Kildedal (1998), s. 29

³⁶ Rasmussen & Røhl (2010), s. 131-132

måneder jf. SL § 70. Det anbefales at foretage løbende opfølgninger oftere end hver sjette måned, som loven kræver, da der er forhøjet risiko for, at barnets psykiske tilstand forværres over tid, og at den igangværende indsats ikke længere imødegår barnets problemer og behov.

Det er en fordel, hvis der er en koordinator eller tovholder i forhold til kommunens sammenhængende indsats overfor uledsagede mindreårige flygtninge. Alt afhængig af barnets alder skal der laves aftaler om, hvordan familieafdelingen og jobcenteret skal samarbejde om skolegang/uddannelse, sprogskole, praktik, og hvad der er relevant i den enkelte situation. Der kan være uklarheder omkring snitflader mellem de forskellige forvaltninger, og der er behov for en koordineret indsats³⁷. Den systematiske fremgangsmåde er på mange måder lig med en generel børnesag. Det metodiske arbejde, hvor man arbejder systematisk og i skridt, er en logisk konsekvens af, at der skal skabes overblik over sagen, og at man skal lave et grundigt forarbejde for at vide, hvilken indsats, der vil kunne imødegå barnets behov.

Relevante typer af foranstaltninger

"Det handler om at lave rigtig solide, faglige vurderinger. Får man det søsat godt fra starten, så kan det blive rigtig stort og godt"³⁸.

Der er delte erfaringer og resultater med brugen af plejefamilier, netværksplejefamilier, efterskole, højskoler, institutionsanbringelser og opholdssteder³⁹. I analysen om, hvilke foranstaltninger, der er kvalificerede, har jeg valgt at tage udgangspunkt i den indsats, som meget peger på imødegår børnene og de unges behov⁴⁰, nemlig specialtilrettelagte bofællesskaber.

Både Viborg og Hedensted kommuner har lang erfaring⁴¹ inden for arbejdet med uledsagede mindreårige flygtninge, og i Ankestyrelsens rapport udtaler og anbefaler de, at "*Bofællesskaber er den eneste form for bolig, der rigtigt fungerer*"⁴², og "*Opret egne bofællesskaber og start derfra. Der er stor fleksibilitet i at have egne tilbud*"⁴³. Integrationsnet anbefaler også, at disse børn og unge placeres i bofællesskaber, og vurderer, at dette er den indsats, der bedst opfylder børnenes behov. Også internationalt anbefales disse bofællesskaber. Rapporten foretaget af The European Union Agency for Fundamental Rights i 2009 anbefaler også denne form for botype⁴⁴.

Disse bofællesskaber kan variere lidt i form og socialpædagogiske tilrettelæggelse, men fælles for dem er, at børnene får et hjem, der er deres - det er ikke en institution, ikke et dansk hjem og ikke en tom og ensom lejlighed. Bofællesskaberne består af et hus eller stor lejlighed med eneværelser til tre-fem uledsagede mindreårige flygtninge, fælles køkken, stue og bad og med tilknyttet socialpædagogisk personale. Hvis tre-fem børn af samme etniske oprindelse, køn og aldersgruppe bor

---

³⁷ Ankestyrelsen (2010), s. 27

³⁸ Michael, minuttal: 41.28

³⁹ Anbringelsessteder fremgår af SL § 66

⁴⁰ Heri indgår ikke den lille del af børnene, der består af de yngste børn, de 12-14-årige, og de børn der har så store psykiske problematikker at det kræver speciel behandling.

⁴¹ Ankestyrelsen (2010), s. 100-101

⁴² Ibid. s. 32 (Hedensted kommune)

⁴³ Ibid. s. 30 (Viborg kommune)

⁴⁴ The European Union Agency for Fundamental Rights (2010), s. 30

sammen i et hus, hvor de selv bestemmer over indretning, mad og musik med hver deres værelse og tilknyttede kompetente pædagoger, der kommer i eftermiddags- og aftentimerne, er der et godt grundlag for trykthed, stabilitet og social inklusion, samtidig med at deres kulturelle identitet bibeholdes.

Derudover skal det ligge i byen "så tæt på centrum i kommunens største by, det er meget afgørende for, at de unge har let adgang til skole, uddannelse, infrastruktur, kultur og fritidsliv og andre unge"⁴⁵.

En effektiv tilpasning til et nyt land indebærer reetablering af egne vaner og rutiner fra hjemlandet, kontinuitet i hverdagen og bibeholdelse af eget sprog og egen kultur, og det er netop dét, bofællesskaberne stiler mod at opfylde⁴⁶. Børnene kommer til at bo i et hjem, hvor de kan føle sig trygge og hjemme, fordi det indrettes på baggrund af deres traditioner, kultur, og hvad de finder velkendt. "*Så når de kommer hjem, så tager de skoene af, og så går de ind i et muslimsk hjem. Altså - de går virkelig hjem. Og når de er hjemme, kan de udtrykke sig på deres modersmål. De kan blive mødt, og de kan blive forstået. Og det er der, hvor vi insisterer på, at det er børn. Så selvom de har skægvækst, så er de altså børn, der har brug for at blive mødt*"⁴⁷. En central faktor ved bofællesskaberne er, at børnene kan kommunikere på deres modersmål, og på den måde kan det bedre sikres, at børnene får givet udtryk for deres frustrationer, følelser, drømme og mareridt, forvirrende oplevelser osv. Bibeholdelse af børnenes kultur kan understøttes ved at give dem mulighed for at høre musik og lave mad fra hjemlandet og følge med i nyhederne hjemmefra. Det er vigtigt, at de ikke mister deres sprog, kulturelle identitet og tilhørsforhold til hjemlandet for at kunne magte en tilpasning til et nyt land. Dette er ydermere vigtigt, idet børnene ved en tilbagevenden til hjemlandet skal kunne fungere på lige fod med deres landsmænd.

Både Integrationsnet og Center Jægerspris har erfaret, at specielt de 15-18 årige skal have mere selvbestemmelse vedrørende deres private sfære, fx mht. værelsesindretning, "*De vil ikke indrette det efter vores vestlige stil. De bliver presset lidt ud i, at nu skal de have en seng, og ditten og datten. Mange af vores unge her, de tager deres topmadras af sengen og sover på gulvet. De sidder ikke rundt om et bord og spiser, de sidder på gulvet og har fællesspisning*"⁴⁸. Disse børn, som ofte er blevet for tidligt voksne, kan i bofællesskaberne have denne medbestemmelse over deres private sfære og blive aktører i egen udvikling og integration. Der er formelle regler som skolegang, lektielæsning, rengøring, madlavning osv., men erfaringerne viser, at disse unge mennesker godt kan leve op til disse forpligtelser, når de får ansvar for eget liv. Erfaringerne viser, at det daglige personale kan begrænses til blot at bestå af to personer i eftermiddagstimerne og tidlig aften, hvilket er en fordel for børnenes autonomi samt en økonomisk fordel for kommunen.

Hvis bofællesskaberne bliver tilrettelagt på denne måde, og børnene får ekstra støtte og danskundervisning i skolen, bør der ikke være bekymring for, om børnene kommer til at leve isoleret fra det resterende danske samfund. Alt tyder på, at de gerne vil integreres, "*De drenge, der kommer her, de er fuldstændig åbne for det her samfund. De vil bare have alt ind, de vil det der med pigerne, de vil det der med sproget, de vil være læger. Der er ingen grænser for, hvad de ikke vil, de vil*

---

⁴⁵ Michael, minuttal: 42.17

⁴⁶ Kohli (2007), s. 21-22

⁴⁷ Michael, minuttal: 13.42

⁴⁸ Peter, minuttal: 37.19

*bare det hele*⁴⁹. Men det skal foregå under gode forhold med tydelig og klar kommunikation om, hvad de kan forvente sig af myndighederne, samfundet, forklaring af normerne og med nogle positive rollemodeller.

Derudover er det vigtigt, at socialrådgiveren også har fokus på barnets uddannelse og netværk. Disse unge mennesker skal fastholdes i uddannelsessystemet, og der er gode resultater med at placere dem i en almindelig folkeskoleklasse med støtte på og ekstra danskundervisning. Børnene viser sig ofte at være motiverede for dette. Derudover skal uledsagede mindreårige flygtninge støttes i at skabe kontakter og netværk. Alt afhængigt af, hvad den unge giver udtryk for af ønsker i forhold til fritidsaktiviteter, kan der snakkes med fx den lokale fodboldklub, fitnesscenter, ungdomsklub og frivilligprojekter⁵⁰. Børnene er tit motiverede til at få et stort socialt netværk, og dette skal understøttes så godt som muligt, så børnene ikke oplever at møde en mur i forsøget på at få dannet sig et netværk⁵¹. Socialrådgiveren skal høre barnet om interesser og hobbys og støtte barnet i at forfølge dette. Herigennem vil de få mulighed for personlig udvikling, være aktive og gå op i noget.

De nuværende erfaringer viser, at disse bofællesskaber fordrer autonomi, udvikling, tryghed og stærke sociale relationer. Børnene oplever et stort kultursammenstød, hvorfor de har behov for at bibeholde deres kultur, samtidig med at de præsenteres for den danske kultur. Den ene kultur udelukker ikke den anden. Med anerkendelse og tryghed i hverdagen er børnene motiverede til at kaste sig ud i det danske samfund og integreres, samtidig med at de kan komme hjem til et sted, hvor de føler sig hjemme, har en "familie", og hvor de kan få "luftet ud" på deres modersmål.

Det vil være en fordel, at kommunerne henvender sig til Udlændingetjeneste og gør opmærksom på behovet for, at børnene kommer i grupper og fordeles på baggrund af deres alder, køn og etniske oprindelse. Dette vil både være godt i forhold til børnenes ve og vel, indretningen af bofællesskaberne og for personalet. Det vil medføre, at kommunerne kan blive eksperter i grupper med samme sproglige og kulturelle baggrund og derved lette arbejdet.

Erfaring- og vidensudveksling

Der er relativt få professionelle, der har lang erfaring med arbejdet med denne målgruppe. Netop derfor er erfaringsudveksling centralt, da det kan bidrage til en optimeret indsats på området. Socialrådgivere er derfor "*(...) nødt til at henvende sig til de aktører, om det er Dansk Flygtningehjælp, Røde Kors eller andre kommuner, der har mere erfaring med det, og så simpelthen bruge hinanden. Erfaringsudveksling er simpelthen central*"⁵².

Deling, diskussion og udveksling af erfaringer og viden medfører, at arbejdet fortsat vil udvikle sig, og at der kritisk reflekteres over, hvorfor man handler, som man gør. Dette er noget, der sker internt i forvaltningen på fx gruppemøder. Det sker også til temadage og på kurser. Men på interne møder vil der ofte ikke være andre med erfaringer om uledsagede mindreårige flygtninge, og temadage og kurser er sjældne og ressourcekrævende. Socialrådgivere, der arbejder med målgruppen, efterspørger mere erfaringsudveksling med andre kommuner. Derfor er der behov

---

⁴⁹ Michael, minuttal: 36.25

⁵⁰ Pga. det lille økonomiske råderum børnene har, kan der forsøges at lave rabat- eller gratisaftaler.

⁵¹ Michael, minuttal: 36.25

⁵² Peter, minuttal: 15.37

for en måde, hvorpå socialrådgivere har mulighed for landsdækkende vidensdeling, vidensproduktion og vidensopsamling om målgruppen og arbejdet med den.

Refleksioner om dette gennem hele projektet har ledt mig frem til et bud på, hvordan dette kan løses. Der kunne oprettes en form for et internetbaseret, kommunikativt netværksforum. Internettet er i forvejen det sted, vi får en stor del af vores viden fra, alle socialrådgivere har daglig adgang til computer og internet, og socialrådgivere bruger i forvejen internetsider som tilbudsportalen.dk og dengodepraksis.dk. Man kunne lave en lignende løsning og oprette et netværksforum omhandlende uledsagede mindreårige flygtninge. Det kunne udformes som en hjemmeside, hvor man kan klikke sig ind på forskellige faner om baggrundsinformation om uledsagede mindreårige flygtninge, informationer om traumer og PTSD, generelle opmærksomhedspunkter ved målgruppen samt gode råd ved brugen af tolk og kommunikation mellem socialrådgiver og barn. En hjemmeside med alle generelle oplysninger samlet om landefakta, kultur, sprog osv. vil gøre indsamlingen af informationer overskueligt og enkelt for den enkelte socialrådgiver og dermed optimere socialrådgivernes nødvendige baggrundsviden om målgruppen.

Man vil kunne orientere sig i forhold til lovgivningen på området, mulighederne for forskellige foranstaltninger, og der kunne være en vejledning eller checkliste, der detaljeret gennemgår anbefalede procedurer i sagsgangen, fra kommunen får information om modtagelsen af et barn til afslutningen af sagen. Der kunne være kontaktoplysninger til professionelle, hvor man kan søge hjælp og råd, bl.a. til Integrationsnetværk og specialiserede traumeterapeuter og psykologer. Der kunne være en fane, der handler om brugen af frivillige projekter, med en oversigt over fx Ungdommens Røde Kors, Red Barnet Ungdom og Dansk Flygtningehjælps Ugenetværks projekter i de danske kommuner, som er henvendt til målgruppen. Der kunne være en form for åbent forum, hvor socialrådgiverne kan skrive ind og henvende sig til hinanden med gode råd og spørgsmål. Et sådan netværksforum vil være en måde at formidle viden til og mellem socialrådgivere og løbende opdatere og udvikle det sociale arbejde på dette område. Hvis det oprettes og bruges, kunne det sikre erfaringsudveksling og en optimering af viden, og det kræver minimale ressourcer i forhold til temadage og kurser. En skitse/prototype på, hvordan en sådan hjemmeside ville kunne se ud, kan findes efter konklusionen.

Konklusion

Uledsagede mindreårige flygtninge i Danmark er først og fremmest børn, der har brug for stabilitet, omsorg, tryghed og støtte. Det er en kommunal udfordring at sikre børnenes ve og vel, og der er behov for en kvalificeret indsats. En kvalificeret indsats indebærer, at den skal understøtte deres udvikling, skabe trygge rammer i deres hverdag og bidrage til, at de kan begå sig i samfundet på lige fod med andre børn.

På baggrund af analysen kan det konkluderes, at socialrådgivernes arbejde med uledsagede mindreårige flygtninge vil kunne kvalificeres, hvis de får mere viden. Hvis de først og fremmest får en generel viden om målgruppen, vil der kunne skabes en fælles problemforståelse af målgruppen. Det vil dernæst være lettere for socialrådgiverne at sætte sig ind i det enkelte barns situation vedr. kultur, sprog, etnisk tilhørsforhold, flugt, familie, netværk og psykiske sundhed, da de i højere grad vil vide, hvad de skal kigge efter og prioritere. Kun med denne generelle viden om målgruppen og en forståelse for det enkelte barns situation vil et helhedssyn kunne omsættes til praksis og derved virkeliggøre en helhedsorienteret indsats. Dernæst vil indsatsen kvalificeres, hvis socialrådgiverne får viden om procedurer, der bidrager til en vellykket indsats. Hele sagsgangen skal være systematisk opbygget for at skabe klarhed over de enkelte skridt og procedurer.

Det anbefales, at der iværksættes foranstaltninger efter serviceloven, og at børnene ikke boligplaceres i egen bolig. Disse børns netværk er utrolig vigtige at arbejde med og påvirke i en retning, så de indgår i stabile netværk af familiemæssig karakter. Børnene skal have et hjem, ikke blot et sted de bor. Hjemmet skal være præget af kontinuitet, tryghed, familiære rammer og deres egen kultur, og i hjemmet skal børnene have med- og selvbestemmelse. De nuværende erfaringer viser, at de specialtilrettelagte bofællesskaber vil kunne imødegå samtlige faktorer, og de fordrer autonomi, udvikling, tryghed og stærke sociale relationer. Børnene oplever et stort kultursammenstød, hvorfor de har behov for at bibeholde deres kultur, samtidig med at de præsenteres for den danske kultur. Den ene kultur udelukker ikke den anden. Med anerkendelse og tryghed i hverdagen er børnene motiverede til at kaste sig ud i det danske samfund og integreres, samtidig med at de kan komme hjem til et sted, hvor de føler sig hjemme, har en "familie", og hvor de kan få "luftet ud" på deres modersmål. Uledsagede mindreårige flygtninge er en utrolig sårbar gruppe. Kommunerne skal prioritere disse børn og iværksætte en grundig, faglig og helhedsorienteret indsats fra starten, og socialrådgiverne skal vide, hvordan de gør dette. Det er både en god investering og en forpligtelse overfor børn, der ikke har forældre, der kan tage sig af dem.

▼ Fakta om børnene

- Landefakta
- Børnenes flugt
- Hvad kendetegner børnene
- Traumer og PTSD
- De 12-14-årige
- De 15-18 årige

- ▶ Foranstaltning
- ▶ Tolke og kommunikation
- ▶ Frivillige kræfter

Socialrådgivernes forum

ULEDSAGEDE OG SEPAREREDE MINDREÅRIGE FLYGTNINGE

Et netværksforum til vidensdeling, vidensproduktion og vidensopsamling, udarbejdet af og til socialrådgivere, der arbejder med uledsagede og separerede mindreårige flygtninge i de danske forvaltninger

Økonomiske midler fra integration- og socialministeriet - sådan søges puljerne

Kontakter til professionelle indstanser

- Traumecenter
- Behandlingshjem
- Specialiserede psykologer
- Integrationsnet

Bilag 1

Antal opholdstilladelser til uledsagede mindreårige flygtninge

Tabel 1

År	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Asyl pga. status som flygtning, jf. FN's Flygtningekonvention, eller udlændingelovens §7, stk.2	6	2	10	12	4	28	86	142
§ 9 c, stk. 3, nr. 1 (ej gennemgået asylprocedure)	7	15	8	4	4	5	6	6
§ 9 c, stk. 3, nr. 2 (ganske særlige grunde efter endeligt afslag på asyl)	7	4	3	11	17	12	22	40
I alt	20	21	21	27	25	45	114	188

Kilde: Integrationsministeriet

Opholdstilladelser i alt fra 2005-2010: 420

Asylansøgere i alt fra 2005-2010: 1572 (se Bilag 2)

= fra 2005 til 2010 fik 26,7 % af asylansøgerne asyl

Bilag 2

Antal uledsagede mindreårige asylansøgere

Asylansøgere 2005-2010

Tabel 2

Uledsagede mindreårige asylansøgere * 2005 - 2010						
Antal uledsagede mindreårige asylansøgere (bruttoansøgertallet)						
Nationalitet	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Afghanistan	11	17	39	168	386	313
Algeriet	3	3	0	6	8	9
Irak	7	51	31	67	30	9
Iran	5	5	3	20	22	32
Somalia	7	3	3	5	26	11
Syrien	2	1	0	0	11	17
Øvrige	74	27	17	36	46	41
I alt	109	107	93	302	529	432
<i>Heraf i % af alle asylansøgninger</i>	5%	5%	5%	13%	14%	8%

Kilde: s. 43, <https://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/512F1888-F2B1-40C1-8C30-CE0E5D742F6E/0/Talogfakta2010.pdf>

Uledsagede mindreårige asylansøgere i alt fra 2005-2010 = **1572**

Asylansøgere 2007-2011

Tabel 3

(E) Tabel 6: Antallet af uledsagede mindreårige som har søgt om asyl (bruttoansøgertallet)													
År	Måned												I alt
	jan	feb	mar	apr	maj	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec	
2007	14	12	9	3	5	6	6	5	7	11	5	10	93
2008	31	15	6	19	8	17	20	36	41	26	47	36	302
2009	36	29	38	20	62	35	29	25	44	49	90	72	529
2010	33	44	34	24	27	24	12	37	39	40	54	64	432
2011	30	25	21	13	20	31							140

Kilde: s. 18: <https://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/E3C50EA0-BD36-4DDD-9C8D-7AAF44DE1F12/0/senestetalpaaudlomsr.pdf>

Uledsagede mindreårige asylansøgere i alt fra 2005 til første halvår af 2011 = **1712**

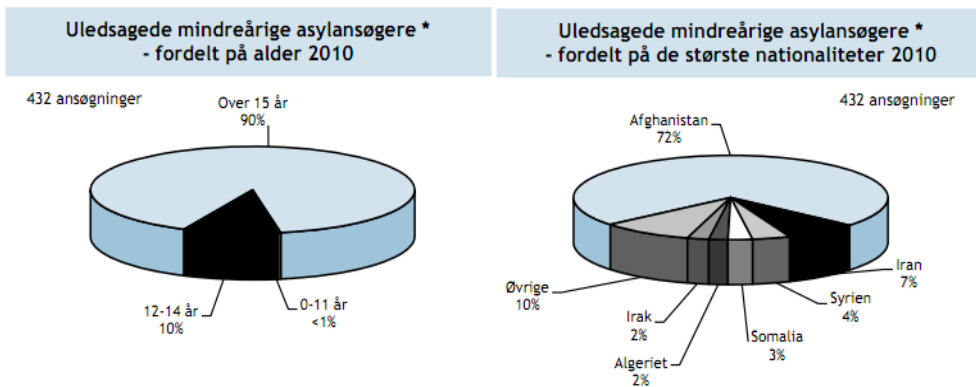
(Der findes endnu ingen tal på, hvor mange af de 140 asylansøgere fra det første halvår af 2011, der har fået medhold i asylsagen.)

Bilag 3

Uledsagede mindreårige asylansøgere og nationalitet

Asylansøgernes alder og nationalitet i 2010

Tabel 4

Kilde: Integrationsministeriet

<https://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/512F1888-F2B1-40C1-8C30-CE0E5D742F6E/0/Talogfakta2010.pdf> s. 43

Uledsagede mindreårige flygtnings alder

Tabel 5

Tabel 4 Uledsagede mindreårige, som har fået meddelt ophold i perioden 2005-2009, fordelt på alder det år, den mindreårige er meddelt tilladelse

	Antal	Procent
Under 13 år	13	6
13-15 år	30	14
16-18 år	156	72
Over 18 år	18	8
I alt	217	100

Kilde: Ankestyrelsens rapport, s. 90 tabel 4

Litteraturliste

- Alminde, Rikke, et al. (2008): Social analyse og handling. Hans Reitzels Forlag
- Andersen, John og Elm Larsen, Jørgen (2004): Fattigdom og social eksklusion. I: Elm Larsen, Jørgensen og Hornemann Møller, Iver (red.): Socialpolitik. Hans Reitzels Forlag, København
- Andersen, Svend Aage (2007): Kritisk realisme som perspektiv i socialt arbejde – en introduktion og forskningsoversigt. Social skriftserie Den Sociale Højskole i Aarhus, nr. 8, 2007
- Buch Hansen, Hubert og Nielsen, Peter (2005): Kritisk realisme. Roskilde Universitetsforlag
- Dyregrov, Atle (2010): Børn og traumer. 2. udgave. Hans Reitzels Forlag
- Egelund, Tine og Halskov, Therese (1993): Praxis i socialt arbejde. Vilkår og udviklingsmuligheder i social- og sundhedsforvaltninger. Munksgaard, København
- Egelund, Tine og Hillgaard, Lis (2004): Socialrådgivning og social behandling. Hans Reitzels Forlag

Ejrnæs, Morten, Guldager, Jens, et al. (2004): Sociologi og socialt arbejde. 3. udgave. Danmarks Forvaltningshøjskole

Fuglsang, Lars og Olsen, Poul Bitsch (2009): Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne. På tværs af fagkulturer og paradigmer. 2. udgave. Roskilde Universitetsforlag

Harder, Margit og Nissen, Maria Appel (red.) (2011): Helhedssyn i socialt arbejde. Akademisk Forlag, København

Høilund og Juul (2005); Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde. Hans Reitzels Forlag

Kildedal, Karin (1998): Når et barn skal anbringes. Frederikshavn, Dafalo Forlag

Kohli, Ravi K. S. (2007): Social work with unaccompanied asylum seeking children. Palgrave Macmillan

Kvale, Steiner (1997): InterView – En introduktion til det kvalitative forskningsinterview. Hans Reitzels Forlag, København

Meeuwisse, Anna og Swärd, Hans (2004): Perspektiver på sociale problemer. Hans Reitzels Forlag, København

Nygaard, Claus (red.) (2005): Samfundsvidenskabelige analysemetoder. Forlaget Samfundslitteratur

Nygren, Pär (1999): Udvikling og kvalitet i psykosocialt arbejde. Dansk Psykologisk Forlag, København

Rasmussen, Nell og Røhl, Jane (2010): Børn i familie – og socialretten. Randers, Nyt Juridisk Forlag A/S

Skytte, Marianne (2007): Etniske minoritetsfamilier og socialt arbejde. 3. udgave. Viborg, Forfatteren og Hans Reitzels Forlag

Thagaard, Tove (2004): Systematik og indlevelse – En indføring i kvalitativ metode. Akademisk Forlag, Bonnier Forlagene A/S, 2004

Rapporter

Ankestyrelsen (2010): Uledsagede mindreårige flygtninge – modtagelse og indsats i kommunerne. Fundet d. 6. december 2011.
http://www.ast.dk/Page_Pic/pdf/Rapport_om_uledsagede_mindre%C3%A5rige_flygtninge_14_12_2010_10_56.pdf

Red Barnet (2010): Det sværeste var at være ensom... Udfordringer for uledsagede flygtningebørn i Danmark. Fundet d. 6. december 2011.
<http://www.redbarnet.dk/Fagb%C3%B8ger-og-artikler.aspx?ID=187&ProductID=PROD230>

Dansk Flygtningehjælp (2003): Uledsagede mindreårige asylansøgere. Fundet d. 6. december 2011.
http://flygtning.dk/fileadmin/uploads/pdf/Saadan_hjaelper_vi_PDF/asyl_PDF/Uledsagede_mindre_rige_asylans_gere_mar05.pdf

The European Union Agency for Fundamental Rights (2010): Separated, asylum-seeking children in European Union Member States. Comparative report. Fundet d. 6. december 2011. http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/SEPAC-comparative-report_EN.pdf

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) (2004): Trends in Unaccompanied and Separated Children Seeking Asylum in Industrialized Countries, 2001-2003. Fundet d. 6. december 2011.
http://www.coe.int/t/dg3/migration/Source/MalagaRegConf/UNHCR_Trends_Unaccompanied_Separated_Children_Asylum_Europe_2004_en.pdf

Love

Bekendtgørelse af lov om integration af udlændinge i Danmark (integrationsloven), nr. 1062 af 20. august 2010

Bekendtgørelse af lov om social service, nr. 904 af 18. august 2011

Bekendtgørelse af udlændingeloven, nr. 1061 af 18. august 2010

Forældreansvarslov, nr. 499 af 6. juni 2007

Internetsider

Dansk Socialrådgiverforening. Etikvejledning. Fundet d. 6. december 2011.

<http://www.socialrdg.dk/Default.aspx?ID=1009>

Den Danske Ordbog. Fundet d. 6. december 2011.

<http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=kvalificere>

DR, TV AVISEN. Fundet d. 6. december 2011.

<http://www.dr.dk/nu/nyheder#/od/tv-avisen-1830/23576/02:00>

EUROPA - European Union website, the official EU website, press releases. Fundet d. 6. december 2011.

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/534&format=HTML&aged=0&language=DA&guiLanguage=en>

Finansministeriet. Aftaler om Finansloven for 2012. Fundet d. 6. december 2011.

http://www.fm.dk/Publikationer/2011/~media/Publikationer/Imported/2011/Aftaler%20om%20finansloven%20for%202012/web_aftaler%20om%20finansloven%20for%202012.ashx

FN's Højkommissariat for Flygtninge, (UNHCR). Fundet d. 6. december 2011.

<http://www.unhcr.lt/dk/hvem-hjaelper-vi/flygtninge.html>

Integrationsministeriet. Asyl. Asylcentre. Fundet d. 6. december 2011.

<http://www.nyidanmark.dk/da->

[dk/Ophold/asyl/asylcentre/hvor_ligger_centrene.htm](http://www.nyidanmark.dk/da-)

Integrationsministeriet. Kommunekvoter 2010. Fundet d. 6. december 2011.

<https://www.nyidanmark.dk/da->

[dk/Statistik/visiteringskvoter/Kommunekvoter_2010.htm](https://www.nyidanmark.dk/da-)

Udlændingetjenesten. Tal på udlændingeområdet, pr. 31.10.2011. Fundet d. 6. december 2011. <https://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/E3C50EA0-BD36-4DDD-9C8D-7AAF44DE1F12/0/senestetaltalpaudlommer.pdf>

Det frivillige sociale arbejdes udviklingspotentiale - et nuanceret naboskab i Aarhus som kilde til inspiration

Af Diana Louise Nielsen - januar 2012

Resumé

Bachelorprojektet undersøger med afsæt i en kvalitativ tilgang, hvilket udviklingspotentiale den frivillige sociale organisation Kirkens Korshær i Aarhus besidder. På baggrund af konflikten mellem Kirkens Korshær og naboerne på Nørre Allé drager opgaven inspiration af spændingerne og håndteringen af konflikten, og undersøger hvorledes organisationen agerer alternativ problemløser. Under inddragelse af Anthony Giddens' strukturteori belyses de strukturelle rammebetingelser for det frivillige sociale arbejde, og disse sættes i forbindelse med aktørernes handlinger for at danne en integreret problemforståelse og undersøge, om disse er muligheds-skabende eller begrænsende.

Hertil inddrages den tidligere regerings ønske om en styrket inddragelse af civilsamfundet, og opgaven undersøger endvidere, hvilke implikationer dette vil få for de frivillige sociale organisationer og indsatsen målrettet socialt udsatte.

Opgaven konkluderer, at Kirkens Korshær i Aarhus besidder et potentiale til at fremme social integration og diskuterer desuden muligheden for, at socialarbejderne griber ind i sociale systemer og fordre et holdningsskifte, som giver plads til alle.

Problemformulering

Hvilket udviklingspotentiale besidder den frivillige sociale organisation Kirkens Korshær i forhold til:

- Det sociale arbejde målrettet civilsamfundsstrategiens formål om at styrke den sociale indsats i arbejdet med udsatte borgere?
- Det sociale arbejde målrettet social forandring og integration?

Videnskabsteori

Den dobbelte hermeneutik

Mit epistemologiske ståsted er hermeneutisk, idet jeg ønsker at forstå og fortolke de holdninger og synspunkter, der repræsenterer det frivillige sociale arbejde med udsatte grupper i konteksten på Nørre Allé. En hermeneutisk tilgang skal hjælpe mig til at forstå, at der ikke findes nogen egentlig umiddelbar sandhed, men at fænomener kan forstås og fortolkes på mange måder. Denne ontologi efterlader mig mulighed for at anlægge en helhedsorienteret vinkel på problemet for at undersøge, hvordan de mange forskellige aktører producerer og reproducerer det frivillige sociale arbejde, og om denne sammenhæng er medvirkende til udvikling og fornyelse af arbejdet. Udgangspunktet er således, at tolkningen bygger på aktørernes egen forståelse, men går også et skridt videre, idet en teoretisk fremstilling

inddrages til fortolkning. Giddens bruger begrebet den dobbelte hermeneutik om ovenstående.¹

Forskeren er derfor med til at præge og konstruere verden, hvilket fortæller os om Giddens sociale ontologi, som erkender, at samfundet er produceret af mennesket og ingen eksistens er uafhængig af mennesket.² Et konstruktivistisk aspekt præger således også ontologien. Samfundet er en konstruktion, hvor mennesket via sine handlinger former samfundet, og det er disse, som danner struktur.

Teori

Strukturationsprojektet

Menneskets handlinger er på samme tid struktureret af og strukturer samfundet, hvortil mennesket er i stand til dette, fordi Giddens forstår aktører som vidende og kyndige.³ Giddens forstår ikke strukturer som en ydre ramme, men som egenskaber, der giver praksis systemisk form. Sociale systemer har således ikke strukturer, men udviser strukturelle egenskaber, der består af ressourcer og regler, hvilket er midlet, hvorigennem socialarbejderen handler. Strukturerne kan således være både mulighedsskabende eller begrænsende⁴ og afgøres af trækkene ved den samfundsmæssige totalitet, som anvendes af aktøren. Hvorvidt strukturerne åbner op for en refleksion samt italesættelse af handlinger afgør, om disse er styrkende eller begrænsende:

*"[...]diskursiv viden hentyder til den erkendelse/viden, agenten opnår ved refleksion over handlingen. Refleksion fremkommer enten ved andres eller egen hjælp. Den diskursive bevidsthed fungerer oftest ved, at man stopper op og reflekterer over en specifik handling, eller ved at andre mennesker udspørger én om en bestemt handlingsfrekvens[...]."*⁵

Hvis vedkommende ikke kan redegøre for en viden, bruger Giddens begrebet *det praktiske bevidsthedsniveau* om dette forhold. Den praktiske bevidsthed dækker over ureflekterede dagligdagshandlinger, hvor overgangen mellem den praktiske og diskursive viden betegner processen, hvori social forandring muliggøres.⁶

Et vigtigt element er desuden distinktionen mellem aktør- og systemsiden. Denne differentiering bruger Giddens til skildring af mikro- og makroniveauerne, hvor social integration refererer til sociale konflikter og systemintegration til systemmod-sætning. Essensen er, at disse to forhold ikke må anskues som to modpoler, men må anskues som værende i en dialektisk vekselvirkning⁷, hvor forudsætningen for systemintegration er afhængig af den integration, der finder sted i den sociale integration.

---

¹ Thagaard (2004) s. 41

² Kaspersen (1995) s. 42

³ Ibid. s. 53

⁴ Ibid. s. 65. Giddens bruger begreberne enabling og constraining

⁵ Kaspersen (1995) s. 54

⁶ Ibid. s. 54-57

⁷ Giddens (1979) s. 141-145

Operationalisering af Giddens' teori

Jeg vil bruge strukturdualiteten til at undersøge, om socialarbejdere aktivt kan gribe ind i sociale systemer og i kraft af deres diskursive bevidsthed skabe social forandring. Dialogen og måden hvorpå konflikten løses kunne være et udtryk for en refleksiv handling, som muliggør social forandring, hvor socialarbejderne i kraft af deres kyndighed og viden om de socialt udsattes vilkår og situation har mulighed for at være aktivt indgribende i de sociale systemers organisering.

Med begrebet udviklingspotentiale vælger jeg derfor at spørge om, på hvilken måde den frivillige sociale indsats kan medvirke til forandring og fornyelse. Både i arbejdet med udsatte grupper, men også hvorledes indsatsen kan være medvirkende til forandring i velfærdssamfundet.

Analyse

Del. 1 Face to Face: Giddens om sociale konflikter

En konflikt er i Giddens terminologi en kamp mellem individer eller grupper, hvor Giddens refererer til en ansigt-til-ansigt interaktion⁸. En sådan kamp synes der med rimelighed at foregå, idet klager og en offentlig diskussion kan betragtes som symboler på en igangværende kamp.

Imidlertid opfatter de ansatte i KK ikke problemet som en egentlig konflikt, men snarere som en række naturlige uoverensstemmelser, som man med X's egne ord må lære at leve med, hvis man skal arbejde med sådan en brugergruppe.⁹ Giddens henter inspiration fra Erving Goffman til forklaring af hverdagslivets møder. Her henviser Giddens til, hvilken betydning vores praktiske bevidsthed har, og hvordan vi trækker på et normsæt for samhandling, når vi indgår i en social interaktion.¹⁰ Goffmans studie af psykisk syge viser, at for at kunne begå sig på den sociale scene, må individet kontrollere et normsæt og konformere sig de gængse regler for normal adfærd, som gælder for den kontekst, man befinder sig i.¹¹ De som er anderledes har selvsagt ringe grad af mulighed for at konformere sig samfundets normer, og de vil derfor mislykkes i at indgå i et fællesskab. Eftersom de ikke betragtes som normale individer, vil de med Giddens' ord heller ikke være kyndige. Det at være en del af og bidrage til et fællesskab (handling) er uløseligt forbundet med det at være et kyndigt individ, og derfor vil der være en ringe grad af udveksling og samhørighed i den sociale interaktion. Hvis der ikke er nærværelse til stede, så vil den sociale integration også være svækket og derved større risiko for, at sociale konflikter vil opstå.¹²

X betragter det som en selvfølge, at man ikke kan være en del af et større fællesskab, hvis man lever et andet liv, end hvad normen betragter som rigtigt eller godt. Derfor vil de med X's egne ord heller ikke opleve at have nogen identitet.¹³ Denne sammenligning stemmer overens med sanktionen, som følger af ikke at blive betragtet som et kyndigt individ og forståelsen af, at alle mennesker danner deres (selv)forståelse i mødet med andre og ved at blive anerkendt på lige fod med andre

---

⁸ Giddens (1979) s. 76

⁹ Bilag 3. s. 4

¹⁰ Giddens (1984) s. 68

¹¹ Ibid. s. 79

¹² Giddens (1979) s. 77. Giddens bruger begrebet reciprocity

¹³ Bilag 3. s. 3

i samfundet, vil man ligeledes kun få mulighed for at udvikle sig bidrage med noget.

Et konfliktteoretisk perspektiv

KK anerkender, at der hersker et normsæt i samfundet, som er medvirkende til, at brugerne nedvurderes, og at konflikttilstande er en naturlig del af arbejdet.¹⁴ Et eksempel på en handling, eller mangel på samme, som udspringer af dette syn og et praktisk bevidsthedsniveau, vil være en observation jeg gjorde d. 25/9:

En bruger går kl. 4 om natten ud på altanen og begynder at råbe. Jeg hopper straks op fra stolen og skynder mig derud. Jeg tænker, at han larmer. Han er meget psykotisk og snakker om støvsugere, spørger mig, om jeg er medlem af støvsugerbanden, og om præsten har pest. Medarbejderne reagerer ikke.¹⁵

Jeg var meget uforstående overfor, hvorfor socialarbejderne ikke reagerede. Da jeg spurgte hvorfor, sagde én henkastet, at det engang imellem kan være godt at få luft for sine frustrationer.¹⁶ Bekymringen om en potentiel klage eller konflikt var derfor ikke at spore. Bag denne forståelse ligger der et klart konfliktteoretisk perspektiv, som fortæller, at vi må i konfrontation med hinanden. Når der opstår konflikter om værdier og holdninger, vil det i dette perspektiv ikke være tilstrækkeligt bare at anerkende eller respektere de andres værdier, da målet er et samfund, hvor forskellige grupper af mennesker skal kunne samarbejde og træffe fællesbeslutninger.¹⁷

Giddens er klart kritisk overfor konflikten mellem individ og samfund. Som Marx, der mente, at mennesket modsat dyrene ikke kan eller skal tilpasse sig deres omgivelser, fordi de ikke indeholder naturlige instinkter, så mener Giddens ligeledes, at mennesket kan handle og træffe beslutninger, og at når mennesket forholder sig til sine omgivelser, vil det automatisk ændre sig selv og sine omgivelser.¹⁸ Ovenstående er Marx' betegnelse af praksis, og denne kommer tæt på Giddens' projekt om en sammentænkning af individ og samfund, hvor vi mennesker indgår i en proces og kan bidrage til udvikling. Pointen er her, at uoverensstemmelser ikke er en entydig kilde til en konflikt. Sammenstød eller spændinger behøver ikke at være ubehagelige. Disse kan ligeså vel give energi til at løse et problem på en ny måde, idet konfrontation udleder, at man må i dialog med hinanden.

Et interaktionistisk perspektiv

Giddens anskuer mennesker som kyndige og vidende aktører.¹⁹ Oversættes dette til socialt arbejde, får vi interessen for personlig udvikling frem for tilpasning. De ansatte møder vitterligt brugerne i deres øjenhøjde, og selvbestemmelsesretten er central for indsatsen.²⁰ Det interaktionistiske element præger relationsformen, eftersom tilgangen tager afsæt i en forståelse af, at brugerne selv er ansvarlig og derved også samtidig i stand til aktivt at handle og gennemgå en udvikling. Brugere er således selv med til at forme reglerne i varmestuen og deraf det sociale arbejde. Et sådant perspektiv synes befordrende i arbejdet med socialt udsatte, da

---

¹⁴ Hutchinson og Oltedal (2006) s. 227

¹⁵ Bilag 5. s. 3

¹⁶ Ibid

¹⁷ Hutchinson og Oltedal (2006) kap. 5

¹⁸ Kaspersen (1995) s. 40

¹⁹ Ibid. s. 53. Giddens bruger begrebet knowledgeable

²⁰ Hutchinson og Oltedal (2006) s. 136-137

deres grundlæggende behov udspringer af en samfundsmæssig stigmatisering og følelsen af at være sat ude.²¹ At forstå og møde brugerne i deres egen livsverden kan umiddelbart synes vanskelig, da deres livsstil unægtelig synes en smule fremmed for de fleste. Dette er ikke med undtagelse fra de ansatte. Til spørgsmålet omkring hvad det vigtigste i arbejdet med socialt udsatte er, fastslår B efter en lang tænkepause at:

*" [...]man skal kunne rumme de her mennesker. Man skal kunne rumme den her elendighed."*²²

Men hvordan gør man så det? Giddens' billede af det moderne samfund beskriver en række karaktertræk for menneskelig handling, hvortil *selvet som et refleksivt projekt* er processen, der former moderniteten på både et institutionelt og personligt niveau. Giddens opfatter derfor selvidentitet, som noget vi selv er ansvarlige for, og vi bliver derfor hele tiden nødt til at vælge og træffe beslutninger, så vi kan opretholde vores "selvfortælling".²³ Når selvbestemmelsesretten er central, og brugerne ikke determineres eller fastholdes, gælder deraf også retten til at vælge og udvikle sig. Dermed ikke sagt, at alle valgmuligheder er åbne for alle mennesker. Uddannelse, køn og økonomisk formåen vil ifølge Giddens influere de valgmuligheder, individet har til rådighed.²⁴ Dette efterlader selvfølgelig ikke brugerne med særlig gode spillekort, men det er en vigtig pointe, at de ikke fuldstændig er frataget muligheden for personlig udvikling. Y siger:

*" [...] det er mødet og relationen, som er vigtig, og det er det, som vores brugere efterspørger og har brug for. Der er ingen krav til dig. Vi har én, som er kommet her i 20 år, og for den person ønsker vi da også, at der skal ske noget andet, men det er sådan, hans liv er. Og det accepterer vi."*²⁵

Altså vil accept og anerkendelse af brugernes livsstil ikke forhindre et håb for udvikling. En sådan accept vil måske netop kunne muliggøre at kunne rumme en andens livsverden, da det er en knap så elendig verden, når man har et valg. Det, der vanskeliggør at kunne rumme og møde brugerne, er måske ikke, fordi vi har vanskeligt ved at identificere og forstå deres livsverden, for det kan vi langt hen af vejen ikke, men fordi at vi frygter at gøre det i bekymring om livets skrøbelighed og vores egen forfængelighed. En accept vil rokke markant ved vores egen normalitetsopfattelse, og det er skræmmende, når ens egen selvopfattelse trues.²⁶ A pointerer, at der skal være en grænse for rummeligheden, og at socialarbejderne i KK kan det til en vis grad. Hvis der ikke var en grænse, *ville man komme ud på et skræpplan*.²⁷ Socialarbejderne er derfor meget bevidste om deres evne til at kunne rumme brugerne, og de vil derfor aldrig fuldt ud forsøge at forstå verdenen fra individets ståsted.

Lokale Innovatører – et eksempel

I et forsøg på at imødekomme naboklagerne har KK kickstartet et utraditionelt samarbejde med Jørn Tækker og Olav de Linde, der begge er ejendomsinvestorer

---

²¹ Se afsnit Problemforståelse Ad.2 Socialt udsatte

²² Bilag 4. s. 2

²³ Andersen og Kaspersen (2007) s. 435-437

²⁴ Kaspersen (1995) s. 144

²⁵ Bilag 2. s. 2

²⁶ Socialministeriet (2010): Byen som dagligstue? s. 10

²⁷ Bilag 4. s. 3

og ejer bygninger på Nørre Allé. KK afholdte et møde med de to herrer, og team OBS²⁸ blev etableret. Initiativet går ud på, at brugerne af varmestuen sammen med et par socialarbejdere går ud og samler brugte kanyler og andet skrald op, hvor de bagefter får frokost i form af madbilletter sponsoreret af ejendomsinvestorerne. Naboerne har reageret positivt på initiativet. Både konsulentfirmaet GoProces og organisationen Youth For Christ ringer nu til KK og få minutter efter rykket teamet ud og rydder op i området.²⁹

Et konfliktteoretisk perspektiv tvinger partnerne i dialog, mens et interaktionstisk perspektiv giver brugerne lov til at medvirke. Når socialarbejderne går i dialog med naboerne og skaber et samarbejde, vil der blive skabt en relation, hvor individerne mødes og interagerer med hinanden.³⁰ Handlingerne bygger på reciprocitet, idet KK går ind i samarbejdet med en forventning om, at naboerne vil bakke op om, forstå og sætte pris på initiativet, mens naboerne forventer, at KK vil forstå og gøre noget for at imødekomme deres bekymringer. Der bliver derfor skabt en grad af gensidighed i interaktionen, fordi de begge er afhængige af handlingen.

Udveksling af værdier igennem dialog synes at kunne føre til løsning af sociale konflikter og skabe social integration. I form af deres diskursive bevidsthed kan socialarbejderne give udtryk for og formulere deres forståelse af arbejdet både over for frivillige, brugere og naboer. Socialarbejderne har derfor mulighed for at påvirke og ændre sociale systemer, i Giddens' terminologi mønster af handlinger, da diskursiv bevidsthed muliggør social forandring.³¹ Den reciprocitet, der er til stede i mellem individer, vil dog ikke kun eksistere som en proces, der styrker den sociale integration, men vil med tiden få et systemagtigt præg:

"[...]the systemness of social integration is fundamental to the systemness of society as a whole."³²

Del. 2 Time and Space: Giddens om systemintegration

Mens social integration referer til afhængighed imellem individer i samme tid og rum, vil systemintegration henvise til reciprocitet imellem grupper på tværs af tid og rum.³³ Konflikten mellem naboerne og KK var gået i hårdknude, og forholdet mellem de udsatte og normalsamfundet var under behandling i medierne. Der syntes at have været en samfundsmæssig reaktion på samarbejdet, og en avisartikel skrev bl.a., at samarbejdet havde *spredt positive ringe i vandet*.³⁴ Dette kunne være udtryk for, at fællesskabet var i færd med at udvikle sig til relationer mellem kollektiver på tværs af tid og rum, og at projekter, som anvendes løsrevet fra deres oprindelige kontekst og inkluderer andre aktører, skaber en kollektiv ansvarlighed imellem mennesker.³⁵ En sådan udvidelse af fællesskabet kan meget vel være dét eftersøgte potentiale, som kombinerer:

---

²⁸ Opsamling af Brugte Sprøjter

²⁹ Rønn (2011)

³⁰ Kaspersen (1995) s. 70

³¹ Ibid s. 85-90

³² Giddens (1979) s. 77

³³ Giddens (1979) s. 77

³⁴ Rønn (2011) s. 1

³⁵ Villadsen (2004) s. 201

"[...]de to dominerede subjektiveringsstrategier i det sociale arbejde: individet i det lokale fællesskab og det selvansvarlige, vælgende subjekt."³⁶

Styrken ved det frivillige sociale arbejde ligger derfor muligvis i, at der inden for denne kontekst kan udvikles metoder, som tilgodeser et helhedsorienteret billede, som kombinerer et mikro- og makroperspektiv, der nedbryder dualismen - som team OBS, der baner vejen for individets sociale medlemsskab og for moralske forpligtelser.

Vækstbetingelser

Organisationerne danner rammen for etablering af forpligtende sociale bånd, og når man er indsat i sådanne bånd, vil muligheden for at udvikle identitet og ansvarlighed eksistere.³⁷ Civilsamfundsstrategien skriver, at sammenhængskraften i samfundet styrkes igennem frivillige sociale organisationer.³⁸ Derfor fremsætter strategien også et mål, der lyder på, at hver anden i Danmark skal være frivillig.³⁹ Det særlige, som frivillige sociale organisationer kan, synes dog at være under pres fra de ambitiøse politiske målsætninger, idet man snakker om at være frivillig for frivillighedens skyld og ikke længere for brugernes skyld.⁴⁰

Ifølge Giddens ville strukturerne aldrig være i stand til at handle bag om ryggen på aktørerne, da aktørerne altid vil være i stand til at påvirke de sociale systemer. Bekymringen for statens strategi om mere frivillighed er derfor ringe belyst i Giddens' optik. Habermas mener, at den kommunikative handlen sikrer social integration. Der skal således være en interaktion og solidaritet til stede mellem mennesker, for at integration kan lykkes.⁴¹ Imidlertid er denne proces truet af en rationalisering, som tvinger aktøren til at kalkulere med hvilke midler, der er mest hensigtsmæssige. Disse kaldes målrationelle handlinger og er funderet i at opnå fastsatte mål. I stedet for at handle kommunikativt vil aktørerne grundet rationaliseringen handle strategisk, og eftersom Habermas bruger distinktionen livsverden og system til en opdeling af aktør- og strukturperspektivet, vil dette betyde, at *systemet koloniserer livsverdenen*. Konsekvensen bliver mangel på interaktionen, og fordi den sociale integration er defineret som en samfundsmæssig reproduktionsproces, som foregår gennem den kommunikative handlen, vil de målrationelle handlinger selvsagt medføre, at samfundet ikke længere kan reproducere sig selv.⁴² X udtrykker således også bekymring og frygter de målrationelle handlingers konsekvenser:

*"Jeg tror, at vi kan netop det (rumme folk) i form af de værdier, som vi har snakket om før [...]Vi har ikke nogen strategi for det. Det ville højst sandsynlig også dræbe interaktionen."*⁴³

---

³⁶ Ibid

³⁷ Ibid

³⁸ National civilsamfundsstrategi (2010) s. 24

³⁹ National civilsamfundsstrategi (2010) s. 11

⁴⁰ Rådet for Socialt Udsatte (2011) s. 44

⁴¹ Andersen (2011) s. 77

⁴² Ibid s. 77-79

⁴³ Bilag 3. s. 4

Kasper Villadsen siger, at hvis det frivillige arbejde skal styrkes, er det dybt afhængigt af staten.⁴⁴ En sådan påstand stemmer overens med Habermas' teori. Pointen er nemlig, at balancen mellem de to sfærer ikke må forstyrres, og at de to områder har brug for hinanden i opretholdelsen og udviklingen af samfundet.⁴⁵ Derfor lyder løsningen på at sammenkoble dualimen, hvilket er i tråd med Giddens' syntesetænkning, hvoraf udviklingspotentialet synes at ligge i et styrket samarbejde mellem det offentlige og den frivillige sektor. Der er således elementer, som kan begrænse det frivillige sociale arbejde og organisationernes bidrag til social integration. Vækstbetingelserne er der, men de er skrøbelige og modtagelige over for statens ønske om at ville medvirke til og sikre et folkeligt engagement. Et forsøg på styring vil potentielt medføre et menings- og identitetstab for organisationerne, idet organisationerne ikke længere kan trække på de strukturelle egenskaber, fleksibilitet og selvstændighed, som kvalificerer dem.

Handlemuligheder - Not In My Back Yard!

"Nimby-effekten er et udtryk for normalsamfundets intolerance og manglende solidaritet med udstødte grupper, men den er også et udtryk for angst og uvidenhed"⁴⁶

Mange er ikke interesserede i at komme tæt på udstødte grupper, ej heller at deres baghave skal grænse op til en boform eller et fixerum. Effekten viser sig meget tydeligt i byrummet og boligområder, hvor kommuner oplever nimby-effekten som et centralt problem, hvor det kan være nærmest umuligt at finde boliger til udstødte grupper.⁴⁷ Den samfundsmæssige (mod)reaktion må medføre, at målet med det sociale arbejde bliver (holdnings)ændringer i samfundet. Socialarbejderen skal altså intervenere på højeste niveau og agere brobygger mellem individ og samfund. Metoden indebærer partnerskab og samarbejde, hvoraf de berørte selv skal medvirke. Der kan trækkes tråde tilbage til Paulo Freire og dialogen som værktøj til at fremme refleksion og handling, eftersom disse to er forbundet, og dialogen ikke bare er en udveksling af argumenter, men snarere en skabende handling, der kan frigøre mennesker og forandre verden.⁴⁸ Denne metode kan dog synes at mangle en smule jordforbindelse. En kritik af konfliktteori i socialt arbejde retter sig da også imod, at handlemodellerne er begrænsede og falder fra hinanden i et forsøg på at påvise, at samfundsstrukturene kan ændres igennem dialog og samarbejde.⁴⁹ For hvad nu, hvis de mennesker, man arbejder med, besidder meget få ressourcer, og deres kapacitet er utilstrækkelig til at kunne opnå magt over eget liv? Socialt udsatte kunne være en sådan gruppe.

I min problemforståelse tog jeg afsæt i en konstruktivistisk forståelse, og denne forudsætter, at en betydelig del af befolkningen er opmærksom på problemet. Dette gælder ikke nødvendigvis kun antallet af personer. Nogle personer er mere magtfulde end andre og vil have lettere ved at få sat et problemområde på dagsordenen. Derfor vil sociale problemers eksistens også være:

"[...]fuldt og helt afhængige af sådanne politiske aktiviteter."⁵⁰

---

⁴⁴ Awad (2010)

⁴⁵ Andersen (2011) s. 78

⁴⁶ Bømler (2000) s. 155

⁴⁷ Ibid

⁴⁸ Hutchinson og Oltedal (2006) s. 205

⁴⁹ Hutchinson og Oltedal (2006) s. 228

⁵⁰ Henriksen (2002) s. 292

Udtrykket *claims-making*⁵¹ bruges om, at personer, grupper eller organisationers påstande har betydning for, om sociale problemer opstår. Det er derfor helt afgørende, om en person eller gruppe har styrke nok til at overbevise andre om, at en indsats er nødvendig.⁵² Socialarbejderen kan få svært ved at bygge bro alene og vende nimby-effekten til wimby.⁵³ Ifølge Habermas og Giddens vil der blive skabt et bånd og et fællesskab, når folk identificerer sig med hinanden og forsøger at forstå hinanden.⁵⁴ Social integration forekommer altså på baggrund af identitet, og derfor kan advocacy-arbejde være befordrende til problematikker, der omhandler frygt og modstand overfor det anderledes, og det som virker angstprovokerende på én selv. For nimby-effekten skal vel forstås på den måde, at man i princippet godt kan rumme disse mennesker, så længe de ikke bor i ens eget nærområde. Derfor handler det måske heller ikke så meget om, at der skal findes en løsning på et problem, men om at håndtere og acceptere nogle borgere, som er i byen, og udbrede budskabet om, at disse har lige så meget ret til at være der som alle andre.

Hvis KK skal lykkes i at udbrede deres solidariske holdning til resten af samfundet, må de benytte sig af det selvsamme område, som kan begrænse dem og appellere til ændringer, politiske og juridiske, der kan føre til forandring af de udsattes situation. Advocacy arbejde kunne give tanke til inspiration, hvis KK fuldt ud skal lykkes i at udbrede budskabet og fordre et holdningsskifte, som giver plads til alle.

Litteraturliste

- Andersen, Heine (red.) (2011): *Sociologi – en grundbog til et fag*. 4. udg. København, Hans Reitzels Forlag.
- Andersen, John og Trine Nordgaard Fotel (2003): Kampen om byens rum. I: Andersen, J., Beck, A. T., Kristensen, C. J. og Larsen, J. E. (red.): *Empowerment i storbyens rum – et socialvidenskabeligt perspektiv*. 1. udg. København, Hans Reitzels Forlag.
- Bech-Jørgensen, Birte (2001): *Nye tider og udsædvanlige fællesskaber*. 1. udg. København, Nordisk Forlag A/S.
- Bo, Inger Glavind (2002): At sætte tavsheder i tale – fortolkning og forståelse i det kvalitative forskningsinterview. I: Jacobsen, M. H., Kristiansen, S., og Prieur, A (red.): *Liv, fortælling, tekst. Strejftog i kvalitativ sociologi*. Aalborg Universitetsforlag.
- Byen som dagligstue? Byfornyelse med plads til socialt udsatte (2010): København, Socialministeriet.
- Bømler, Tina Ussing (2000): *Når samfundet udstøder*. 1. udg. København, Nordisk Forlag A/S.
- Dahler-Larsen, Peter (2008): *At fremstille kvalitative data*. Odense, Syddansk Universitetsforlag.
- Dalrymple, Jane and Burke, Beverly (2006): *Anti-oppressive practice. Social care and the law*. New York, OUP. s. 7-23.
- Elsass, Peter (2003): *Håndbog i kulturpsykologi. Et fag på tværs*. København, Gyldendal. s. 27-47.

---

⁵¹ Ibid. Spector og Kitsuses begreb

⁵² Ibid s. 293

⁵³ Welcome in my backyard - <http://www.b.dk/danmark/velkommen-i-min-baghave> d. 12/12 2011

⁵⁴ Bech-Jørgensen (2001) s. 27

- Frivilligt socialt arbejde i fremtidens velfærdssamfund (1997): København, Socialministeriet.
- Gamst, Birthe (1997): Arbejdsformer i socialt miljøarbejde. I: Ejrnæs, M., Gamst, B., Laursen, T. og Uggerhøj, L.: *Socialt miljøarbejde. I lokalsamfundet*. København, Hans Reitzels Forlag. s. 200-221.
- Giddens, Anthony (1979): *Central Problems in Social Theory. Action, Structure and Contradiction in Social Analysis*. 1. udg. London, The Macmillan Press Ltd.
- Giddens, Anthony (1984): *The Constitution of Society*. Cambridge, Polity Press.
- Henriksen, Lars Skov (1996): Lokale frivillige organisationer – autonomi eller underordning. I: Rasmussen, E. T. Og Koch-Nielsen, I. (red.): *Den tredje sektor under forandring*. København, Socialforskningsinstituttet.
- Henriksen, Lars Skov (2002): Sociale problemer og social afvigelse – sociologisk set. I: Niklason, Grit: *Socialfag for pædagoger*. København, Frydenlund Grafisk. s. 273-295.
- Hutchinson, Gunn Strand og Oltedal, Siv (2006): *Modeller i socialt arbejde*. 2. udg. København, Hans Reitzels Forlag.
- Junge, Dorthe og Lustrup, Peter (2009): *Social Innovation. En guide til rejse i ukendt land*. 1. udg. København, Books on Demand GmbH.
- Kaspersen, Lars Bo (1995): *Anthony Giddens – introduktion til en samfundsteoretiker*. København, Hans Reitzels Forlag
- Kaspersen, Lars Bo (2007): Anthony Giddens. I: Andersen, Heine og Kaspersen, Lars Bo (red.): *Klassisk og moderne samfundsteori*. 4. udgave. København, Hans Reitzels Forlag. s. 425-441.
- Kvale, Steinar (1997): *InterView. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København, Hans Reitzels Forlag.
- Larsen, Jørgen Elm og Møller, Hornemann Iver (2004): *Socialpolitik*. 2. udg. København, Hans Reitzels Forlag.
- Larsen, Jørgen Elm (2009): Forståelser af begrebet social udsathed. I: Brandt, P., Henriksen, B. J. og Rasmussen, N. C. (red.): *Udsat for forståelse. Antologi om socialt udsatte*. København, Rådet for Socialt Udsatte
- Laursen, Tove (1997): Arbejdsformer i socialt miljøarbejde. I: Ejrnæs, M., Gamst, B., Laursen, T. og Uggerhøj, L.: *Socialt miljøarbejde. I lokalsamfundet*. København, Hans Reitzels Forlag. s. 139-468.
- Mortensen, Nils (2004): *Det paradoksale Samfund*. København, Hans Reitzels Forlag.
- Olsen, Bitsch Poul og Pedersen, Poul (2003): *Problemorienteret projektarbejde – en værktøjsbog*. 3. udgave. Gylding, Roskilde Universitetsforlag.
- Olsen, Johnni (2009): *Kultur mødet. En undersøgelsesmetode*. Nykøbing Falster, University College Sjælland.
- Payne, Malcolm (2005): *Teorier i socialt arbejde*. København, Hans Reitzels Forlag
- Rasmussen, Finn og Ringsing, Bettina (2002): *Vælt dagsordenen. Kampagnen som politisk murbrækker*. Skive, Informations Forlag.
- Thagaard, Tove (2004): *Systematik og indlevelse. En indføring i kvalitativ metode*. København, Akademisk Forlag.
- Villadsen, Kaspar (2004): *Det sociale arbejdes genealogi*. 1. udg. København, Hans Reitzels Forlag.

Artikler og publikationer

- Awad, Assia (2011): Frivilligt arbejde sikrer ikke velfærdsstaten. *Djøfbladet nr. 14*, s. 14-16.
- Civilsamfundsstrategien (2010): København, Socialministeriet
- Korshæren nr. 5 (2011): *Tema: Socialt udstøde i byens rum*. København, Kirkens Korshær.
- Rønn, Line (2011): Byens svageste får mad for at samle kanyler. *Århus Stiftstidende*. 13. nov. 2011, 1. sek., s. 10.

Rådet for Socialt Udsatte (2011): Frivillighed og socialt udsatte, kap. 9.
Søvang, Cathrine (2011a): Naboer klager over varmetue. *Jyllands-Posten*. 16. aug. 2011, s. 1.
Søvang, Cathrine (2011b): Kompromis i strid om varmetue. *Jyllands-Posten*. 17. aug. 2011, s. 3.
Ulnits, Jeanette (2011): Hvor frivillige er de frivillige? *Socialrådgiveren nr. 15*, s. 14-15.

Webadresser

Kirkens Korshær: <http://www.kirkenskorshaer.dk/hvem-er-vi/> d. 12/12 2011
Jyllands-Posten: <http://jp.dk/indland/article2208769.ece> d. 12/12 2011
Berlingske: <http://www.b.dk/danmark/velkommen-i-min-baghave> d. 12/12 2011
Avisen.dk: http://avisen.dk/stoette-til-usexede-katastrofer-fordoblet_152017.aspx
d. 12/12 2011

Beskæftigelse - vellykket eller mislykket integration

Af Shadman Salih - januar 2012

Resume

Dette bachelorprojekt omhandler sammenhængen mellem arbejdsmarkedet og integrationen af ikke-vestlige indvandrere i det danske samfund. Herunder behandles, hvordan socialrådgiveren og indvandrerens oplever vejen til integration via arbejdsmarkedet. Ydermere analyseres disse oplevelser fra en faglig vinkel, og samtidig hvilke tiltag, der kan anbefales for at forbedre integrationen i samfundet, herunder hvad der er vigtigt for socialrådgiveren at være opmærksom på.

I den hverdagspolitiske og offentlige diskurs er der stor fokus på integration af indvandrere i det danske samfund, som også har påvirket den socialfaglige diskurs. I denne proces er socialrådgiveren og indvandrerens vigtige aktører. Til dette formål gør undersøgelsen brug af kvalitative interviews med socialrådgivere og ikke-vestlige indvandrere.

Indledning

VK regeringens integrationsplan 'En ny chance til alle' i 2005 fokuserede på, at en vigtig vej til integration går gennem arbejdsmarkedet¹. Men nogle undersøgelser viser det er anderledes i praksis, dvs. at integration på arbejdsmarkedet ikke bidrager ret meget til integration i samfundet. Indvandrerne arbejder ofte i job, der hverken skaber kontakt til danskere eller til andre medarbejdere². Andre undersøgelser viser tværtimod, at integrationen af indvandrere og flygtninge er en megasucces³.

I Danmark bor 217.000 ikke-vestlige indvandrere⁴. En undersøgelse viser, at indvandrerne er lige så motiverede for at arbejde som danskerne, og langt flere indvandrere end danskere mener, at det er ydmygende at modtage penge uden at arbejde⁵, derimod er det stadig ikke-vestlige indvandrere, der er overrepræsenteret i forsørgelsesydelse. I 2008 modtog samlet set 21,1 pct. af de 16-64-årige med dansk oprindelse offentlige forsørgelsesydelse omregnet til fuld tid. For personer fra ikke-vestlige lande var den tilsvarende andel 30,8 pct.⁶.

---

¹ Integrationsplan "Ny chance til alle": En aftale. VK-regeringen en aftale med Socialdemokraterne og Dansk Folkeparti, 2005

² Ejrnæs, Anders, 2008

³ Lassen, Hans, 2009

⁴ Ikke-vestlige indvandrere & ARBEJDSMARKEDET: Rapport. Ansvars. red. Berit Toft Fihl Øvrig forfatter: Trine Rex Christensen, 09.2010

⁵ Indvandrere finder det ydmygende at modtage penge fra det offentlige. Udgivet af FTF. Internetadresse: <http://www.ftf.dk/magasinet-resonans/nummer/artikel/indvandrere-finder-det-ydmygende-at-modtage-penge-fra-det-offentlige/> - Besøgt d. 12.10.2011 (Internet)

⁶ Danmarks Statistik: Rapport: Arbejdsløshed - ny analyse af ledighedsforløb.11.2009

Man kan regne med, at arbejdet som aktivitet og social relation kan føre til større personlig tilfredsstillelse⁷. Men samtidig er arbejdsmarkedet det sted, hvor personer med indvandrerbaggrund særligt oplever at blive diskrimineret. En ny undersøgelse viser også, at 22 pct. af personerne med indvandrerbaggrund har oplevet at blive diskrimineret i jobsøgningsfasen eller på deres arbejdsplads⁸. *Charlotte Hamburger viser i en undersøgelse, "at udelukkelse og diskrimination medfører tendenser til social isolation nemlig disintegration, og social isolation i samfundet generelt udgør ligeledes en barriere på arbejdsmarkedet"*⁹.

Så spørgsmålet er, hvad ovenstående faktorer har af betydning for integrationen? Jeg formoder, at et af problemerne med "integration" endvidere er, at der ikke findes en definition af begrebet, som der er konsensus om.

Nogle gange er forklaringen på manglende tilknytning til arbejdsmarkedet og integration i det danske samfund, at det er indvandrernes kultur og traditions skyld¹⁰. Danskundskaber og erhvervskompetencegivende uddannelse bliver også nævnt som en barriere for indvandrere¹¹, men på den anden side viser nogle undersøgelser, at nytillkomne, selvom de har ikke meget sprog, er meget bedre til at deltage på arbejdsmarkedet¹². Andre forklaringer på, at en del indvandrere arbejder i de virksomheder, som fører til isolation i stedet for integration, er, at indvandrere bruges som reservearbejdskraft¹³.

På baggrund af ovenstående vil jeg undersøge ikke-vestlige indvandreres integration gennem arbejde. Jeg vil også gerne undersøge, hvorvidt socialrådgivere og ikke-vestlige indvandrere oplever, at arbejde kan integrere indvandrerne i samfundet. Jeg prøver også at forklare deres oplevelse ved hjælp af teorier og empiri. Jeg vil også undersøge, hvad der ligger bag disintegration af ikke-vestlige indvandrere i det danske samfund. Jeg synes også, at der er behov for forandringer på dette område, og i denne forandring kan det være socialrådgiverens opgave at spille en rolle. Da socialrådgivere, ifølge International Federation of Social Workers, er en form for forandringsagenter både i selve samfundet og for de enkeltpersoner, familier og det nærmiljø, hvor de arbejder¹⁴. Dette projekt er meget relevant for det sociale arbejde. Det er også væsentligt for socialrådgivere at finde årsagen til disintegration af ikke-vestlige indvandrere i samfundet. Derfter kan socialrådgivere hjælpe målgruppen til at integrere sig bedre i samfundet og vælge den rigtige indsats.

---

⁷ Denvall, Verner, 1999. s. 237

⁸ Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration: Medborgerskab i Danmark Regeringens arbejdsgruppe for bedre integration. 1. udg. GP-Tryk A/S, 2011

⁹ Zeuner, L. (Red.): 1997 . Side 143,156

¹⁰ Dansk Arbejdsgiverforening: Rapport: ikke vestlige indvandrere og arbejdsmarked , 2008

¹¹ Ibid

¹² Ibid

¹³ Ejrnæs, Anders, 2008

¹⁴ Socialt arbejde. Udgivet af VIA University College > Socialrådgiver > Holstebro. Internetadresse:

<http://www.viauc.dk/socialraadgiver/holstebro/fag/Sider/socialtarbejde.aspx> - Besøgt d. 07.10.2011

Afgrænsning

I dette projekt vil jeg fokusere på mandlige indvandrere fra ikke-vestlige lande i en enkelt kommune, nemlig Aarhus kommune. Jeg har fravalgt kvindelige indvandrere fra ikke-vestlige lande og efterkommere i min målgruppe.

Problemformulering og undersøgelsesspørgsmål

Hovedproblemformuleringen

Hvordan oplever socialrådgivere og ikke-vestlige indvandrere sammenhængen mellem integration og arbejdsmarked for ikke-vestlige indvandrere i det danske samfund, og hvordan kan deres forskellige oplevelser forklares?

UP1

I hvilket omfang oplever socialrådgiveren, at integration af ikke-vestlige indvandrere i det danske samfund går via arbejdsmarkedet?

UP2

I hvilket omfang oplever ikke-vestlige indvandrere, at integration i det danske samfund går via arbejdsmarkedet?

UP3

Hvilke andre socialfaglige indsatser kan anbefales mht. integration af ikke-vestlige indvandrere, og hvilke områder kan socialrådgiverne fokusere på?

Kontekst

I kontekstafsnittet vil jeg redegøre for VK-regeringens integrationspolitik og udlændingepolitikens udvikling i de sidste ti år. Jeg vil også redegøre for, hvordan integrationspolitikken er kommet til udtryk gennem årene. Danmark fik for første gang en udlændingelov den 8. juni 1983. Den danske udlændingelov af 1983 er ofte blevet nævnt som en af de mest liberale udlændingelove i Europa¹⁵. Med regeringskiftet i 2001 kom der markante ændringer af udlændingeloven. Udlændingeloven blev kraftigt strammet på flere væsentlige punkter¹⁶. Fra 1999 fik kommunen hovedansvaret for at integrere indvandrere i samfundet¹⁷. Denne opgave var Dansk Flygtningehjælps ansvar. Regeringen mente, at kommunerne bør spille en betydelig rolle i integrationen af flygtninge og indvandrere¹⁸.

---

¹⁵ Udlændingelove, 1983 -. Udgivet af Danmarkshistorien. Internetadresse: danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/udlaendingelove-1983/ - Besøgt d. 23.10.2011

¹⁶ Ibid

¹⁷ Indenrigs og Sundhedsministeriet: Integration af flygtninge og indvandrere i landkommuner og mindre bykommuner. 1. udg. Litotryk København A/S, 2002. s. 10

¹⁸ På vej mod en ny integrationspolitik fra marts 2002

Disintegration som socialt problem

I dette afsnit har jeg redegjort for disintegration som et socialt problem fra et konstruktivistisk perspektiv og et konfliktteoretisk perspektiv. Sociale problemer set fra et konstruktivistisk perspektiv er, at en uønsket social situation, som der er en udbredt opfattelse af, bør der gøres noget ved gennem kollektiv handling¹⁹. Og ifølge det konfliktteoretiske perspektiv betragter man sociale problemer som udsprunget af grundlæggende modsætninger i samfundet. Konflikten begynder om normer. Hvilke normer skal bevares, når indvandrere skal blive en del af det danske samfund? De kan bevare deres egne normer, de kan overtage de danske normer, eller de kombinerer normerne sammen!

Videnskabsteori

I dette afsnit har jeg præsenteret min videnskabsteoretiske position, som er kritisk realisme med støtte af hermeneutik. Jeg har valgt kritisk realisme for at forklare socialrådgiveres og ikke-vestlige indvandreres oplevelse af integration via arbejdsmarkedet. Kritisk realismes kerne er, at man har en forståelse af virkeligheden som andet og mere end bare det, vi kan iagttage dvs. det empiriske²⁰.

Jeg har kombineret forskellige positioner i mit projekt²¹. I forskningsprojekter er vi nødt til at have en hermeneutisk tradition sammen med kritisk realisme som tilgang, hvis vi skal give et korrekt svar på kompleksiteten i sociale problemer.

Metode

Videnskabsteori bestemmer, hvilke metoder der skal anvendes, og der skal være konsistens imellem valg af metoder og valg af videnskabsteori²². Jeg har i det forudgående afsnit, bekendt mig til kritisk realisme som min videnskabsteoretiske tilgang. Kritisk realisme har en bred række af forskningsmetoder fx kvalitative og kvantitative tilgange. Jeg har valgt en kvalitativ metode, idet denne giver en bred sammenhængende fremstilling af den problemstilling, som jeg ønsker at fordybe mig i.

Analysestrategi

I et forskningsprojekt skal forskeren vælge mellem den induktive, deduktive eller abduktive tilgang²³. I dette projekt vælger jeg den tredje vej, der kaldes abduktion²⁴, som handler om at tolke og rekontekstualisere enkelte foreteelser ud fra en tænkt sammenhæng eller et tænkt mønster²⁵.

Med en abduktiv tilgang kan jeg forstå noget på en ny måde ved at betragte dette noget i en ny sammenhæng, og jeg kan beskrive denne nybeskrivelse, dvs. at be-

---

¹⁹ Bundesen, Peter, 2003. s. 12

²⁰ Andersen, Svend Aage

²¹ Andersen, Svend Aage, 2007s.17

²² Ankersborg, Vibeke og Merete Watt Boolsen, 2009. s.20-21

²³ Olsen, Kaare, 2003. s. 151

²⁴ Olsen, Kaare, 2003. s.151

²⁵ Andersen, Svend Aage, 2007 s. 113

tragte, beskrive, tolke og forklare noget inden for rammen af en ny sammenhæng²⁶.

Teori

I dette afsnit har jeg introduceret, hvilke teorier anvender jeg. Jeg har valgt fire teorier for at analysere og besvare mine undersøgelsesspørgsmål. Teorierne kan sammen med min indsamlede empiri give svar på, hvorvidt arbejdsmarkedet er en nøgle til at integrere ikke-vestlige indvandrere, og jeg kan afdække årsagerne til, at nogle indvandrere er beskæftiget inden for områder, som ikke umiddelbart fører til integration i samfundet. Jeg har anvendt Bourdieus teorier og Ali's teori *ikke-stedet*, som de supplerer hinanden og Goffman's teorier og Refeq's teori *de andre*, som også supplerer hinanden. Begreber som habitus, felt, og kapital kan anvendes til at undersøge og forklare, hvorfor folk handler, som de gør²⁷. Bourdieu selv kalder disse begreber tænkeredskaber, som kan bruges i empiriske analyser²⁸. *Ikke-stedet*, der Ali's teori. Han mener med *Ikke-stedet's* teori, at *Ikke-stedet* er et forsøg fra immigrantens side på at samle stederne i et sted. Ikke-sted er ikke kun et sted, men det er et punkt mellem forskellige steder. Ikke-sted er en ny model til nyt liv. Alt i alt er ikke-sted det punkt, som betyder, at immigranten tillader sig ikke at rejse tilbage til sit hjemland og ikke bliver en del af samfundet i det vestlige land²⁹.

Ervin Goffmans' teorier anvender jeg i dette projekt. Han beskæftigede sig med, hvordan selvet eller personlig identitet fungerer i moderne samfunds interaktioner, og han undersøgte det moderne vestlige menneskes vaner³⁰, og hvad der sker i menneskers konkrete møder i hverdagen. Stigma er en af teorierne, som jeg anvender her. I "Stigma" undersøger Goffman samspillet mellem afvigere og normale³¹. "Stigma" undersøger også, hvordan den enkelte bliver påvirket af at blive stigmatiseret, og hvordan stigmatiserede reagerer på denne situation³². Derudover anvendes i projektet Goffmans' teori om forlegenhed. Forlegenhed eller skamfølelse er begreber som Goffman og andre sociologer og psykologer anvender, og de er relevante i forhold til at forklare integrationskomplekset i det danske samfund.

For at supplere Goffmans' teori anvender jeg Refeq's teori *de andre*. Refeq definerer *de andre* som en beskrivelse af en eller en gruppe, som pågældende ikke kan identificere sig med i denne beskrivelse, og vedkommende bliver ikke set som han/hun er og bliver kategoriseret i en gruppe, som vedkommende ikke ønsker³³.

Analyse og diskussion

Jeg er nået frem til, at der er stor enighed blandt fagfolk om at gennem arbejde, kan IVI komme i kontakt med andre mennesker - og for dem kan arbejde og inte-

---

²⁶ Andersen, Svend Aage, 2007 s. 114

²⁷ Wilken Lianne 2011. S. 9

²⁸ Wilken Lianne 2011. S. 40

²⁹ Ibid

³⁰ Klassisk og moderne samfunds teori 2007. s. 210

³¹ Morken, Ivar, 2008. s. 82

³² Jacobsen, Michael Hviid og Søren Kristiansen.2002, s.135

³³ Rafeq, Faruq 2003. s. 240

gration ikke adskilles. Informanterne har oplevet, at nogle indvandrere gennem arbejde fik en omfattende kontakt med det danske samfund. Selvom informanterne har en oplevelse af, at vejen til integration gennem arbejdsmarked er et godt redskab, er de også næsten enige om, at det ikke er alle typer arbejde, der er lige velgørende som nøglen til integration.

I de seneste ti år er IVIs tilknytning til arbejdsmarked øget, men det betyder ikke, at de nødvendigvis bliver integreret i samfundet, fordi ikke alle jobbene bidrager til integration i samfundet. Alle typer arbejde fører til, at indvandrere bliver selvforsørgende og bliver integreret på det danske arbejdsmarked, men det er ikke sikkert, at deres arbejde fører til integration i samfundet.

Diskrimination på arbejdspladsen eller i samfundet er et sammensat emne. Selvom SR bekræfter statistikkerne, at IVI bliver diskrimineret, er der stadig diskussionen om det, der foregår, er diskrimination eller misforståelser. Grænsen mellem diskrimination og misforståelse er så lille, at der ikke er enighed om, hvorvidt det, der bliver talt om, er diskrimination eller misforståelse. Derfor mener fagfolkene, at det er vigtigt, at samfundet er opmærksom på indviedes identitet og stolthed, og gensidigt kendskab er et godt redskab til at fjerne misforståelser og diskrimination i samfundet.

Mænd fra ikke-vestlige lande er vant til at forsørge sig selv, og de har haft status i deres hjemland. Når de kommer til Danmark, kan et statustab påvirke dem, og det har betydning for integrationen både på arbejdsmarkedet og i samfundet.

Informanterne ser ikke den store forskel mellem mænd og kvinder i forhold til integration i samfundet, heller ikke ift. deltagelse på arbejdsmarkedet. Der er ikke fuldstændig ligestilling, men heller ikke stor forskel. På kort sigt har mænd fra ikke-vestlige lande størst tilknytning til arbejdsmarkedet, men kvinder fra de samme lande integrerer sig tilsyneladende bedre i samfundet på lang sigt.

Integration handler for informanterne mest om frihed og respekt, og integrationen sker, hvis alle bidrager dertil. Ikke kun fagfolk, heller ikke kun indvandrere, men det er alles ansvar at bidrage.

Sammenfattende oplever fagfolkene, at integrationen på arbejdsmarkedet og i samfundet hænger sammen, men ikke alle typer arbejde kan bruges som nøgle til integration.

Men hvordan oplever mænd fra ikke-vestlige lande arbejdsmarkedet som en vej til integration? Jeg er nået frem til, at der er en bred enighed om, at arbejde generelt er meget sundt for mennesker i det hele taget, og gennem arbejde kan man forsørge sig selv og danne relationer til andre medmennesker i samfundet. Relationer og netværk har betydning for informanterne. Gennem arbejde har informanten fået kontakt til det danske samfund, og det gav kendskab til danskerne og deres kultur. Imidlertid vil de også bevare deres egen kultur og traditioner. Integration er for IVI nødvendig at adskille fra assimilation. De vil gerne have kontakt med det danske samfund, men ikke på bekostning af deres identitet.

Arbejdsmarkedet er ikke det eneste, som IVI bruger som redskab til at integrere sig i samfundet. Integration er mere end; at man kan sige, at når man har arbejde, er man integreret. Integration for IVI er mere end adgang til arbejdsmarkedet. Fremmedgørelse for IVI har betydning for at integrere sig i det danske samfund. Jo mere følelsen af fremmedgørelse stiger, jo mere vil disintegration stige blandt IVI. Fremmedgørelse påvirker tilhørsforholdet, dvs. hvis IVI føler, at de bliver fremmed-

gjorte, bliver forholdet til deres egen kultur forstærket. IVIs tilknytning til deres oprindelsesland har stor betydning for integrationen i det danske samfund.

Nogle barrierer er for store for nogle kvinder til, at de kan integreres i det danske samfund, men kvinderne fra ikke-vestlige lande er ikke ens. De er meget forskellige. Det kan være, at nogle kvinder er meget bedre til at integrere sig i det danske samfund end mændene fra de samme lande. Men det er skjult, da de kategoriseres sammen. Derfor viser statistikkerne, at kvinderne har svært at blive integreret i samfundet.

Integration for IVI handler meget om anerkendelse og respekt, og der kan ikke findes en definition for integration som passer til alle, fordi ethvert menneske har forskellige evner og planer.

Det kan udledes, at IVI ser arbejdsmarkedet som et redskab til integration, men det er ikke det eneste, og disintegration handler om mere, end der kan løses via arbejdsmarkedet.

Der kan stilles spørgsmålstegn ved, hvad der skal gøres for bedre integration i det danske samfund.

Jeg er nået frem til, at udover arbejdsmarkedet som en vej til integration, kan frivilligt arbejde være en indsats for vellykket integration. For at iværksætte frivilligt arbejde som indsats kan anvendes empowerment og anerkendende tilgang som metode. Derudover er det meget relevant, at SR, som arbejder med integration, er opmærksomme på indvandreres arbejdsidentitet, livssyn, tilhørsforhold og unikhed.

Konklusion

Jeg har i indledningen beskrevet min undren. Jeg undrer mig over, at indvandrerne er lige så motiverede for at arbejde som danskerne, men IVI er overrepræsenterede i forsørgelsesyndelser. Jeg undrer mig over, at arbejdsmarkedet er det sted, hvor personer med indvandrerbaggrund særligt oplever at blive diskrimineret, men at arbejde betragtes som en nøgle til integration i samfundet.

SR, som har ansvar for at integrere IVI i samfundet, er meget enig i, at arbejde øger integration i samfundet. SR har selv oplevet, at IVI fik større kontakt med den danske befolkning og det danske samfund gennem arbejde. SR vil ikke adskille arbejde og integration, og de mener, at arbejde og integration er to sider af samme sag. SRs oplevelse kan forstås sådan at gennem arbejde dvs. selvforsørgelse kan man udbrede sin kontakt til det omgivende samfund. Deres oplevelse kan også fortolkes sådan, at når man bidrager til et samfund, øges tilhørsforholdet også til dette samfund. SR bekræfter, at selvom alle typer arbejde gør indvandrerne selvforsørgende, er det ikke alle typer arbejde, der giver resultater som nævnt. Det vil sige, at ikke alle typer job bidrager lige meget til integration i samfundet. Det kan være på grund af jobtypen, hvor man fx arbejder alene, er isoleret eller diskrimineres som ikke-vestlige indvandrere. Diskrimination eller misforståelse er et indviklet emne. Det kan fortolkes sådan at på grund af indvandreres følelse af fremmedgørelse, ses misforståelse som diskrimination. Endvidere øger manglende kendskab mellem indvandrere og danskere diskrimination i samfundet.

IVI ser arbejde som et godt redskab til social overlevelse. Samtidig mener de, at i gennem et arbejde danner de relationer til andre mennesker i samfundet. Derudover får de kontakt til det danske samfund, og de får kendskab til danskerne. Men

arbejdsmarkedet ses ikke som en nøgle til integration af IVI, eller med andre ord indvandrere ser disintegration eller integrationsproblemer som mere omfattende end noget, der bare kan løses med denne nøgle. Den vigtigste diskussion for IVI er først og fremmest at sætte en grænse mellem integration og assimilation. Det kan forstås sådan, at IVI gerne vil integreres, men ikke på bekostning af deres identitet, dvs. ikke assimileres.

Selvom SR har en stor rolle i integrationsprocessen, kan disintegration ikke stoppes eller blive vellykket integration alene med SR's indsats, da det er afgørende, at alle føler et medansvar og bidrager til en vellykket integration.

Selvom nogle barrierer er større for kvinder end mænd til at integrere i det danske samfund, betyder det ikke, at mænd fra ikke-vestlige lande er bedre til at integrere i samfundet, tværtimod er kvinderne nogle gange bedre til at skabe tilknytning til det danske samfund. Denne opfattelse er næsten alle informanterne enig om. Men hvorfor er denne opfattelse ikke synlig i offentligheden? Det svar kan lyde sådan; at kvinderne fra ikke-vestlige lande ikke er ens, dvs. af forskellig nationalitet, men er samlet i en kategori. Derfor viser statistikkerne, at kvinderne fra ikke-vestlige lande har svært ved at integrere i samfundet.

Jeg har opnået i dette projekt, at frihed, unikhed, respekt, anerkendelse, identitet, kendskab og viden er nøgler til integration i samfundet, eller med andre ord, disse begreber er nøglen til at løse integrationsproblemerne. Tilhørsforhold til såvel hjemland som det danske samfund spiller en markant rolle i integrationsprocessen.

For at opnå en vellykket integration kan frivilligt arbejde være en vej for IVI til at integrere sig i samfundet, og med frivilligt arbejde forstærker IVI deres tilhørsforhold til det danske samfund.

Det kan samlet konkluderes, at arbejdsmarkedet står midt mellem vellykket integration og mislykket integration. Arbejdsmarkedet kan være vejen til vellykket integration og på samme tid blive til mislykket integration.

Kritisk refleksion

Problemstillingen i dette projekt var at undersøge sammenhængen mellem integration og arbejdsmarked for IVI. For at undersøge den problemstilling har jeg valgt tilgangen kritisk realisme, suppleret med hermeneutisk tilgang. Mit fokus har været at fortolke SR og IVI's oplevelse med arbejdsmarkedet som en nøgle til integration og derefter forklare deres oplevelse.

Jeg har valgt kvalitativ tilgang til undersøgelse af min problemstilling. Derfor brugte jeg kvalitative interview til at belyse problemstillingerne, og interviewene anvender jeg som empiri i projektet. Jeg kontaktede mange forskellige afdelinger for at finde informanter til undersøgelsen. Til sidst fik jeg kontakt med tre SR i Aarhus kommune. Jeg ville gerne have interviewet flere SR for at få et mere nuanceret syn på mine hypoteser. Derudover har jeg haft to informanter fra ikke-vestlige lande for at belyse sammenhængen mellem arbejdsmarked og integration i samfundet. Derfor valgte jeg at kontakte to personer, som har erfaring med det danske arbejdsmarked. Hvis jeg kunne kontakte nogle andre, som ikke har arbejde nu og har haft forskelligt arbejde før, kunne min konklusion være blevet mere belyst. Det kunne også kaste mere lys på min problemformulering, hvis jeg selv kunne have lavet et kvantitativt interview, hvor jeg kunne kombinere kvalitativ og kvantitativ metode. Men

på grund af tiden og rammen for projektet, var det umuligt. Især fordi jeg var alene om dette projekt.

Jeg har anvendt to hovedteoretikere Goffman og Bourdieu samt kombineret med to andre teoretikere, som har skrevet konkret om IVI og som selv var/er indvandrere i vestlige lande. Der kan være fordele ved, at de selv har været indvandrere og har den erfaring, men der kan også være ulemper, hvis deres følelser har påvirket deres syn. Imidlertid kan man ikke mærke denne antagelse, når man sammenligner deres teorier med mine informanternes udtalelser.

Perspektivering

Her vil jeg perspektivere over de resultater, som jeg har opnået, og jeg vil pege på, hvad der fremover kan gøres eller undersøges i forhold til emnet, og hvad der mangler at blive undersøgt.

Hensigten med projektet var at undersøge, hvordan SR og ikke vestlige indvandrere oplever sammenhængen mellem integration og arbejdsmarked for ikke vestlige indvandrere i det danske samfund, og hvordan deres forskellige oplevelser kan forklares? Som tidligere nævnt i konklusionen blev SR og IVIs oplevelser med arbejdsmarkedet belyst som vejen til integration i samfundet. Imidlertid er det meget interessant, at man kan stille spørgsmålet på en anden måde; hvorvidt stigmatisering fra IVI til det danske samfund påvirker integrationsprocessen, og hvad kan SR gøre i dette tilfælde?

Undervejs i dette projekt har jeg bemærket, at stigmatisering og generaliseringer ikke kun findes fra det danske samfunds side. IVI stigmatiserer også det danske samfund. Derfor er det relevant også at undersøge disintegration fra denne side. En undersøgelse fra den side er udbygning af dette projekt.

Projektet har været en lærerig proces for mig, og jeg har betragtet det som en udfordring, da jeg hele vejen igennem måtte tro på mig selv. Jeg føler, at jeg kan tage dette projekt med ind i en fremtidig praksis som udøvende SR, hvis jeg kommer til at arbejde inden for dette felt.

Litteraturliste

Bøger

- Ali, Bachtyar: Samfundet og de fremmede: en redegørelse for rejsens myte og de fremmede lande. 1. udg. Rahand, 2001.
- Ali, Bachtyar: At immigrere til et ikke-sted. 1. udg. Rahand, 2003.
- Andersen, John: Empowerment er en betegnelse for handlingsstrategier, der sigter mod at give under privilegerede grupper større kontrol over deres livsbetingelser. Larsen, Jørgen Elm: I: Socialpolitik. 3. udg. Hans Reitzel, 2011
- Andersen, Svend Aage: Kritisk realisme som perspektiv i socialt arbejde. 1. udg. Den sociale højskole i Århus, 2007.
- Ankersborg, Vibeke og Merete Watt Boolsen: Tænk selv! - Videnskabsteori og undersøgelsesdesign i samfundsvidenskab. 1. udg. Politiske Studier, 2009.
- Bagge Laustsen, Carsten og Lars Thorup Larsen Thorup Larsen: Hvad er sociologi. 1. udg. Akademisk Forlag, 2010.
- Buch-Hansen, Nielsen, Hubert, Peter: Kritisk realisme. 1. udg. Samfundslitteratur Roskilde Universitetsforlag, 2005.

Bundesen, Peter: Sociale problemer og socialpolitik. 2. udg. Odense Universitetsforlag, 2003.

Denvall, Verner: Hverdagsbegreber i socialt arbejde - Ideologi, Teori Og Praksis. 1. udg. Hans Reitzel, 1999.

Ejrnæs, Anders: Integration eller isolation - Etniske Minoriteter På Arbejdsmarkedet. 1. udg. Nyt fra Samfundsvidenskaberne, 2008.

Goffman, Ervin : Stigma - Om Afvigerens Sociale Identitet. 1. udg. Samfundslitteratur, 2009.

Hutchinson, Siv Oltedal: Modeller i socialt arbejde. 1. udg. udgave, Hans Reitzel, 2006.

Integration - Antropologiske perspektiver. Redigeret af: Karen Fog Olwig og Karsten Pærregaard . 1. udg. Museum Tusulanum, 2007.

Hans Swärd , Anna Meeswisse: socialt arbejde, en grundbog. 2. udg. Hans Reitzel, 2007.

Jacobsen, Michael Hviid og Søren Kristiansen: Erving Goffman - Sociologien om det elementære livs sociale former. 1. udg. Hans Reitzel, 2002.

Jerlang, Espen: Socialisering og habitus - Individ, Familie, Samfund. 1. udg. Hans Reitzel, 2003.

Jespersen, Karen: Til støtte for fatima. 1. udg. People´s Press, 2003.

Klassisk og moderne samfunds teori. Redigeret af: Heine, Lars Bo Andersen, Kaspersen. 4. udg. Hans Reitzel, 2007.

Kristiansen, Søren: KREATIV SOCIOLOGI. 1. udg. Institut for Sociale Forhold og Organisation, Aalborg Universitet.

Kvale: InterView - Introduktion til et håndværk. 1. udg. Hans Reitzel, 2007. Lassen , Hans: Den anden virkelighed - Tanker og tal om integrationen i Danmark. 1. udg. Information, 2009.

Lassen, Hans: Den anden virkelighed - Tanker og tal om integrationen i Danmark. 1. udg. Information, 2009.

Meeuwisse, Anna og Swärd, Hans (red): Perspektiver på sociale problemer. Kbh., Hans Reitzels Forlag. 2004

Mikkelsen, Flemming: Indvandring og integration. 1. udg. Akademisk Forlag, 2008.

Mikkelsen, Flemming (f. 1946): Integrationens paradoks. - 2001.

Morken, Ivar: Normalitet og afvigelse - Specialpædagogiske Udfordringer - En Introduktion. 1. udg. Akademisk, 2008.

Nielsen, Elof Nellemann og Hansen, Steen Juul: Anvendt teori. 1. udg. Den sociale højskole i Århus, 2010.

Olsen, Kaare: Problemorienteret projektarbejde. 3. udg. Roskilde Universitetsforlag, 2003.

Petersen, Anders: Selvet. 1. udg. Hans Reitzel, 2011.

Rafeq, Faruq: Vesten og de andre - muslimerne i Vesten. 1. udg. Ranj, 2003.

Rønn, Carsten: Almen videnskabsteori - For Professionsuddannelserne - Iagttagelse, Viden, Teori, Refleksion. 1. udg. Alinea, 2006.

Socialpolitik. - 3. udgave. - 2011.

Sociologisk leksikon. Redigeret af: Steen, Inge Nepper Larsen, Kryger Pedersen. 1. udg. Hans Reitzels Forlag, 2011.

Thagaard, Tove: Systematik og indlevelse - En indføring i kvalitativ metode. 1. udg. Akademisk Forlag, 2007.

Wilken, Lisanne: Bourdieu for begyndere. 2. udg. Samfundslitteratur, 2011.

Wilken, Lisanne: Bourdieu. 1. udg. Samfundslitteratur, 2006.

Zeuner, L. (Red.): Social integration. 1. udg. SFI, 1997.

Internettet kilder

Aftale om en integrationsplan \"Ny chance til alle\". Udgivet af Beskæftigelsesministeriet.
 Internetadresse:

www.bm.dk/Aktuelt/Politiske%20aftaler/Integrationsplan%20ny%20chance%20til%20alle.aspx - Besøgt d. 2.11.2011
 Ansvar for den mislykkede integration. Udgivet af SR. Sidst opdateret: 2004. Internetadresse: <http://www.socialrdg.dk/Default.aspx?ID=2073> - Besøgt d. 01.10.2011
 Bachtyar Ali. Udgivet af bachtyar-ali.com. Internetadresse: www.bachtyar-ali.com/about.php - Besøgt d. 18.11.2011
 Bachtyar Ali. Udgivet af Wikipedia. Internetadresse: en.wikipedia.org/wiki/Bachtyar_Ali - Besøgt d. 14.11.2011
 Begreber og definitioner i integrationsstatistikken. Udgivet af Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration. Internetadresse: nyidanmark.dk/da-dk/Statistik/integrationsomraadet/begreber_definitioner.htm - Besøgt d. 28.10.2011
 Definition af socialt arbejde (danish version). Udgivet af The International Federation of Social Workers. Internetadresse: .ifsw.org/p38000407.html - Besøgt d. 09.11.2011
 Faruq Rafeq. Udgivet af bakhawan.com. Internetadresse: http://www.bakhawan.com/kurdipedia/?q=%D9%81%D8%A7%D8%B1%D9%88%D9%82_%D8%B1%DB%95%D9%81%DB%8C%D9%82 - Besøgt d. 25.11.2011
 Hvad laver socialrådgivere?. Udgivet af Socialrådgiven. Internetadresse: socialrdg.dk/Default.aspx?ID=2468 - Besøgt d. 15.11.2011
 Hvad er videnskab?. Udgivet af videnskabs.dk. Internetadresse: <http://videnskab.dk/kultur-samfund/hvad-er-videnskab> - Besøgt d. 1.11.2011
<http://www.realiteten.dk/vis.php?id=550&sektion=samfund>
 Ikke-vestlige indvandrere. Udgivet af Danmark statistikken . Sidst opdateret: 2011. Internetadresse: <http://www.dst.dk/> - Besøgt d. 05.10.2011
 Integration. Udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Internetadresse: ordnet.dk/ddo/ordbog?query=Integration - Besøgt d. 02.11.2011
 Indvandrere finder det ydmygende at modtage penge fra det offentlige . Udgivet af FTF. Internetadresse: <http://www.ftf.dk/magasinet-resonans/nummer/artikel/indvandrere-finder-det-ydmygende-at-modtage-penge-fra-det-offentlige/> - Besøgt d. 12.10.2011
 Indikator 1: Beskæftigelsesprocent. Udgivet af Århus kommune. Internetadresse: aarhus.dk/da/politik/Politikker-og-planer/Mangfoldighed/Integrationspolitik/Integrationsbarometer/Beskaeftigelse/Indikator-1.aspx - Besøgt d. 28.11.2011
 Indikator 2: Århusiansk identitet. Udgivet af Århus kommune. Internetadresse: <http://www.aarhus.dk/da/politik/Politikker-og-planer/Mangfoldighed/Integrationspolitik/Integrationsbarometer/Medborgerskab/Indikator-2.aspx> - Besøgt d. 27.11.2011
 isolation. Udgivet af ordnet.dk. Internetadresse: <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=isolation> - Besøgt d. 15.10.2011
 Pind gad ikke høre tale om integration. Udgivet af Århus stiftens. Internetadresse: <http://stiften.dk/politik/pind-gad-ikke-hoere-tale-om-integration> - Besøgt d. 28.09.2011
 Regeringens vision og strategier for bedre integration. Udgivet af Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration. Internetadresse: http://www.nyidanmark.dk/bibliotek/publikationer/regeringsinitiativer/2003/regeringens_vision_og_strategier/vision_og_strategier/index.htm - Besøgt d. 25.11.2011
 Socialt arbejde. Udgivet af VIA University College > Socialrådgiver > Holstebro. Internetadresse: <http://www.viauc.dk/socialraadgiver/holstebro/fag/Sider/socialtarbejde.aspx> - Besøgt d. 07.10.2011

Udlændingelovgivning. Udgivet af Den store danske. Internetadresse: denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Jura/Danmarks_statsforfatning/udl%C3%A6ndingelovgivning?highlight=Udl%C3%A6ndingeloven - Besøgt d. 23.10.2011

Udlændingelove, 1983 -. Udgivet af Danmarks historien. Internetadresse: danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/udlaendingelove-1983/ - Besøgt d. 23.10.2011

Udlændingelov ændres konstant. Udgivet af Ugebreveta4. Internetadresse: ugebreveta4.dk/2010/201012/Baggrundanalyse/Udlaendingelov_aendres_konstant.aspx - Besøgt d. 20.10.2011

Udlændinges integration i det danske samfund . Udgivet af Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration. Internetadresse: nyidanmark.dk/da-dk/info_til/medarbejdere_i_kommuner/integrationsviden/demokrati_og_deltagelse/medborgerskab/viden/2010/udlaendinges_integrations_i_det_danske_samfund.htm - Besøgt d. 28.10.2011

Veje til integration. Udgivet af Socialforskningsinstituttet. Internetadresse: <http://www.sfi.dk/rapportoplysninger-4681.aspx?Action=1&NewsId=85&Page=4&PID=9267> - Besøgt d. 2.12.2011

Rapporter og undersøgelser

Danmarks Statistik: Rapport: Arbejdsløshed - ny analyse af ledighedsforløb.11.2009

Dansk Arbejdsgiverforening: Rapport: ikke vestlige indvandrere og arbejdsmarked, 2008

Ikke-vestlige indvandrere & arbejdsmarkedet. - Udgivet i december 2008.

Integration af flygtninge og indvandrere i landkommuner og mindre bykommuner. - 2002.

Integrationsplan \ "Ny chance til alle\ ": En aftale. VK-regeringen en aftale med Socialdemokraterne og Dansk Folkeparti, 17.06.2005

Ikke-vestlige indvandrere & ARBEJDSMARKEDET: Rapport. Ansvars. red. Berit Toft Fihl Øvrig forfatter: Trine Rex Christensen, 09.2010

Indenrigs og Sundhedsministeriet: Integration af flygtninge og indvandrere i landkommuner og mindre bykommuner. 1. udg. Litotryk København A/S, 2002.

Indenrigsministeren: Udlændinges integration i det danske samfund. Udlændinges integration i det danske samfund - Tænk tanken om udfordringer for integrationsindsatsen i Danmark, 2002

Indenrigsministeren: Udviklingen i udlændinges integration i det danske samfund. Udlændinges integration i det danske samfund - Tænk tanken om udfordringer for integrationsindsatsen i Danmark, 2006

Medborgerskab i Danmark. - 2011.

Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration: Medborgerskab i Danmark Regeringens arbejdsgruppe for bedre integration. 1. udg. GP-Tryk A/S, 2011.

Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration: Integrationsindsatsen.2003

Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration: Tal og fakta om integration-Befolkning, uddannelse, beskæftigelse Tema om børn. 1. udg. BGRAPHIC, 2010.

Tal og fakta om integration. - 2010.

Århus Kommune: Integrationspolitik. Integrationspolitik. Medborgerskab skaber sammenhængskraft, 06.2007

Artikel fra tidsskrift

Andersen, Signe Hald: Hvordan skal man måle integration?. I: AKF Nyt, 2005.

Lehmann, Gaardmand, Christian, Nola Grace : 10 opgaver for statsministeren. I: Dagbladet Information, 16.09.2011

Ove Gade , Sven : Ekstra Bladet og de fremmede. I: bogwebs.systime.dk,.2000

Et udviklingsprojekts konsekvenser – mikrolån og selvhjælpsgrupper til kvinderne i Trankebar-området

Af Kristine Grud -januar 2012

Resumé

Bachelorprojektet omhandler de konsekvenser, et udviklingsprojekt har for de kvinder, der deltager i projektet. Det indeholder to dele; oprettelse af selvhjælpsgrupper og tilbud om, at gruppen kan modtage mikrolån. Der er fokus på, hvilke konsekvenser det har i familien, at kvinderne bliver organiserede, oplyst og deltager i forskellige kurser, samt at kvinder pludselig har adgang til at låne forholdsvis mange penge i en kultur, hvor det traditionelt er mændene, der er familiernes overhoveder, forsørgere og de oplyste.

Samtidig ændres kvindernes livssituation, de begynder at tænke og handle anderledes end tidligere og udvikler helt nye forståelser for, hvordan tingene kan se ud og kan være. De kan hjælpe dem selv og deres familie ud af fattigdommen og udvikler sig fra at have været passive og isolerede i deres hjem til at tjene penge og kunne gøre en forskel - ikke kun for egen familie, men også for lokalsamfundet. Denne udvikling er central i bachelorprojektet og vil være gennemgående i hele projektet.

Indledning

Indien er et land med mange fattige og stor ulighed. De fattige er ofte fastlåste i deres situation og har få handlemuligheder. Da Indien desuden er et land med stor ulighed mellem kønnene, er det særlig svært at være fattig kvinde. Hvordan fattige kvinders situation kan forbedres gennem opsparing, lån og organisering af selvhjælpsgrupper har været udgangspunktet for bacheloropgaven.

Jeg tog derfor til Sydøstindien, i delstaten Tamil Nadu, til den tidligere danske koloni Trankebar, hvor danske Bestsellerfonden sammen med den indiske NGO St. Joseph's Development Trust (SJDT) finansierer et udviklingsprojekt, der består af dannelse af kvindeselvhjælpsgrupper og mikrolån til kvinderne.

Samarbejdet startede i 2005 efter tsunamien, som ramte Trankebar og området omkring rigtig hårdt. Det var en lille fiskerby, hvor mange forsørgede sig ved fiskeri eller ved at dyrke jord. Tsunamien ødelagde bådene og gjorde jorden udyrkelig.

Det, der interesserede mig, var kvindernes undertrykte status i såvel samfundet som i familien, samt hvorledes det sociale arbejde blev udført.

Min problemformulering lød som følger:

Hovedproblemformulering

Hvilke konsekvenser har det for kvinderne i Trankebar, at de deltager i udviklingsprojekter ledet af SJDT og Bestsellerfonden?

Underspørgsmål 1

Hvordan udføres det sociale arbejde med og overfor kvinderne i grupperne?

Underspørgsmål 2

Hvad gør det ved familiedynamikken, at kvinderne bliver organiseret?

Underspørgsmål 3

Hvordan påvirkes kvindernes livssituation?

Kontekst

I dette afsnit vil jeg kort komme ind på de organisationer, som jeg besøgte og fik en indsigt i under mit feltarbejde i Trankebar samt deres tilgange og arbejde.

St. Joseph's Development Trust (SJDT) er en NGO lokaliseret i det sydlige Indien. Organisationen, der blev stiftet i 1985, har en kristen baggrund og startede for at empower¹ fattige og marginaliserede grupper i samfundet.²

SJDT har udviklet en tilgang til arbejdet med at udvikle kvinderne, denne tilgang hedder MEALS tilgangen³:

M – Motivere

E – Udstyre (Equipping)

A – Ledsage (Accompanying)

L – Linke

S – Vedvarende (Sustaining)

SJDTs ansatte tager således ud i landsbyerne for at motivere kvinder til at være med i deres projekt. Motivationen fortsætter under hele forløbet. De ansatte forsøger at udstyre kvinderne med nogle færdigheder og forståelser gennem uddannelse. Kvinderne bliver ledsaget til f.eks at gå i banken, da det er en stor ting som kvinde at forlade landsbyen. SJDT linker endvidere kvinderne til de instanser og myndigheder, de har behov for for at kunne gennemføre f.eks. forbedring af veje. Sidst er det vigtigt for SJDT, at kvinderne på længere sigt skal kunne klare sig selv, og alt hvad de foretager sig med kvinderne er derfor fokuseret på, at det skal være vedvarende.

Bestsellerfondens mål er blandt andre at sikre vedvarende og social økonomisk udvikling i fattige lande, og missionen er at støtte sociale og samfundsmæssige udviklingsaktiviteter, der har til sigte at mindske fattigdom og støtte kulturarven.⁴

Mikrokredit beskrives således: "Mikrokredit handler om at give lån til fattige, der ikke kan få det i en normal bank. Måske kan de ikke stille sikkerhed, måske er der for langt til banken, måske kan banken ikke se potentialet i deres småforretninger. Mekanikken i mange mikrokreditprogrammer er, at de fungerer gennem gruppepres: Hvis én i en gruppe ikke betaler tilbage, får de andre heller ikke flere lån.

---

¹ Jeg har valgt at bruge det engelske ord empowerment hele opgaven igennem. Dette har jeg valgt, da jeg ikke synes at oversættelsen til dansk, som ofte er bemyndigelse, er dækkende nok for den proces, jeg mener, der sker når man benytter empowerment.

² Annual Report s. 4

³ Ibid. s. 5

⁴ Bestsellerfund.com B

Mikrokredit er nu ofte en del af mikrofinansiering, der også inkluderer opsparing, rådgivning, uddannelse og træning for at hjælpe små iværksættere i gang."⁵

Det er denne beskrivelse af mikrokredit, jeg har brugt opgaven igennem.

Udviklingsprojektet består af to projekter. Det ene er organisationen af selvhjælpsgrupper af størrelsesordenen 12-20 kvinder, som stoler på hinanden og har gensidig tillid. De mødes to gange i ugen for at samle penge ind og for at diskutere lokale problemstillinger, nye tiltag og forbedringer af landsbyen. Den anden del af projektet er mikrokredit. Kvinderne kan efter en periode med opsparing optage lån, som bliver givet til kvinderne i gruppen på skift. Alle i gruppen hjælper med at tilbagebetale lånet.

Teorier er ikke det, jeg vil fokusere på i denne artikel, men blot nævne dem, da det kan give en fornemmelse og forståelse for, hvorledes der er tænkt og nået frem til resultatet af opgaven.

Der er i analysen benyttet følgende teorier: Moderne kritisk socialt arbejde, Women in Development, Empowerment, Eksklusion – Inklusion, Netværk og Fattigdoms-cirklerne.

Analyse

SJDTs udførelse af det sociale arbejde

Efter tsunamien kom flere organisationer til Trankebar for at opbygge samfundet og aflevere nødhjælp. Der var dog stadig behov for hjælp, da mange havde mistet deres forsørgelsesgrundlag. Derfor begyndte SJDT at opsøge kvinderne i landsbyerne og organisere dem i selvhjælpsgrupper. Disse havde til formål at tilbyde lån og uddanne kvinder. Nogle kvinder var skeptiske, da de havde dårlige erfaringer med selvhjælpsgrupper, andre havde ikke stiftet bekendtskab med disse grupper og det nye og ukendte holdte dem tilbage. SJDT måtte derfor bruge lang tid på både at oplyse og at skabe en tillid til kvinderne.

"[...]det ikke er let at overbevise kvinderne (om de positive sider af selvhjælpsgrupper Red.), først når de har oplevet det, tror de på det. Vi bruger meget tid på at sidde hos kvinderne og uddanne dem. Når de ser andre kvinder modtage lån og begynde på indkomstgenererende programmer, bliver de ligeså stille overbevist."⁶

SJDT brugte derfor allerede opstartede grupper som visuelle eksempler, så kvinderne havde et billede af, hvorledes projektet fungerer.

Det opsøgende arbejde er her altafgørende for, at hjælpen når ud til kvinderne, da de traditionelt ikke forlader landsbyerne og derfor ikke ville være i stand til at opsøge hjælpen.

Mr. Anthony, projektleder hos SJDT, fortæller, at meget af arbejdet bliver udført i kvindernes landsbyer, ofte under et træ eller et lille skur. Socialarbejderne tager ud til kvinderne og uddanner dem i at udfylde de i alt otte forskellige bøger, der skal holde styr på opsparinger, udlån, tilbagebetaling samt andre praktiske oplysninger.

---

⁵ Strudsholm, Jesper(2006) S. 63

⁶ Interview nr. 4

De underviser kvinderne i opsparing, og vejleder kvinderne så de selv kan træffe en beslutning om, hvad de vil bruge deres lån til. Der bliver gjort meget ud af, at kvinderne investerer i noget indkomstgenererende, der også kan give en indkomst på længere sigt. På den måde er kvinder i stand til at tilbagebetale lånene og skal derfor ikke blive ved med at optage nye lån, som er en af de kritikpunkter der er på mikrokredit. Hos SJDT fokuseres der både på den økonomiske del, men også den uddannende del, hvor kvinderne bliver oplyst om opsparing og sikker økonomisk føring, hvilket er det, der gør mikrokredit til en succes.

Som tidligere nævnt benytter SJDT sig af MEALS tilgangen, som er en tilgang de selv har udviklet. Denne indeholder også kendte tilgange som empowerment og tillid, der sammen med MEALS's fem elementer, motiverer, udstyrer, ledsager, linker og vedvarende skaber en god baggrund for, hvordan det sociale arbejde udføres med og overfor kvinderne.

Familedynamikken efter kvinderne er blevet organiseret

Det er forventeligt, at familedynamikken ændres, når kvinderne, der traditionelt har været i hjemmet uden arbejde hele livet, kommer ud på arbejdsmarkedet og måske endda starter egen virksomhed og dermed får en indkomst. Tidligere skulle kvinderne spørge manden om penge, når de skulle handle til husholdningen.⁷

Kvindernes organisering i grupper og uddannelsen af disse grupper på forskellige områder som håndtering af penge, herunder investering og opsparing, forbrug generelt og kendskab til samfundets udvikling er kompetencer, som kvinderne efterfølgende besidder. De støtter hinanden i gruppen og opnår et kendskab til deres rettigheder, og hvilke forandringsmuligheder de har inden for lokalsamfundet.

Mikrolånene har den betydning for kvinder, at de får penge mellem hænderne og mulighed for at starte noget indkomstgenererende. Med en indtægt får de råd til bedre sundhedstilstand - og hvad synes endnu vigtigere for kvinderne, at de kan give deres børn en uddannelse, så børnene har bedre forudsætninger for at få job. At manden ikke længere har eneret over styringen af husholdningsudgifterne giver kvinderne større selvværd.

Selvhjælpsgrupperne har en betydning, da kvinder bliver organiseret, får samhørighedsfølelse og et netværk. Hvor de før var alene, står de nu sammen og har en stemme. De er i stand til at ændre forholdene, fordi de står sammen. Der diskuteres lokale problematikker. Noget af det første kvinderne gjorde, var at gå 15 grupper sammen om en klage til politiet, hvorefter det ulovlige salg af alkohol stoppede.⁸ Det giver kvinderne en følelse af at have betydning og vigtighed, da de kan se, at de ønsker om forbedringer, som kvinderne har, ændrer forholdene. Denne selvtillid tager de fleste kvinder med tilbage i sammenspillet med familien.

Der er dog også den mulighed for, at familedynamikken ikke ændres, og kvinderne fortsat undertrykkes. Nogle kvinder bliver presset ind i selvhjælpsgrupperne af deres mænd. Kvinderne har ofte lånt penge af deres mænd for at komme med i gruppen. Mændene har derfor et tilgodehavende hos kvinderne, der fastholder kvin-

---

⁷ Interview nr. 2

⁸ Interview nr.7

derne som de undertrykte. Det kan endda tænkes, at nogle mænd i første omgang presser kvinderne ind i grupperne for at få adgang til billige lån.⁹ Der var dog generelt kun positive kommentarer til, hvordan mændene havde reageret på projektet, da de var klar over, hvad det gik ud på.

Nogle kvinder har endda så stor succes med deres opstartede firmaer, at deres mænd nu arbejder for dem, for at kunne følge med i deres produktion af etc. kager, potter mm.

Kvinderne har på flere måder selv taget et ansvar for, at deres liv har taget en ny drejning. Det ændrer derfor familiedynamikken ved, at kvinderne nu er på arbejdsmarkedet, hvilket giver mere medbestemmelse i familien. Den patriarkalske familiestruktur nedbrydes lige så stille.

Udviklingsprojektets påvirkning af kvindernes livssituation

Kvinderne er gået fra at være ekskluderet på nærmest alle punkter i deres liv.

"Et individ er socialt ekskluderet, hvis det ikke deltager i hovedaktiviteterne i det samfund, som vedkommende lever i." ¹⁰

Fritidsinteresser havde kvinderne ingen af. Faglige og politiske aktiviteter besad kvinderne ej heller. Sociale relationer havde kvinderne ikke udover deres familie. Det sidste indeks er husholdningsøkonomien, som jo blev betalt af mændene.

Efter deltagelse i selvhjælpsgrupperne er de blevet oplyste og har derfor selv haft mulighed for at ændre på deres situation. Der er sket en udvikling på alle punkter. Kvinderne har fået hinanden og et netværk, de kan bruge til mange forskellige ting, alt fra støtte i økonomiske tilfælde, hjælp til problemer i familien, hjælp i dagligdagen og veninder, de følges med, når der er højtider mm. Rent politisk har de forbedret forholdene i landsbyerne samt en kandidat opstillet til delstatsvalget.

De elementære behov bliver stille og roligt indarbejdet i kvindernes liv. Behovet for ernæring, bolig, klæder og andre fornødenheder til husholdningen, på dette punkt kommer der en hurtig forbedring efter, at kvinderne får en indkomst. Derfra opnår kvinderne gennem deres sammenhold at forbedre den offentlige service. De kæmper for bedre drikkevand, forbedring af vejnettet og mere holdbar elektricitet.

Kvinderne opnår et større netværk også kaldet social kapital. En kvinde udtaler om selvhjælpsgruppen:

"Vi har en god holdånd. Hvis der er et problem, bliver vi alle konsulteret, så prøver vi at arbejde sammen. Vi hjælper hinanden, hvis et problem opstår, så spørger vi hinanden. Vi er et stærkt team. Vi har ingen problemer i gruppen."¹¹

Kvinderne mener desuden, at de har opnået mere lighed i familien. Hvor det tidligere var manden, der bestemte alt, er kvinderne kommet med og føler selv, at de har fået mere betydning.

---

⁹ Interview nr.11-12

¹⁰ Andersen, John og Larsen, Jørgen Elm (2004) s. 200

¹¹ Interview nr. 7

"Hendes mand er stolt. Efter deltagelsen i gruppen giver han respekt og anerkendelse - dette pga. de ligelige indtægter."¹²

Havde jeg haft interviews med mændene, havde min analyse stået stærkere, da jeg nu udelukkende har kvinderne og de ansattes udtalelse på, hvordan forholdene har ændret sig.

Empowerment er som sagt en tilgang, der benyttes i arbejdet med kvinderne. Projektet er et "af folket, for folket" projekt, der giver kvinderne ejerskab og medbestemmelse. Det skal kunne køre videre senere, uden at SJDT og Bestseller leder det.

"Før deltagelsen i gruppen var vi (kvinderne red.) i vores hjem. Nu efterfølgende, ved vi, hvor banken er, hvordan man henter pengene i banken, hvordan man sparer penge op, og hvordan man støtter hinanden. Vi har deltaget i møder angående indkomstgivende virksomheder, sparevaner og motivationstimer. Det har forbedret vores opsparing - nu er vi opmærksomme på, hvad der sker udenfor hjemmet og landsbyen."¹³

Konklusion

For at kunne svare på, hvilke konsekvenser det har for kvinderne i Trankebar-området, at de deltager i et udviklingsprojekt ledet af SJDT og Bestsellerfonden, har jeg i denne opgave analyseret tre underelementer. Udførelsen af det sociale arbejde, familiedynamikken og påvirkningen af kvinderne.

I forhold til udførelsen af det sociale arbejde fandt jeg frem til, at SJDT's metode med opsøgende arbejde og dernæst en empowerment orienteret tilgang, hvor kvinderne udvikler sig både i samfundet, men også som individ, havde en positiv effekt. Kvinderne havde formået at udvikle sig inden for de rammer, de selv havde. Kvinderne brugte brobyggerne, i forhold til at opsøge de offentlige instanser, som de blev introduceret til. Samtidig havde SJDT udviklet deres egen tilgang kaldet MEALS. Det er min klare opfattelse, at de havde formået at udføre det med stor tilfredsstillelse. Kvinderne var først blevet motiveret gennem de samtaler, som de havde med de ansatte hos SJDT. Så udstyrede SJDT kvinderne med viden og uddannelse om, hvordan penge tjenes, håndteres og spares. Specielt den viden kvinderne fik, om hvor vigtigt det var at investere i indkomstgenererende projekter, er, hvad der gør projektet til en succes. Næst har SJDT formået at ledsage kvinderne, så der er fundet en balance imellem, hvornår SJDT overtager projektet, og hvornår kvinderne får den hjælp, de har behov for. Derudover er det lykkedes at linke kvinderne til de institutioner og instanser, de har haft brug for for at forbedre landsby-samfundet. Sidst er vigtigheden af, at projektet på længere sigt er vedvarende, så SJDT kan trække sig ud, og kvinderne selvstændigt fortsætter de tillærte færdigheder af stor betydning. Empowerment er således den vigtigste socialfaglige metode til at opnå selvstændige ændringer, der er vedvarende hos kvinderne i Trankebar-området.

I forhold til, hvorledes familiedynamikken er blevet ændret, fandt jeg, at der var sket en ændring. Ændringen var sket efter, at kvinderne var startet i selvhjælps-

---

¹² Interview nr. 6

¹³ Interview nr. 9

grupperne og var blevet oplyste kvinder. Det havde ændret sig til en mere ligestillet familiedynamik, hvor mændene støttede kvinderne og respekterede dem mere end de tidligere havde gjort. En del af denne ændring var, at kvinderne selv havde ændret syn på dem selv. De var ikke længere kvinder, der udelukkende var derhjemme og tog sig af mad og børn. De var nu også kvinder, der kunne tjene penge, gå i banken og være selvstændige. De kunne tjene penge, så de ikke længere var så afhængige af mændenes løn og de begyndte at føle, at de selv kunne tage ansvar for deres børn og deres eget ve og vel. Mændene begyndte at støtte deres kvinder og hjælpe dem med deres foretagender.

I det sidste underspørgsmål fandt jeg i min undersøgelse og analyse ud af, at kvinderne havde ændret sig på langt flere områder, end jeg i første omgang havde set det muligt med deltagelsen i et projekt, hvor lån var en af de vigtige dele af projektet. Kvinderne går fra at have været ekskluderede i samfundet til nu at blive inkluderet, hvilket er et tegn på den store proces, der er sket. Mest af alt hos kvinderne selv, da de har taget et ansvar for dem selv, men også for deres børn. Kvinderne har formået at få de praktiske kønsbehov opfyldt. Da de selv har fået en indkomst, har de flere penge, hvormed de kan købe mad, tøj og forbedre boligens standard. Rent politisk har kvinderne nu en mulighed for at blive hørt bl.a. ved, at der er en kvinde fra en af selvhjælpsgrupperne, der er opstillet til delstatsvalget. Selvom det ikke lykkedes at få hende valgt, er kvinderne stadig forbedret på dette punkt, idet hun overhovedet opstiller. Kvinderne har desuden brugt deres stemmer sammen i de situationer, hvor de har klaget over lokalforholdene og tilmed fået forbedret flere forhold. Kvinderne har opnået et netværk, der gør dem stærke. De har en stærk holdånd og er der til at støtte hinanden i dårlige perioder, såvel som til at dele glæderne med. En anden udvikling, kvinderne er stolte af, er, at de er medejere af den nyligt oprettede bank, så kvinderne selv er medansvarlige for, at andre kvinder kan modtage lån, og at der i fremtiden kan gives flere lån.

Jeg fandt i min undersøgelse ud af, at kvinderne er af den opfattelse, at de er blevet ligestillet. Da jeg ikke har interviewet mændene, er det ikke muligt at konkludere, at de er af samme opfattelse, hvilket ville have været interessant at få med.

Det er på baggrund af ovenstående, at jeg konkluderer, at udviklingsprojektet har haft positive konsekvenser for kvinderne, der har deltaget i projekter. Kvinderne har udviklet sig meget og både deres og familiernes livssituation er blevet forbedret, og fremtiden for kvinderne såvel som for børnene ser lysere ud. Kvinderne nævner selv dette som den bedste forandring, da de nu tager et ansvar for dem selv og deres børn.

Dette er et uddrag og en sammenfatning af bacheloropgaven. Ønsker man at læse den i sin fulde længde, kan jeg kontaktes på e-mail: grud27@hotmail.com

Litteraturliste

Værker

Andersen, Heine og Kaspersen, Lars Bo (red.)(2007): *Klassisk og moderne samfundsteori*. 4. udgave. København, Hans Reitzels Forlag

Andersen, John(2005): Empowerment perspektiv – vejen frem til en kritisk handlingsorienteret socialforskning?. I: *Social kritik*, nr. 101, 17. Årgang.

Andersen, John og Larsen, Jørgen Elm (2004): Fattigdom og social eksklusion. I: *Socialpolitik*. København, Hans Reitzels Forlag

D'Costa, Anthony P. (2010): *A new India?: critical reflections in the long twentieth century*. London, Anthem Press

Degnbol-Martinussen, John (2002): *Globalisering og udvikling – teorier og perspektiver for u-landene*. København, Mellemfolkeligt Samvirke
 Flott, Søren og Laursen, Thomas(2007): *Danske tropekolonier – I kølvandet på Galathea*. København, Jyllands-postens Forlag
 Folke, Steen og Heldgaard, Jesper(2006): *Den rige mus og den fattige elefant – 45 års dansk bistand til Indien*. Viborg, Forlaget Hovedland
 Healy, Karen(2009): *Socialt arbejde i teori og kontekst – En grundbog*. København, Akademisk Forlag
 Hehedahl, Paul og Rosenmeier, Sara Lea (red.)(2007): *Social kapital som teori og praksis*. Frederiksberg, Forlaget Samfundslitteratur
 Hutchinson, Gunn Strand og Siv Oltedal (2006): *Modeller i socialt arbejde*. 2.udgave. København, Hans Reitzels Forlag
 Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend (2009): *Interview- Introduktion til et håndværk*. 2.udgave. København, Hans Reitzels Forlag
 Madsen, Aase Mygind (1996): *Untouchables: stuck at the bottom or moving upward? Vol 1 and 2: a Study of Changing Conditions for the Scheduled Castes in Five Villages in Karnataka, South India*. København, Center For Udviklingsforskning
 Moghadam, Valentine M.(1995): Nye tendenser i køns- og udviklingsforskningen. I: *GRUS nr. 47, 16. Årgang 1995 Køn som irritation*. Aalborg
 Moser, Caroline O. N. (1993): *Gender planning and development – Theory, practice & training*. London, Routledge
 Nielsen, Jimmie Gade (2000): *Opsøgende socialt arbejde*. Hillerød, UFC
 Strudsholm, Jesper(2006): *Turen går til en mindre skæv verden*. København, Politikens Forlag
 Thagaard, Tove(2007): *Systematik og indlevelse – En indføring i kvalitativ metode*. København, Akademisk Forlag

Internetsider

Bestsellerfonden A: Our history. Fundet på Bestsellerfondens hjemmeside 29. oktober 2011 <http://www.bestsellerfund.com/about/Pages/Ourhistory.aspx>
 Bestsellerfonden B: Guidelines. Fundet på Bestsellerfondens hjemmeside 29. oktober 2011 <http://www.bestsellerfund.com/about/Pages/Guidelines.aspx>
 Kort over Indien og Tamil Nadu. 10. december 2011
<http://revolutionaryfrontlines.wordpress.com/category/south-asia/india/tamil-nadu/>
 Nyheder på Politiken: Fattige danskere får ulandshjælp. 5. december 2011
<http://politiken.dk/indland/article484284.ece>
 Pedersen, Christian Brandt (2010): Mikrolån kan blive et gældsmareridt. På: [Dr.dk/nyhederne](http://www.dr.dk/Nyhederne). Fundet den 9. oktober 2011.
<http://www.dr.dk/Nyheder/Udland/2010/12/01/170646.htm>
 Socialt udviklingscenter: Mikrolån 2.0. Fundet på Socialt udviklingscenter 11. december 2011. <http://www.sus.dk/index.php?pageid=336>
 St. Joseph's Development Trust: Social advancement of women. Fundet på SJDTs hjemmeside 17. november 2011
<http://www.sjdt.in/publications/Social%20Advancement%20of%20Women.pdf>
 St. Joseph's Development Trust: Kort over Nagapattinam District. Fundet på SJDTs hjemmeside 12. December 2011 <http://www.sjdt.in/SJDT-Geographical%20Outreach/Nagapattinam%20District/KNH.jpg>
 The India government: The constitution of India. Fundet på India governments hjemmeside 28. november 2011
http://india.gov.in/govt/documents/english/coi_part_full.pdf
 Tsunamien i Tranquebar: Fiskersamfundet fra kollapsedet til rekonstruktion. Fundet på galathea3's hjemmeside 20. oktober 2011
<http://www.galathea3.dk/dk/Menu/Forskning/Nationalmuseets+Tranquebar+Initiativ/Forskningsprojekter/Tsunamien+i+Tranquebar?Print=Article>

Interne dokumenter

St. Joseph's Development Trust: Annual Report 2009-2010

St. Joseph's Development Trust: Monthly stakeholder's reporting format

Går socialt arbejde på beskæftigelsesområdet og helhedssyn hånd i hånd? – en socialrådgivers oplevelse

Af Marie Overby -juni 2012

Resumé

Dette bidrag til skriftserien tager afsæt i bachelorprojektet: Går socialt arbejde på beskæftigelsesområdet og helhedssyn hånd i hånd? - en socialrådgivers oplevelse.

Artiklen begrundet interessen bag projektets fokus på helhedssyn og bringer derpå en teoretisk diskussion af begrebet helhedssyn og redegør for, at helhedssyn må forstås i flertal. Siden fremhæver projektets analyse af socialrådgivernes oplevelse af at kunne arbejde med helhedssyn i deres praksis samt opstiller forskellige idealtyper i anvendelsen af helhedssyn.

Projektets konklusion blev, at det er muligt at anvende helhedssyn i det socialfaglige arbejde på beskæftigelsesområdet, og at det opleves af socialrådgiveren som en realitet i hendes arbejde. Lovgivning og standardiserede metoder opleves ikke som en hindring for socialfaglighed i arbejdet. Det kan være en fordel at differentiere i mellem forskellige typer af anvendelse af helhedssyn, når forståelsen af socialrådgiverens oplevelse af helhedssyn søges italesat. I forlængelse af projektet blev der udarbejdet en refleksionsmodel i relation til at arbejde med helhedssyn. Denne model indgår i artiklen.

Baggrund og indledning

Projektet ville undersøge det videnshul, der findes i henhold til, hvordan socialrådgiveren oplever at kunne benytte helhedssyn i sit socialfaglige virke, og hvilken påvirkning standardiserede metoder samt organisatoriske rammer havde herpå. Rent metodisk blev der benyttet en fænomenologisk tilgang i undersøgelsen, som byggede på interview af 4 socialrådgivere fra 2 forskellige kommuner, som alle havde en lignende arbejdsfunktion på et Jobcenter med en arbejdsgruppe omhandlende unge kontanthjælpsmodtagere med problemer udover ledighed.

Interessen for med projektet at undersøge begrebet helhedssyn beroede på det niveau af abstrakthed, som begrebet indeholder, når det søges italesat (et abstraktionsniveau, som kan sammenlignes med italesættelsen af et begreb som eksempelvis etik) – for hvad betyder helhedssyn egentlig, og hvordan oplever socialrådgiveren begrebet?

På trods af abstraktheden i begrebet synes der at være en tæt tilknytning og selvfølghed mellem helhedssyn og den socialfaglige selvforståelse. Dette kommer eksempelvis til udtryk, når vi som fagprofessionelle påpeger at være eksperter i helheden, og helhedssynet synes at blive anvendt som en indikator for, om der er mulighed for at udføre et godt socialt arbejde. Som det fremgår af titlen, er beskæftigelsesområdet udvalgt som undersøgelsesfelt for undersøgelsen af helhedssyn. Dette valg er begrundet i, at beskæftigelsesområdet ofte i den offentlige og ikke mindst socialfaglige debat bliver omtalt som et område, hvor socialfagligheden har trange kår grundet megen detaillovgivning og standardiserende metoder, og

helhedssynet ikke synes muligt at anvende. Med valget af dette område som undersøgelsesfelt kan der argumenteres for, at undersøgelsen kan benyttes som en kritisk case, hvormed menes, at hvis helhedssynet kan benyttes i denne praksis, så har den gode forudsætninger for ligeledes at kunne anvendes i andre typer socialfaglig praksis (Flyvbjerg, 1991).

Projektet endte med at kunne konkludere, at muligheden for at anvende helhedssyn i det socialfaglige arbejde på beskæftigelsesområdet er en mulighed. Og at arbejde på baggrund af helhedssyn opleves af socialrådgiveren som en realitet i hendes arbejde, hvor lovgivning og standardiserede metoder ikke opleves som en hindring af det socialfaglige arbejde. Projektet fremhæver, at der kan være en fordel i at differentiere i mellem forskellige typer af anvendelse af helhedssyn, når forståelsen af socialrådgiverens oplevelse af helhedssyn søges italesat. Begrundelsen herfor skyldes, at der var forskellige oplevelser af muligheden for at benytte helhedssynet i indsatsen, som synes særlig påvirket af de organisatoriske rammer for socialrådgiverens arbejde. I forbindelse med det mundtlige forsvar af projektet blev der, med afsæt i projektet, udviklet en model, som søgte at skabe et refleksionsværktøj til socialrådgiveren, som kan fremme socialrådgiverens mulighed for at italesætte helhedssynet.

Formålet med dette artikelbidrag er at fremhæve nogle af hovedpointerne i projektet, som er:

- Teoretisk diskussion af helhedssyn
- Socialrådgivernes oplevelse af at kunne benytte helhedssyn
- Forskellige idealtyper i anvendelsen af helhedssyn
- Modellen: helhedssyn som refleksionsværktøj.

Teoretisk diskussion af helhedssyn (uddrag fra dele af projektets teori-afsnit)

For at kunne kvalificere projektet vil jeg igennem denne teoretiske diskussion opnå forskellige begrebsafklaringer i forhold til, hvordan begrebet helhedssyn teoretisk kan anskues. Dette afsnit har ikke til formål at diskutere, hvilket helhedssyn, der er rigtigt og sandt i forhold til undersøgelsesgenstanden. Afsnittet har i stedet til formål at belyse forskellige teoretiske definitioner og forståelser af anvendelsen af helhedssyn. Afsnittet igennem vil der løbende blive refereret til socialpolitiske samt socialfaglige udviklinger for at tydeliggøre de forskellige helhedssyns kontekster. De teoretiske begrebsafklaringer har til formål at kunne bidrage til analysen, hvor den teoretiske forståelse af helhedssyn sættes i spil med socialrådgivernes subjektive forståelse af muligheden for at benytte helhedssyn i deres arbejde.

Helhedssyn i flertal

Jeg vil indlede min diskussion med et citat af Søren Peter Olesen fra bogen Helhedssyn i socialt arbejde: "Det kan være forførelserisk, at der ikke kan skelnes mellem entals- og flertalsformen af ordet. Man kan derved blive forledt til at overse det multiverselle. Hvis helhedssyn i socialt arbejde er flertydigt, udgør det en uklar målestok eller vejledning for praksis, og det bliver følgelig uklart, hvad det betyder,

når det f.eks. hævdes, at det (ikke længere) er muligt at arbejde ud fra et helhedssyn på et givent felt”¹.

Olesen pointerer her en yderst væsentlig problemstilling, helhedssynets flertydighed, som danner grundlag for, at en teoretisk diskussion af begrebet helhedssyn er nødvendig for at kunne foretage en analyse af den enkelte socialrådgivers forståelse af helhedssyn. Når jeg eksempelvis i indledningen nævner, at helhedssynet har ry for at have trange kår i Jobcenteret, kan der argumenteres med, at dette kan skyldes den pluralisme, ordet kan indeholde, og at der er forskellige typer og forståelser af helhedssyn i spil. På baggrund af den litteratur, som findes om helhedssyn, så kan man godt forledes til at tænke dette, da der her findes utallige definitioner og forståelser for anvendelse af helhedssyn. Hvor nogle refererer til et holistisk menneskesyn, hvor omdrejningspunktet er en problemforståelse og en vurdering af ”det hele menneske”, mens andre har et fokus på, at helhedssyn omhandler indsatsen i forhold til den konkrete problemstilling, som arbejdes med i det sociale arbejde. Nogle vil anvende helhedssyn som en metode, der er i stærk tilknytning til at ville skabe en professionsidentitet, hvor der igennem modeller og fælleselementer søges at etablere ensartethed i det mangfoldige sociale arbejde. Mens andre mener, at brugen af helhedssyn er normativt alt efter funktion, og at helhedssyn derfor kun kan benyttes som analytisk redskab².

Helhedssynets subjektivitet

Da helhedssynet er en skønssag, så kommer vurderingen også til at være præget af den socialrådgiver, som sidder med skønskompetencen. En socialrådgiver skal, for at benytte et begreb fra Egelund og Hillgaard, helhedsse med briller, som er styrketilpasset ud fra de lovgivningsmæssige, organisatoriske rammer og ikke mindst hendes egne personlige rammer. Jens Guldager omtaler socialrådgiverens personlige rammer som et grundsyn i bogen Sociologi og socialt arbejde (2003). Et grundsyn bygger på et grundlag af det enkelte menneske- og samfundssyn, og alt efter hvilket grundsyn man har, så vil man vurdere problemer, ressourcer og behov ret forskelligt ud fra de forskellige grundsyn³. Guldager påpeger, at disse grundopfattelser *”... er før-videnskabelige i den betydning, at de i høj grad er værdibaserede og udgør den tro man – mere eller mindre bevidst – vælger at have som udgangspunkt, når man analyserer mennesker og samfund”*⁴. Derved præger grundsynet, hvordan socialrådgiveren helhedsse, og Guldager argumenterer derved for, at der er en tæt sammenhæng imellem helhedssyn og menneskesyn. I tråd hermed påpeger han derfor også, at helhedssynet er det centrale element af Egelund og Hillgaards fire fælleselementer, da det er et grundsyn, som påvirker, hvordan de tre andre elementer benyttes⁵. Guldager mener, at der for socialrådgiveren er forskellige typer af helhedssyn i relation til hendes problemopfattelse, som han påpeger, befinder sig på forskellige niveauer og derved indeholder noget forskelligt. Denne førnævnte forståelse af helhedssyn udgør en meget overordnet tanke- og

---

¹ Harder, Margit og Nissen, Maria Appel (red) (2011) s. 215

² Harder, Margit og Nissen, Maria Appel (red) (2011) - denne bog beskæftiger sig med helhedssyn i socialt arbejde. De forskellige ”typer” af helhedssyn skyldes dog denne forfatters egne refleksioner på baggrund af arbejdet med forskellige teoretikers bud på helhedssyn, jf. Litteraturlisten.

³ Guldager, Jens et al. (2004) s. 40

⁴ Ibid. s. 41

⁵ Ibid, s. 31

analyseramme. Han påpeger, at helhedssyn også kan foregå på et mindre overordnet niveau, hvor helhedssynets indhold er præget af arbejdsområde og arbejdsopgaver. På dette niveau mener han igen, at der kan differentieres imellem to elementer i problemopfattelsen. Det ene værende en mere generel problemopfattelse eller forforståelse, og det andet værende det konkrete kendskab. På den baggrund fremhæver Guldager, at socialrådgivernes brug af helhedssyn i deres praksis bliver præget på de førnævnte niveauer, hvilket også påvirker, hvorfor der er en forskellighed i deres vurdering og skøn. Dermed slår Guldager også fast, at der ikke findes et sandt helhedssyn, da sande og sikre kundskaber ikke indgår i helhedssynet. Denne subjektivitet i begrebet mener Guldager dog ikke betyder, at socialrådgiveren kan undlade at forholde sig til helhedssynet. *"Det betyder ikke, at der er frit valg på alle hylder i den betydning, at socialrådgiveren frit kan sammensætte sit helhedssyn, som hun finder for godt. Tværtimod implicerer det i mine øjne et fagligt krav om, at hun gør sig umage for at præcisere og begrunde helhedssynets indhold."*⁶. Væsentligheden af dette begrundes af Guldager med hensynet for borgeren. Han påpeger, at hvis socialrådgiveren ikke ekspliciterer og begrundes sit helhedssyn overfor borgeren, så har borgeren ikke en reel mulighed for at fremlægge sin problemopfattelse, hvilket vil medføre, at indsatsen bliver undertrykkende og formodentlig formålsløs.

Helhedssynets aktualitet i 2012

På trods af, at det faglige fokus nu rettes imod modeller, kan det argumenteres for, om helhedssynet ikke stadig ligger under den faglige overflade og derved stadig har en indflydelse på, hvordan sociale problemstillinger forstås og ageres på. Et eksempel er Gunn Strand Hutchinson og Siv Oltedals (2003) bog "Modeller i socialt arbejde", som aktuelt er meget anvendt på socialrådgiveruddannelsen. I bogen anvendes helhedssyn ikke som et værktøj, men der redegøres i stedet i hver model for modellens værdiorientering. Ved at benytte Guldagers helhedssyn som argumentation kan der argumenteres for, at Hutchinson og Oltedal ville kunne fremme samme pointe ved at beskrive, hvordan socialarbejderen ville helhedsse og helhedshandle ud fra hver enkel model.

At helhedssynet endnu ikke er helt passé, men aktuelt er i gang med at blive nytænkt, kommer eksempelvis til udtryk i Margit Harder og Maria Appel Nissens antologi fra 2011. Her kommer de i bogens efterord med forslag til, hvordan helhedssynet aktuelt kan forstås og anvendes i praksis. Her påpeger de det spændingsfelt, der er i helhedssynet *"I konstruktionen af helhedssynet er der en spænding mellem på den ene side det analytiske kritiske reflektive helhedssyn, der retter sig imod at forstå, forklare og kritisk reflektere over problematiske forhold, og på den anden side det handlingsorienterede helhedssyn, der retter sig mod at forandre problematiske forhold, således som de umiddelbart fremtræder i relation til bestemte individer og situationer og i lyset af de indsatser og handlinger, der er mulige inden for en konkret kontekst."*⁷. Denne spænding mellem to typer af helhedssyn kan slå igennem i forhold til socialrådgiverens subjektive vurdering. Hvor hun på den ene side benytter helhedssynet i sin vurdering af, hvilke problemstillinger, der er i spil, men også på den anden side en vurdering af, hvilke indsatser, som skal iværksættes og eventuel en yderligere vurdering af, hvilke indsatser, der er primære, og

---

⁶ Ibid. s. 48

⁷ Harder, Margit og Nissen, Maria Appel (red) (2011) s. 266

hvilke, der er sekundære. En lignende forståelse af, at helhedssynet indeholder en dobbelthed, kommer til udtryk i Dorte Caswells Ph.d.-afhandling (2005). Her pointerer Caswell den forskellighed, som der er i at benytte helhedssyn eller en helhedsorienteret indsats; *"Det kan være frugtbart at skelne mellem helhedssyn og helhedsorienteret indsats. Helhedssynet har at gøre med, at socialarbejderen i arbejdet med klienten er bevidst om helheden i klientens tilværelse og et givet problems sammenhæng med forhold på andre arenaer (arbejdsløshed, boligproblemer, misbrugsproblemer mv.) Begrebet om helhedsorienteret indsats henviser derimod til en forestilling om, at der skal interveneres i forhold til det samlede problemkompleks i en sag."*⁸. Hermed påpeger Caswell en nuanceforskel mellem at tale om helhedssyn og helhedsorienteret indsats. Helhedssynet omhandler at komme hele vejen rundt om borgeren, hvor den helhedsorienterede indsats omhandler at komme hele vejen rundt om problemet. Denne nuanceforskel kan sættes i relation til Egelund og Hillgaards begreber at helhedsse og helhedshandle, hvor helhedsse ligeledes er tilknyttet problemforståelsen, og helhedshandlingen er tilknyttet indsatsen. Denne nuanceforskel er vigtig at have i baghovedet, når projektet søger at forstå socialrådgiverens opfattelse af helhedssyn.

Analytisk generalisering (uddrag fra dele af projektets analyse)

De fire beskrevne cases rummer fire sandheder af socialrådgiveres opfattelse af muligheden for at benytte og anvende helhedssyn i deres arbejde med unge kontanthjælpsmodtagere med problemer udover ledighed. Tro mod den fænomenologiske terminologi er deres cases ikke direkte overførbare til andre cases, da det er deres subjektive sandheder. Derfor kan den forståelse, som frembringes i de fire cases, kun gøres overførbare ved at foretage en analytisk generalisering. Kvale argumenterer for, at generaliserbarheden kan omfortolkes i sammenhæng med kvalitative studier, hvis der er tale om en analytisk generaliserbarhed, som han definerer som *"en velovervejede bedømmelse af, i hvilken grad resultaterne af én undersøgelse kan være vejledende for, hvad der kan ske i en anden situation. Den er baseret på en analyse af ligheder og forskelle imellem de to situationer"*⁹. Herigennem kan den tilegnede subjektive viden gøres anvendelig for andre uden at bryde med den fænomenologiske tilgang. Derfor benytter jeg de fire cases til at foretage en analytisk generalisering for at kunne fremkode forskellige idealtyper for helhedssyn, som jeg bedømmer, kan være vejledende for en mere generel forståelse af socialrådgiverens opfattelse af muligheden for at benytte helhedssyn.

De fire cases fremmer en forståelse af en lighed i, hvordan socialrådgiverne helhedsser. De har alle en forståelse af, at helhedssynet skal benyttes som et analyseredskab til problemforståelsen i relation til borgerens situation. Alle casepersoner giver udtryk for at have en opfattelse af helhedssyn, som ligger sig tæt op ad Caswells betegnelse om helhedssyn. De er i stand til at kunne have en forståelse for, at der er mange forskellige faktorer, som har indflydelse på den problemstilling, at de unge er kontanthjælpsmodtagere med problemer udover ledighed, og derved ser de på hele borgeren. De fremhæver alle, at de mener, det er vigtigt, at det er en socialrådgiver, som varetager deres arbejdsfunktion, da de qua deres faglighed er kompetente til at lave socialfaglige skøn om, hvordan der bedst skal helhedshandles. En kompetence, som de oplever, at kun socialrådgivere har grundet deres

---

⁸ Caswell, Dorte (2005) s. 56-57

⁹ Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend (2008): s. 289

uddannelse, der har givet dem en bred og generel problemforståelse, som andre faggrupper ikke på tilsvarende måde har. Der er derved stor lighed blandt de fire casepersoner om, hvordan de skal helhedsse, hvilket kan argumenteres skyldes deres socialfaglighed. En faglighed, der bygger på værdier, som skaber en lighed i deres grundsyn, og derved skaber en mere eller mindre bevidst lighed i udgangspunktet for deres problemforståelse. Der ses også en lighed i blandt de fire casepersoner i henhold til, at de ikke oplever de lovgivningsmæssige standardiserede metoder som en begrænsning for at benytte helhedssyn. Deres oplevelse bærer præg af en individuel tilgang og ikke mindst en socialfaglig vurdering, som gør, at standarderne kan tilpasses hver borger, og flere af casepersonerne oplever, at standardiseringer kan være med til at sikre helhedssynet i deres til tider fortravlede hverdag. Der findes også mellem de fire casepersoner en lighed imellem oplevelsen af, at systemet mangler noget i funktionen af at kunne støtte nogle af de unge i en mere håndholdt indsats. De har forskellige oplevelser af, hvilke arbejdsopgaver det ville være relevant, at en sådan funktion kunne varetage. Der ses dog en lighed blandt de fire casepersoners oplevelse af, at en sådan funktion ville kunne udfylde et organisatorisk hul, som i det nuværende system bliver holdt sammen af hver deres subjektive lappeløsninger, hvor de går udover, hvad de oplever som værende deres egentlig arbejdsfunktion for at fremme en sammenhæng i sagsbehandlingen.

At lappeløsningerne er forskellige, er det, der er særligt i øjenfaldende i denne analytiske generalisering af de fire casepersoner. Her kommer der hos de fire casepersoner forskellige opfattelser til udtryk i oplevelsen af, hvilke muligheder, der er for at anvende helhedssynet i selve indsatsen. Der synes især at være en forskellighed i oplevelserne af, hvordan de organisatoriske rammer har en indvirkning på, hvordan og hvor hurtigt de som socialrådgivere kan helhedshandle. Nogle oplever, at rammerne tenderer til at begrænse handlemulighederne, hvor andre føler de organisatoriske rammer understøtter og fremmer helhedshandlingen.

Idealtyper

Med udgangspunkt i de forskelligheder, som er kommet til udtryk, har jeg fremanalyseret 3 forskellige idealtyper af, hvordan socialrådgivere kan benytte helhedssynet i deres arbejde med unge kontanthjælpsmodtagere med problemer udover ledighed. Ud fra hvilken indvirkning de organisatoriske rammer har på muligheden for at benytte helhedssyn, har det været muligt at fremanalysere 3 forskellige idealtyper: den helhedsseende, den helhedskoordinerende og den helhedshandlende.

Den helhedsseende socialrådgiver

Den helhedsseende socialrådgiver oplever helhedssynet som værende en del af hendes måde at møde borgeren på, og som lægger kraftig vægt på, at forstå borgeren som værende et helt menneske. Hun benytter helhedssynet som et redskab i sin tilgang til at kunne problemanalysere og problemforstå og søger at komme hele vejen rundt om borgeren. At hendes grundsyn blandt andet bygger på disse værdier, gør, at hun i sin vurdering af, hvilke indsatser, der skal sættes i værk, søger at tage højde for alle faktorer, som kan have indvirkning på borgerens situation. Den helhedsseende socialrådgiver er ikke koordinerende imellem de forskellige enheder, som udfører den helhedsorienterede indsats efter, at hun har vurderet, hvilke tiltag, der skal til. Derfor benyttes helhedssynet primært som et analyseredskab i problemforståelsen og i hendes vurdering af, hvilke handlinger, der skal i værk sættes.

Den helhedssamlende socialrådgiver

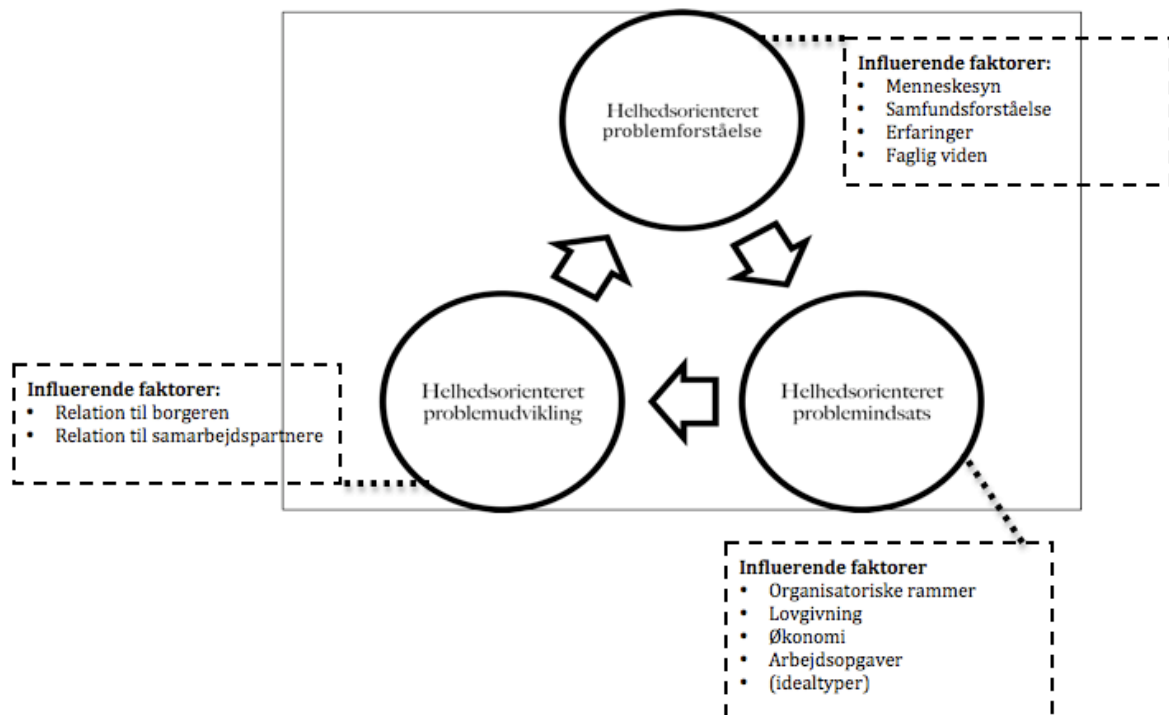
Den helhedssamlende socialrådgiver opfatter, ligesom den helhedsseende socialrådgiver, helhedssynet som værende et analyseredskab i tilgangen til at kunne problemforstå borgeren. Helhedssynet opleves også som et serviceredskab, der skal kunne guide borgeren rundt i et indviklet system og ikke mindst støtte borgeren, når andre enheder inddrages. Den helhedssamlende socialrådgiver opfatter sig selv som værende et serviceorgan, og derved benyttes helhedssynet også i en meget serviceminded forstand. Den helhedssamlende socialrådgiver søger at sikre, at de handlinger, som sættes i værk overfor borgeren, bliver vel modtaget i de enheder, som skal inddrages. Helhedssynet bliver derved, foruden at være et analyseredskab, også et serviceredskab, der søger at samle leddene i helhedshandlingen.

Den helhedshandlerende socialrådgiver

Den helhedshandlerende socialrådgiver har ligeledes en opfattelse af, at hun benytter helhedssynet som et analyseredskab i problemforståelsen i relation til en borger. Derudover oplever hun også, at hun benytter helhedssynet som et handleredskab, hvor hun både guider borgeren igennem systemet, men også koordinerer de indsatser, hun vurderer, skal iværksættes. Den helhedshandlerende socialrådgiver benytter helhedssynet til at sikre god kommunikation og informationsdeling imellem enhederne for at fremme den helhedsorienterede indsats og for at undgå modarbejdelse og parallelforløb enhederne imellem. Derved benyttes helhedssynet både som et analyse- og serviceredskab, men i høj grad også som et handleredskab i selve koordineringen af udførelsen af de forskellige iværksatte indsatser.

En udarbejdet model i forlængelse af bachelorprojektet:

Helhedssyn som reflektionsværktøj for socialrådgiveren

Denne model er udtænkt for at kunne opdele helhedssynet, så begrebet gøres mere håndterbart for socialrådgiveren i italesættelsen samt refleksionen over, hvordan helhedssynet benyttes i hendes socialfaglige arbejde med sociale problemer. I de forskellige dele af helhedssynet er der forskellige influerende faktorer, som kan be-

grunde, at det er forskellige typer af helhedssyn, som er i spil. Modellen er tiltænkt som et dynamisk cirkulært refleksionsværktøj, hvor helhedssynet anskues som:

problemforståelse
sen → problemindsatsen → problemudviklingen → problemforståelse → (osv)

Den helhedsorienterede problemforståelse

Denne del af helhedssynet er tilknyttet socialrådgiverens subjektivitet i problemforståelsen. Refleksionen over, hvordan socialrådgiveren benytter helhedssynet vil tage udgangspunkt i de influerende faktorer, da de påvirker, hvordan socialrådgiveren i sit socialfaglige arbejde *kommer hele vejen rundt om mennesket*.

Den helhedsorienterede problemindsats

Denne del af helhedssynet er tilknyttet socialrådgiverens problemindsats eller helhedshandlingen. Da undersøgelsen påpeger, at det især er de organisatoriske rammer, som har indflydelse på, hvordan helhedssynet benyttes i forhold til indsatsen, vil refleksionen tage udgangspunkt i, hvordan de influerende faktorer påvirker socialrådgiveren i *at komme hele vejen rundt om problemet* i sit socialfaglige arbejde.

Den helhedsorienterede problemudvikling

Denne del af helhedssynet er tilknyttet problemudviklingen i det socialfaglige arbejde. Problemudviklingen kan enten være positivt eller negativt alt efter, om de socialfaglige problemstillinger forbedres eller forværres. Refleksionen tager her udgangspunkt i samarbejdet og kommunikationen mellem de influerende faktorer.

Litteraturliste

- Antoft, Rasmus et al. (red) (2007): Håndværk & horisonter: tradition og nytænkning i kvalitativ metode. Odense, Syddansk Universitetsforlag
- Caswell, Dorte (2005): Handlemuligheder i socialt arbejde: et casestudie om kommunal frontlinjepædagogik på beskæftigelsesområdet. København, AKF forlaget
- Egelund, Tine og Hillgaard, Lis (1993): Social rådgivning og social behandling. København Hans Reitzels Forlag
- Egelund, Tine og Skytte, Marianne (1997): Om undervisning og fælleselementer i socialt arbejde. København, Den Sociale Højskole i København
- Flyvbjerg, Bent (1991) Rationalitet og magt b. I. Kbh. Akademisk Forlag
- Guldager, Jens:(2011): Helhedssynet i socialt arbejde: er det stækket af de senere års socialpolitiske tiltag? I: Social Politik. Nr. 6. S. 20- 26
- Guldager, Jens et al. (2004): Sociologi og socialt arbejde. 3. Udgave. Frederiksberg, Danmarks Forvaltningshøjskole.
- Harder, Margit og Nissen, Maria Appel (red) (2011): Helhedssyn i socialt arbejde. København, Akademisk.
- Hutchinson, Gunn Strand og Oltedal, Siv (2006): Modeller i socialt arbejde. 2. Udgave. København, Hans Reitzel
- Justesen, Lise og Mik-Meyer, Nanna (2010): Kvalitative metoder i organisations og ledelsesstudier. København, Hans Reitzel.
- Koch, Anna (1982): Socialt arbejde: helhedsprincip og behovsvurdering på fagligt grundlag. København, AKF.
- Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend (2008): Interview: Introduktion til et håndværk. 2. Udgave. København, Hans Reitzels.
- Larsen, Jørgen Elm og Møller, Iver Hornemann (red) (2004): Socialpolitik. 2. Udgave. København, Hans Reitzels.

Olsen, Poul Bitsch og Pedersen, Kaare (2003): Problemløst projektarbejde: en værktøjsbog. 3. Udgave. Frederiksberg, Roskilde Universitetsforlag.
Ramian, Knud(2007): Casestudiet i praksis. Århus, Academica.
Rienecker, Lotte (1998): Problemformulering på de samfundsvidenskabelige uddannelser. Frederiksberg. Samfundslitteratur.
Rienecker, Lotte og Stray Jørgensen, Peter (2005): Den gode opgave. 3. udgave. Frederiksberg, Samfundslitteratur
Salonen, Tapio (1999): Klienter. I: Denvall, Verner og Jacobsen, Tord (red): Hverdagsbegreber i socialt arbejde. København, Hans Reitzel.

Elektronisk kilder

Christiansen, Flemming (2012): Unge på kontanthjælp tabes for altid. I: Politiken.dk. Fundet d. 19 maj 2012. <http://politiken.dk/erhverv/ECE1522056/unge-paa-kontanthjaelp-tabes-for-altid/>
Pihl, Mie Dalskov (2012): Tusindvis af unge ledige fra 90'erne er i dag på offentlig forsørgelse. I: Ae.dk. Fundet d. 19 maj 2012. <http://www.ae.dk/analyse/tusindvis-unge-ledige-fra-90-erne-er-dag-pa-offentlig-forsorgelse>

Love

Bekendtgørelse af lov om en aktiv beskæftigelsesindsats nr. 710 af 23. juni 2011
Bekendtgørelse af lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, nr. 656 af 15. juni 2011
Bekendtgørelse om matchvurdering, nr. 1410 af 28. december 2011

Aarhus Kvindekrisecenter: Voldsramte kvinder søger tilbage til krisecenteret

Af Louise Edda Sommerset -juli 2012

Idegrundlaget og projektets deltagere

Efter jeg afsluttede min praktikperiode på Aarhus Kvindekrisecenter, skrev jeg en opgave som beskrev den læring og refleksion, som jeg havde gjort undervejs i forløbet. På krisecenteret havde jeg afsluttet flere sager med voldsramte kvinder, som efterfølgende var flyttet fra krisecenteret. Men tanken om, at de kunne risikere at komme igen på krisecenteret, havde ikke strejft mig. Det var først efter en periode, hvor jeg begyndte at genoptage flere af egne og kollegaers sager, at jeg blev opmærksom på, at de voldsramte søgte tilbage til krisecenteret. Derfor blev jeg nysgerrig på denne problemstilling og ville udforske den i studiets afsluttende projekt.

I artiklen vil I møde den voldsramte kvinde Ina, som har to børn. Igennem en år-række har Ina været gift med en voldsudøver, som udsatte hende for både psykisk og fysisk vold. Det voldelige forhold til eksmanden har medført mistillid og frygt for kærligheden, men dette kan ikke ses på overfladen, da Ina som enlig mor er i gang med en universitetsuddannelse og prøver at skabe trygge rammer for sin familie i deres nye lejlighed. Ina er overbevidst om, at hendes viljestyrke er genfundet på Aarhus Krisecenter, som har hjulpet hende med at stå på egne ben og se fortiden i øjnene.

Aarhus Krisecenter er en akut institution med både pædagoger og socialrådgivere ansat. Krisecenteret tilbyder kvinder og deres børn fysisk beskyttelse døgnet rundt og giver professionel rådgivning igennem kvindens forløb. Forløbet må højst vare tre måneder, og kvinden skal derefter flytte fra krisecenteret. Derefter tilbydes eftersamtaler, hvis behovet skulle opstå hos kvinden. Der tilbydes i mindre omfang aflastning til kvindens barn/børn, men derudover vil pædagogerne kunne rådgive og henvise til psykologhjælp.

I artiklen har jeg udvalgt dele af projektets afsnit, heriblandt analysen, som jeg mener, har en vigtig betydning i besvarelsen af konklusionen samt forståelsen af problemformuleringens hovedspørgsmål; hvad kan være afgørende for, at de voldsramte kvinder, der har haft ophold på Aarhus Kvindekrisecenter, søger tilbage til krisecenteret?

Analyse

I denne del af analysen vil jeg beskrive processen, som den interviewede kvinde Ina oplevede, fra hun mødte sin voldsmand, til hun tog valget om at forlade ham. Disse udtalelser rummer Inas beskrivelser af sine følelser og tanker, som hun gjorde sig undervejs i forløbet. Det vil samtidig give en forståelse af, hvad det vil sige at være voldsramt. Derfor har jeg inddelt Inas liv i forskellige kategorier for at anskueliggøre hendes liv ved at illustrere med citater og oplevelser, som hun har fortalt under interviewet. Disse autentiske oplevelser om Inas voldelige ægteskab er unikke og enkeltstående og udgør størstedelen af analysen. Jeg er dog opmærksom på, at hendes individuelle oplevelser og beretninger ikke nødvendigvis kan sammenlignes med andre voldsramtes situationer.

At blive forelsket i en voldsmand

Ina mødte sin voldsmand for 10 år siden på en bar i det indre København. På daværende tidspunkt var Ina gift med sin nuværende eksmand, men havde besluttet, at hun ville lade sig skille fra ham. Ina og en veninde mødtes på en bar og havde netop placeret sig ved et bord, da en af barens mandlige gæster henvender sig til dem. Ina blev smigret over hans interesse, og han får hendes telefonnummer. Derefter ringer han uafbrudt for at invitere hende ud. Det er overvældende og påtrængende for Ina, men samtidig fandt hun det også bekræftende. Denne interesse havde Ina ikke været vant til i sit tidligere ægteskab, og derfor følte hun sig pludselig værdsat af sit nye bekendtskab.

"Han var meget aggressiv eller ikke aggressiv, men meget påtrængende. Meget ivrig, ville have mit telefonnummer og ringede hele tiden. Spurgte om jeg ikke ville komme ud og spise med ham og have middagsmad og var meget overvældende. Så tænkte jeg, at min eksmand, som jeg havde før, han viste ikke rigtig nogen følelser. Så måske syntes jeg, at han var sød nok og sådan noget."

Men deres flirt blev hurtigt erstattet med et seriøst forhold, da han blot efter halvanden måned ville flytte sammen med Ina. Ina kunne ikke afvise hans beslutning, og han flyttede derfor ind i hendes lejlighed. I takt med, at forholdet udviklede sig, begyndte Ina at bemærke hans kontrollerende adfærd. Han ringede mange gange i løbet af dagen for at kontrollere, hvor Ina befandt sig.

Da de havde været kæresten i 3 måneder, friede han til Ina. Men på det tidspunkt var hun kun separeret fra sin tidligere ægtemand og kunne derfor ikke gifte sig. Ina bliver dog også urolig ved tanken om, at hun skulle giftes igen, men samtidig fortrøstningsfuld på grund af sine børns begejstring for hendes nye kæreste.

"Han var utrolig jaloux altså, han ringede hele tiden og skulle vide, hvad jeg gjorde. Men jeg tænkte, at det var sødt nok og sådan noget. Mine børn begyndte også at kalde ham for far efter to måneder, og så tænkte jeg, at der nok var en mening med altså. Men jeg kunne ikke blive gift med ham, for jeg var jo kun separeret fra min tidligere mand. Men det gik vildt hurtigt det hele."

Efter brylluppet

Kort tid efter brylluppet ændrede han adfærd. Han brød ofte ud i voldsomme raserianfald, så Ina og børnene begyndte at frygte for hans ukontrollerede temperament. Han forlangte, at Ina havde seksuel kontakt med ham hver dag, hvilket hun fandt ubehageligt og krænkende. Men hun turde ikke længere modsige ham i frygt for hans reaktion. Tre måneder efter resulterede dette i en graviditet, og hun ventede sit tredje barn.

"Ja, så blev jeg gravid med nummer tre, og han tvang mig til at have sex med ham. Det var meget ubehageligt."

Efterfølgende opdagede Ina, at hendes mand havde et hashmisbrug. Hun konfronterede ham aldrig med det, da hun troede, at det ville stoppe, når deres barn blev født.

Voldsmandens bebrejdelse af kvinden

Ina blev ret tidligt bevidst om, at han udsatte hende for psykisk terror i kraft af hans jalousi. Hans uretfærdige beskyldninger om utroskab og manglende tillid til Ina blev pludselig en del af hendes dagligdag.

"Han gik hele tiden amok, hvis jeg var et sted, hvor han ikke kunne se mig, og ellers var han sikker på, at jeg havde været sammen med en anden. Rigtig mange mærkelige beskyldninger, og jeg skulle altid forklare mig selv. Selvom at jeg ikke havde gjort noget. Det var faktisk ret tidligt, at han kørte psykisk terror på mig."

Efter deres barn var blevet født, optrappede den psykiske vold til også at være fysisk vold. Hans jalousi blev forstærket, efter hun startede i skole igen og ikke længere var på barsel. For at kunne beskytte sine børn og sig selv opbyggede hun forskellige forsvarsmekanismer, således at hun kunne aflede hans vredesudbrud.

"Han begyndte at være voldelig, da han syntes, at jeg ikke viste ham respekt nok, det var så efter, at vores barn blev født. Jeg begyndte at gå i skole og sådan noget, og jeg var ikke bare derhjemme eller var gravid. Jeg var ude blandt andre mennesker, hvor der også var andre mænd, og der kunne jeg gøre noget ifølge ham. Selvom at jeg prøvede at udvikle en strategi, så jeg ikke fik ham op i det røde felt, blev det bare sværere og sværere. Jeg brugte hele tiden forsvarsmekanismer, faktisk hele tiden."

Det var ikke altid, at Ina kunne undgå hans voldelige handlinger med sine opbyggede forsvarsmekanismer. Som udgangspunkt tilpassede hun sig hans regler og bestemmelser, selvom hun ikke nødvendigvis var enig. Hvis hun derimod modsagde eller irettesatte ham, ville dette resultere i fysiske afstraffelser, da han anså det for respektløst. Ina skulle respektere ham, men han respekterede ikke hende.

"Normalt så synes han altid, at det er min skyld, at han reagerer på den måde. Han siger, at det er mig, der antænder ham, når jeg ikke viser ham respekt. Især når jeg taler ondt til ham."

Ina nævner også en episode, hvor han har været fysisk voldelig overfor hende og det ene barn. De andre børn havde været tilskuere til selve hændelsen og søger efterfølgende trøst ved deres mor. Men han forlangte, at Ina trøstede ham, før hun trøstede sine børn. På trods af, at han havde været årsagen til alles ulykkelighed.

"Så kommer den episode, hvor at han virkelig får ondt af sig selv, over at han har gjort det her. Så vil han have, at jeg trøster ham. Men mine børn havde ligesom overværet det her, så det var ligesom dem som skulle trøstes, ikke ham. Det var hele tiden ham, der skulle være i fokus."

Efterfølgende overvældede han Ina med gaver og udtrykte sine dybeste følelser for hende. Hans manipulation fik Ina til at opdigte undskyldninger for volden, bl.a. at han led af syndromet Tourettes, fordi han sagde nedladende ord til hende og børnene. På daværende tidspunkt havde Ina indordnet sig efter sin voldsmand og betragtede ikke sig selv som et voldsoffer. Hvilket også betød, at Ina aldrig meldte volden til politiet.

"Jeg undskyldte altid for mig selv sådan noget med, at han jo ikke gør det med vilje. Jeg ville ikke forstå det, for jeg tænkte, at det var min hverdag. Hvis det her er vold, kan jeg ligesom godt klare det."

Netværket

Ina begyndte at isolere sig fra sine omgivelser i København. Hun følte, at mandens kontrol havde taget styringen over hendes liv. I frygt for hans reaktion turde Ina ikke afsløre sit voldelige forhold til de få veninder og familiemedlemmer, som hun havde. Ina havde kun få gange betroet sig til sine veninder, men aldrig fortalt dem

sandheden. I stedet opdagede hun løgne, som delvist kunne forklare hendes blå mærker og skrammer, der til tider kom til syne på kroppen.

”Jeg måtte ikke sige noget, og jeg kunne heller ikke se mine veninder, som jeg ville. Jeg prøvede få gange at fortælle mine veninder, at jeg snart ville gå fra ham, men ingen ville tro mig. Han gjorde, at jeg var meget isoleret.”

Ina måtte ikke omgås veninder, som var i et parforhold. Da han frygtede, at hun ville afspejle sig i deres ægteskab og derved blive opmærksom på problemerne. Overfor deres fælles bekendte sørgede han for at være vellidt, således at de ikke ville tro andet end godt om ham. Ina fortalte aldrig nogen om sit voldelige ægteskab, men hun vidste, at hans væremåde over for hende og børnene hverken var retfærdig eller værdig. Inas svigerinde havde dog opdaget hendes ulykkelighed og begyndte at udspørge Ina om sit ægteskab. I starten benægtede Ina sin ulykkelighed, men endte til sidst med at gå til bekendelse. Svigerinden blev chokeret over voldens karakter, og resten af familien blev efterfølgende involveret i situationen.

”Så begyndte min familie at spørge ind til vores forhold, og jeg fortalte dem en hel masse ting, så blev de vildt chokeret, fordi at det havde de aldrig hørt før.”

Inas svigerinde overtaler hende efterfølgende til at snakke med et Kvindekrisecenter i København. De ansatte på krisecenteret vil have Ina indskrevet, men hun følte sig ikke parat, hun vil blot fortsætte med de tilbudte krisesamtaler.

Første kontakt med et kvindekrisecenter

Selvom Ina kun havde kontakt med det Københavnske Krisecenter for en kort periode, var deres information altafgørende i det videre forløb. I samtalerne konkluderede de, at hun var udsat for hustruvold og derved var egnet til et ophold hos dem. Dette chokerede Ina, da hun ikke troede, at hendes situation var alvorlig nok. På trods af denne opdagelse var Ina ikke indforstået med at skulle lade sig indskrive, da hun havde svært ved at definere sig selv som et voldsoffer.

”På krisecenteret sagde de, at det var vold og sådan noget, men det var jeg ikke helt klar over, om det egentlig var. Jeg var ikke klar til at definere det.”

Ina var chokeret over sig selv og den opvækst, som hun havde budt hendes børn. Men kontakten til krisecenteret stoppede, da de skulle flytte til Aarhus. Voldsmanden ville ikke længere bo på Sjælland og ville derfor flytte til Aarhus. Han forlangte, at Ina og børnene flyttede med. Socialrådgiveren henviste hende til krisecenteret i Aarhus. Men Ina fulgte ikke hendes råd i frygt for, at hendes voldsmand ville fatte mistanke. Hun stoppede derfor al kontakt med de eksisterende hjælpeforanstaltninger. Men efter en længere periode var Ina på randen til at bryde sammen og måtte have en pause fra sit ægteskab, da hun var overbevidst om, at hun aldrig ville kunne forlade ham.

Ankomst til Aarhus Krisecenter

Ina var ved at bryde sammen, hun havde brug for støtte og vejledning. Derfor ringede hun til Aarhus Krisecenter og ønskede en rådgivningssamtale. Men socialrådgiveren på krisecenteret ville ikke blot yde rådgivning til Ina, hun opfordrede hende derimod til at lade sig indskrive med sine børn. Socialrådgiveren oplyste, hvilke konsekvenser det ville få for Ina, hvis hun ikke dukkede op på krisecenteret.

”Hun sagde, at jeg skulle komme, ellers ville hun skrive en underretning, der omhandlede mine børn, fordi at jeg fortalte, hvad han havde udsat børnene for. Så kunne jeg selv bestemme, om jeg ville være hjemme, når den underretning kom

ind af døren, eller om jeg vil være på krisecenteret. Jeg tænkte bare, at jeg skulle væk fra ham i et par dage, fordi at jeg var ved at dø derhjemme.”

På dette tidspunkt var Ina overbevist om, at hun ikke var stærk nok til at komme ud af hendes ægteskab. Men brugte i stedet krisecenteret som et pusterum. Hun var overbevist om, at de snart skulle hjem igen, for hun kunne umuligt komme ud af sit ægteskab. I flere dage op til sit ophold gemmer hun bunker af tøj og legetøj. Ina blev flere gange nervøs ved tanken om, at skulle flygte. Da dagen endelig kommer, har hun aftalt med en veninde, at hun kommer og henter hende. Sammen kører de op til børnenes institutioner og kører ud på krisecenteret.

Bearbejdningsfasen

Under forløbet på Aarhus Krisecenter begyndte Ina at bearbejde de hændelser, som hun havde været udsat for. Hun befandt sig i en choktilstand. Havde svært ved at tro, at hun nogensinde ville få et liv uden hans kontrol og tilstedeværelse. Han havde gjort det sværere for Ina og børnene. Efter nærmere reflektering over sit ægteskab kunne hun ikke længere genkende sig selv. Inderst inde følte hun sig forbrændt på krop og sjæl. Disse tanker blev blandet med skyldfølelse og skam over sig selv.

”Jeg sagde til mig selv, at det var min egen skyld, at jeg sådan havde givet ham lov til at komme ind og overskride mine grænser. Jeg følte ligesom, at det var min egen skyld. Jeg følte mig bare ikke længere i stand til at kunne overskue mig selv.”

”Jeg vidste selvfølgelig godt, at det var svært, for så havde jeg ikke brugt så mange år på at prøve på at skubbe det foran mig.”

Efterfølgende var Ina opsøgende i forhold til de andre kvinder på krisecenteret. Hun havde et behov for at være social med andre voksne. Hun fik en tættere tilknytning til sine kontaktpersoner samt de andre ansatte på krisecenteret.

”Jeg følte, at der var en forståelse for mig som person, selvom at jeg havde rigtig mange problemer, som jeg skulle have løst. Mange af de praktiske ting blev ligesom sat på plads her. Men det vigtigste var faktisk, at der var nogen omkring mig.”

I løbet af sit ophold fik Ina mere selvtillid og hendes selvkontrol kom tilbage. Hun havde ikke længere brug for de ansattes accept og begyndte derfor at genvinde sin frihed.

”Altså en opbakning, fordi at jeg altid har fået at vide, at alting jeg gjorde, tænkte og syntes var forkert. Det var et fristed, sådan husker jeg det.”

Men undervejs i sit forløb kom Ina i tvivl om sin beslutning. Hendes voldsmand chikanerede hende dagligt og besværliggjorde alting for hende. Ina var derfor ikke sikker på, om hun ville have forladt ham, hvis det ikke var på grund af sine børn. Han kunne give hende skyldfølelse ved at bruge børnene som argumentation og beskrive sin sorg over, at de ikke længere så ham. Ina måtte bide smerten i sig, når det gjaldt om at søge om skilsmisse, forældremyndighed og andre vigtige foranstaltninger. Hun ville ikke længere være afhængig af ham.

”Mit netværk kunne ikke have hjulpet mig med disse ting. Jeg fik en rigtig god hjælp, og jeg tror aldrig, at jeg var kommet ud af det alene.”

Uden krisecenterets hjælp havde Ina ikke magtet at klare denne udvikling selv og var overbevidst om, at hun var blevet i sit ægteskab.

Et liv uden vold

Ina og børnene bor nu i deres nye lejlighed, og hun har genoptaget sit studie på universitetet. Hun bliver jævnligt chikaneret af sin voldsmand og har i den forbindelse fået en overfaldsalarm. Lige i øjeblikket kæmper de om forældremyndigheden, men ifølge Ina er det hendes opmærksomhed, han kæmper for at få. Han har aldrig haft interesse i deres barn.

"Han vil kæmpe til det sidste, men han er jo ligeglad med barnet, det er mig han vil have i sidste ende."

Ina ved, at det er svært at forlade voldsmanden, som man både elsker, men samtidig også frygter. For Inas vedkommende måtte der gå 9 år før, hun forlod sin voldsmand. At der skulle gå så lang tid for at modne afgørelsen kan hun godt forstå nu. Hun søgte kærlighed og accept hos manden.

"Jeg kan godt forstå de kvinder, som har brug for accept, jeg tror, at vi skal ud og have den kærlighed, som vi mangler i vores liv. Det tror jeg også, er grunden til, at man tager tilbage til manden, fordi man forbinder det med trygge rammer, og han har styr på tingene. Derfor er det vigtigt, at man bliver fulgt videre, så man ikke havner i den situation, at man synes, at det er nemmere at tage hjem til ham igen."

Det er svært for Ina at skulle forestille sig et nyt liv med en ny mand. På nuværende tidspunkt føler hun sig ikke i stand til at kunne sige fra og er stadig skræmt ved tanken om, at en mand skal overskride hendes grænser igen.

"Jeg kommer aldrig tilbage. Jeg tror ikke, at jeg nogensinde kommer ti, at overgive mig til en mand igen. Jeg syntes ligesom bare, at jeg skal være stærk nok til at kunne sige fra, og at jeg har nogle grænser, men det føler jeg ikke, at jeg har opbygget endnu. Slet ikke stærk nok."

Empowerment

Empowerment forklares som en proces, hvor den voldsramte kvinde vil kunne opnå kontrol og magt over eget liv.¹ I empowerment-arbejdet sættes der fokus på de kritiske og afgørende faktorer, som holder kvinden fast i undertrykkelse og afmagt. Ideen er, at afmagten skal erstattes af energi til at kunne handle meningsfyldt i sammenhæng med andre mennesker.² Det kan præge selve indholdet i hjælpen, bearbejdningen og målsætningen. En del af processen i empowerment-arbejdet vil derfor handle om at skabe mere selvkontrol i den voldsramtes eget liv.³

Inas voldelige ægteskab var skyld i, at hun mistede sin selvkontrol og medbestemmelse over hendes eget liv. Voldsmandens psykiske terror medførte dårligt selvværd og manglende tiltro til egen dømmekraft. Hun blev ofte irettesat og talt

---

¹ Posborg, Rikke, Nørrelykke, Helle og Antczak, Helle; Socialrådgivning og socialt arbejde; En grundbog. s. 121

² Posborg, Rikke, Nørrelykke, Helle og Antczak, Helle; Socialrådgivning og socialt arbejde; En grundbog. s. 121

³ Posborg, Rikke, Nørrelykke, Helle og Antczak, Helle; Socialrådgivning og socialt arbejde; En grundbog. s. 121

nedladende til, hvilket betød, at hun opfattede sig selv som uduelig og inkompetent. Hvis Ina prøvede at modsige eller frabede sig hans ordre, accepterede han ikke dette. Voldsmanden opfattede hendes modsigelser som respektløse. Til denne beskrivelse fastslår socialrådgiveren, at de fleste volds mænd ofte er dygtige til at manipulere med kvinden. Kvinden begynder i så fald at miste selvværdet og kontrollen over sit liv.

”Det, vi ser ske, er, at manden er dygtig til at manipulere. Når man i forvejen har et rigtig dårligt selvværd, så er det jo det, kvinderne falder for igen, selvom han udsætter hende for psykisk og fysisk vold.”

Denne konstatering kan medføre en væsentlig sandsynlighed for, at de voldsramte kvinder ikke indtager selvkontrol og medbestemmelse i bearbejdningsprocessen på krisecenteret. Derfor må det være socialrådgiverens opgave at motivere og opfordre kvinden til at deltage og være ansvarlig for sit eget liv. Dette består hovedsageligt i, at socialrådgiveren skal fastholde og styrke kvindens beslutninger samt fremtidige forhåbninger. Ofte kan det være små bagateller i dagligdagen, som kan få kvinden til at opgive. I disse situationer er det vigtigt, at socialrådgiveren yder rådgivning og vejledning, således at kvinden bliver motiveret og genfinder troen på sig selv.

Menneskelig forståelse før anerkendelse

Socialrådgiveren på Aarhus Krisecenter har mødt mange forskellige slags voldsramte kvinder, men sjældent har de været ens. Det skyldes, at kvinderne ikke udgør nogen homogen gruppe, og de kan derfor ikke karakteriseres ud fra bestemte kendetegn. Ifølge socialrådgiveren kan psykisk eller fysisk vold i princippet ske for alle. Hvis en kvinde har skabt nære følelser og relationer til en voldsmand, så kan det være svært at bryde disse bånd igen.

”I princippet vil jeg sige, at det kan ske for alle. Men jeg vil også sige, at det handler om kvindens følelser, men også hendes selvværd i forhold til at kunne stå imod, hvis det er, at manden bliver ved med at ville have kvinden tilbage. Kort sagt har disse kvinder et billede af den lykkelige familie, som de føler, at de har krav på, og som de stadig gerne vil have. Det gælder også socialrådgiveren, pædagogen eller sygeplejersken, som har mødt den her psykopatiske mand. Men det er ikke dem, som vi ser oftest, det er de socialt belastede kvinder, som kommer fra en socialt belastet opvækst.”

I praksis møder socialrådgiveren anderledes og unikke identiteter, som kan afvige fra hendes egen personlige holdninger og værdier. På trods af dette skal socialrådgiveren stadig kunne virke anerkendende over for den enkelte kvinde.⁴ At kunne anerkende den enkelte kvinde er altså mere end at se personen rent fysisk. Det kræver, at kvinden bliver synlig som et individ med en unik personlighed.⁵ Socialrådgiveren oplever, at hun ofte skal være anerkendende overfor voldsramte kvinder med en socialt belastet opvækst, da de i højere grad ses på krisecenteret. Kvinder med en socialt belastet opvækst er oftest ifølge socialrådgiveren ikke ligeså res-

---

⁴ Høilund, Peter og Juul, Søren; Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde. s. 29

⁵ Høilund, Peter og Juul, Søren; Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde. s. 29

sourcestærke som de velfungerende kvinder. Ved en velfungerende og ressourcestærk kvinde menes der kvinder med en god solid opvækst samt et hjælpsomt netværk. Hvorimod de socialt belastede kvinder ikke har denne ressource og derfor generelt har sværere ved at bryde voldsmønsteret. Socialrådgiveren uddyber sin fortolkning således:

”Det, som jeg ofte støder på, er, at de har haft en social belastet opvækst. Det kan være far eller mor har et misbrug af en eller anden art, og at man selv er blevet slået som barn. Men også, at man har været igennem flere forhold, hvor man er faldet for de typer, som enten er psykisk eller fysisk voldelige. Hvor de ligesom ikke har formået at bryde det mønster. Det handler selvfølgelig også om, hvem man er som person, men det handler også i den grad om at have et netværk. For har man et godt netværk til at være behjælpelig i de problematikker, som kan opstå, så tror jeg også, at det er en god hjælp og støtte.”

Socialrådgiverens erfaringer kan begrundes med, at et barn fra en socialt belastet familie ofte vil identificere sig med dets forældre og anse dem for sine rollemodeller. Vigtige normer, værdier og traditioner er flydende for disse belastede børn og for så vidt også deres forældre. Hvilket gør det vanskeligt for barnet at orientere sig i samfundet og samtidig skulle gennemskue dens abstrakte størrelse.⁶ Det er af stor betydning for barnet at udvikle en stærk identitet, men det er vanskeligt, hvis forældrene ikke udgør stabile holdepunkter for barnet.⁷ Barnet kan have svært ved at bruge forældrene som identifikationsmodeller og bliver derfor identitetsdiffus. Forstået således, at de bliver afhængige af andres meninger og holdninger, uselvstændig i deres handlinger og dybest set ganske forsvarsløs over for ydre påvirkninger.⁸

Det må antages, at voldsramte kvinder, som har haft en socialt belastet opvækst, vil harmonere med en voldsmands identitet. Voldsmændens kontrollerende adfærd og dominerende påvirkning må have indflydelse på kvindens personlighed grundet hendes opvækst. I Inas tilfælde havde der aldrig været nogen forældre, og hendes øvrige familiemedlemmer var begrænsede. Men det er dog uvist, om hendes opvækst har været belastet. I stedet kan det fastslås, at hendes forældre ikke har formået at være rollemodeller igennem opvæksten. Uden en erfaring om at kende følelsen af at miste f.eks. sine forældre i den tidlige barndom, kan det være svært for socialrådgiveren at skulle forstå denne følelse. I stedet må socialrådgiveren lytte til den voldsramtes erfaringer og derigennem bruge sin menneskelige indsigt til at forstå hendes situation.

Konklusion

Jeg kan konstatere, at der findes en del forudsætninger for, at de voldsramte kvinder kommer igen på Aarhus Krisecenter. Derfor har det været nødvendigt at specificere projektets målgruppe, således at jeg kunne afgrænse de afgørende faktorer for, at de voldsramte kvinder kommer igen. Inas beretning om sit voldelige ægte-

---

⁶ Hasle, John Aasted; *Negativ social arv; om tidlig risiko over for risikobørn og deres familier*. s. 48

⁷ Hasle, John Aasted; *Negativ social arv; om tidlig risiko over for risikobørn og deres familier*. s. 48

⁸ Hasle, John Aasted; *Negativ social arv; om tidlig risiko over for risikobørn og deres familier*. s. 48

skab igennem 9 år har givet en forståelse af, at vi mennesker vil gå langt, når det handler om kærlighed. Vores kærlighed gør manipulationen usynlig, vi er godt klar over, at den findes, men vi nægter at tro det værste om vores partner. Forsvarsmekanismer opstår, så vi kan udholde smerten og derved ikke se den i øjnene. Men for dem, som ikke føler smerten, er det indlysende, at vi er udsat for vold. Forstået således, at man ikke nødvendigvis skal opfylde bestemte krav for at være voldsramt - det kan som udgangspunkt ske for alle kvinder. Derfor eksisterer kvindekrisecentrene som hjælpeforanstaltninger til de kvinder, som har brug for beskyttelse og støtte i løsrivelsesfasen.

For at kunne skabe en platform er socialrådgiverne nødt til at motivere de voldsramte kvinder, således at de opnår medbestemmelse i eget liv og skaber selvkontrol og selvstændighed. Men på grund af den begrænsede tidsperiode på tre måneder kan det resultere i, at kvinden bliver stresset og mister modet til at fortsætte med at skabe den nye tilværelse. I værste tilfælde kan det resultere i, at kvinden drager forhastede beslutninger, der ender med, at hun tager hjem til sin voldsmand igen, fordi hendes gamle omgivelser hos voldsmanden kan virke nemmere at vende tilbage til. Denne konstatering kan Ina understøtte i kraft af, at hun selv har haft samme tanker under sit forløb på Aarhus Krisecenter. Dette betyder angiveligt, at volden kort tid efter vil fortsætte, og kvinden må formodentlig endnu engang erkende, at hun har brug for krisecenterets beskyttelse. Man må derfor konkludere, at krisecenteret er medvirkende til, at en bestemt gruppe af kvinder kommer tilbage, da disse kvinder ikke formår at bearbejde volden, samtidig med at de skal starte en ny tilværelse i løbet af tre måneder. Man kunne derfor antage, at en afskaffelse af tremånedersreglen ville lette kvindernes stressede situation, og det vil derved give dem plads til at gøre tingene i deres tempo.

Der kan konkluderes, at socialrådgiveren på Aarhus Krisecenter møder mange forskellige identiteter i sit arbejde med de voldsramte kvinder. Disse identiteter kan afvige fra socialrådgivernes egne holdninger og værdier, men det må ikke have indflydelse på det sociale arbejde. Socialrådgiveren oplever hyppigt, at de voldsramte kvinder kommer fra socialt belastede familier med forældre, som ikke formåede at opfylde deres stabile holdepunkter i barndommen. Kvinden har i sin barndom haft svært ved at bruge sine forældre som identifikationsmodeller og kan have udviklet sig til at være identitetsdiffus. Denne diffuse tilstand kan medføre, at kvinden finder en voldsmand, da hans kontrollerende adfærd og dominans har en indvirkning på de afsavn, som hun ikke har fået opfyldt gennem sin opvækst. Dette skal socialrådgiveren være opmærksom på i kvindernes individuelle samtaler, da det er afgørende for den forebyggende indsats at arbejde på at styrke kvindens selvværd og viljestyrke. Det er ikke socialrådgiverens opgave at afgøre, hvad der er bedst for den enkelte kvinde i de givne situationer. Dette kan perspektiveres over til en observation med en indskreven voldsramt kvinde og en socialrådgiver, som forsøger at gøre kvinden mere selvstændig gennem succesoplevelser, der opnås ved egne målsætninger. Den indskrevne kvinde havde bestemt, at hun ville søge om enkeltydelser, derfor guider og støtter socialrådgiveren hende i den proces. Havde socialrådgiveren afslået hjælpen, havde det muligvis resulteret i, at kvinden havde følt sig stigmatiseret og fastlåst i kraft af den manglende bekræftelse af sine evner. Dertil kan konkluderes, at det vil have en indvirkning på kvindens selvopfattelse, hvis empowerment ikke udgør grundlaget i hendes bearbejdningsproces.

Litteraturliste

Aadland, Einar: Og eg ser på deg – videnskabsteori i helse og socialfag. Universitetsforlaget 2007.

Gadamer, Hans Georg: Sandhed og metode; grundtræk af en filosofisk hermeneutik. 2. Udgave. Forlaget Academica 2007.

Halse, Aasted John; Negativ social arv; om tidlig indsats over for risikobørn og deres familier. 1. udgave. Kroghs Forlag A/S 2007.

Holmgren, Allan og White, Michael; Narrativ teori. 1. udgave. Hans Reitzels Forlag 2006.

Hutchinson, Gunn Strand og Oltedal, Siv: Modeller i socialt arbejde. 2. Udgave. Hans Reitzels Forlag 2006.

Høilund, Peter og Juul, Søren: Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde. 1. Udgave. Hans Reitzels Forlag 2009.

Kvale, Steinar: Interview. 1. Udgave. Hans Reitzels Forlag 1997.

Langergaard, Luise Li, Rasmussen, Barlebo, Søren og Sørensen, Asger: Viden, videnskab og virkelighed. 2. Udgave. Forlaget Samfundslitteratur 2006.

Launsø, Laila og Rieper, Olaf: Forskning om og med mennesker; forskningstyper og forskningsmetoder i samfundsforskning. 5. Udgave. Nyt Nordisk Forlag 2005.

Maaløe, Erik: Case-studier; af og om mennesker i organisationer. 2. Udgave. Akademisk Forlag 1996.

Meeuwisse, Anna, Swärd, Hans og Sunesson, Sune; Socialt arbejde; en grundbog. 2. udgave. Hans Reitzels Forlag. 2007

Nielsen, Marianne Davidsen og Leick, Nini; Den nødvendige smerte; om tab, sorg og adskillelsesangst. 2. Udgave. Nyt Nordisk forlag 2009

Olsen, Bitsch Poul og Pedersen, Kaare; Problemorienteret projekt arbejde; en værktøjsbog. 3. udgave. Roskilde Universitets Forlag. 2003

Posborg, Rikke, Nørrelykke, Helle og Antczak, Helle: Socialrådgivning og socialt arbejde; en grundbog. 1. Udgave. Hans Reitzels Forlag 2009.

Ramian, Knud: Casestudiet i praksis. 1. Udgave. Forlaget Academica 2007.

Russell, Shona og Carey, Maggie; Narrativ terapi; spørgsmål og svar. 1. udgave. Hans Reitzels Forlag. 2007

Thagaard, Tove: Systematik og indlevelse; en indføring i kvalitativ metode. 2. Udgave. Akademisk Forlag 2008.

Thurén, Torsten; Videnskabs teori for begyndere. 2. udgave. Forlaget Rosinante 2007.

Trost, Jan og Jeremiassen, Lise: Interview i praksis. 1. Udgave. Hans Reitzels Forlag 2010.

White, Michael; Narrativ teori. 1. udgave. Gyldendal Akademisk. 2006

Internetsider

<http://vidensportal.servicestyrelsen.dk/temaer/vold-i-hjemmet/forskning/kvinder-og-born-pa-krisecenter>. Den 22.03.2012. kl. 19.59

[http://195.41.32.55/domino/jur/jurdags2.nsf/d6c8285b91498b164125662c0042f76a/7481e7dff0fe25ffc1257798002ef9a9/\\$FILE/Analyse%20kvindekrisecentret.pdf](http://195.41.32.55/domino/jur/jurdags2.nsf/d6c8285b91498b164125662c0042f76a/7481e7dff0fe25ffc1257798002ef9a9/$FILE/Analyse%20kvindekrisecentret.pdf). Den 22.03.2012. kl. 20.16

<http://www.dr.dk/Nyheder/Politik/2012/02/17/081948.htm>. Den 18.03.2012. Kl. 23.22

<http://www.dannerhuset.dk/hjaelp/subpage-18-faq/>. 23.03. kl. 17.45

<http://www.aarhuskrisecenter.dk/stotte-til-afklaring/> 16.05.2012. kl. 16.20

<http://ordnet.dk/ddo/ordbog?aselect=afklaring&query=afise> 16.05.2012 kl. 19.44

<http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=bearbejdning> 17.05.2012 kl. 09.01

www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=136390#k27 , 18.05.2012 kl.14.00

http://www.socialrdg.dk/Default.aspx?ID=1009#3._Problemomr_der Den 20.05.2012 kl. 18.29

Rapporter

Balvig, Flemming og Kyvsgaard: Vold mod kvinder; Dansk deltagelse i International Violence against Woman Survey. Justitsministeriets Forskningsenhed 2006.

Kompleksiteten i arbejdet med kontanthjælpsmodtagere med andre problemer end ledighed – med fokus på kommunikation og helheds-orientering

Af Bettina Fager Blomberg og Vivian Harder Smith - juni 2012

Resumé

I dette projekt undersøger vi kompleksiteten i beskæftigelsesindsatsen over for kontanthjælpsmodtagere med andre problemer end ledighed. Vores fokus er på kommunikation, relation og helhedsorientering. Dette gør vi gennem interviews med socialrådgivere på et jobcenter og et aktiveringstilbud, observationer af samtaler mellem socialrådgiver og borger samt SFI-rapporten "Veje til beskæftigelse". Vi inddrager teori om helhedssyn, problemforståelse, kommunikation og relation. I projektet ser vi, at kommunikationen og relationen mellem alle involverede aktører er vigtige elementer i en helhedsorienteret indsats, da en sådan indsats kræver åbenhed og ærlighed om problemstillingen. Kompleksiteten på området betyder, at det er vanskeligt at regulere socialrådgivernes arbejde gennem lovgivning, regler, rammer og standardiserede metoder. Borgernes unikke og komplekse problemstillinger stiller krav til den enkelte socialrådgivers videnskapacitet og evne til at reflektere over problemstillingerne ved brug af teoretisk og faglig viden.

Indledning

I dette projekt vil vi se nærmere på beskæftigelsesindsatsen for kontanthjælpsmodtagere med andre problemer end ledighed. Vi har valgt beskæftigelsesområdet, da vi begge har været i praktik inden for området i henholdsvis kontanthjælpsopfølgning for matchgruppe 2 og 3 og revalidering, fleksjob og pensionsafdeling. Set i forhold til det store fokus, der er på beskæftigelse og på hvor meget arbejdsidentitet betyder, både for det enkelte individ og for samfundet generelt, synes vi, det er et spændende og relevant område at arbejde med. Inden for dette område har man, som socialrådgiver, mulighed for at hjælpe borgere videre i forhold til uddannelse, job eller afklaring. Det er relevant at arbejde med denne opgave, fordi der i SFI's rapport "Veje til Beskæftigelse"¹ er divergerende opfattelser, hos socialrådgiverne, af, hvad der virker i arbejdet med kontanthjælpsmodtagere med andre problemer end ledighed. I rapporten er der gennemført interviews i syv kommuner for at undersøge, hvordan sagsbehandlere oplever, at ikke-arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere kan komme tættere på arbejdsmarkedet. Ud fra disse interviews er der grupperet 11 forskellige oplevelser, som indfanger variationen og understreger de fælles elementer. Ifølge undersøgelsen kan variationen skyldes, at ikke-arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere er en heterogen målgruppe med mange forskellige typer af problemstillinger. Dette betyder, at socialrådgivernes klientsammensætning er varieret - og dermed er de indsatser, der vurderes mest hensigtsmæssige, også forskellige.² Arbejdet på beskæftigelsesområdet er præget af en specialisering i forhold til fokus på en beskæftigelsesrettet indsats, men i og med, at arbejdet med målgruppen er præget af kompleksitet, stiller det

---

¹ www.sfi.dk/.../DWSDownload.aspx?...

² Ibid. p. 8

store krav til og om kommunikation for at leve op til lovgivningens krav om en helhedsorienteret indsats.

Problemformulering

Med fokus på kommunikation og en helhedsorienteret indsats er vi interesserede i at undersøge kompleksiteten i arbejdet med kontanthjælpsmodtagere med andre problemer end ledighed.

- Hvilken rolle spiller problemforståelse i kommunikationen med målgruppen?
- Hvad betyder kommunikationen og relationen mellem socialrådgiver og borger for den socialfaglige indsats?
- Hvordan arbejder socialrådgiverne helhedsorienteret med målgruppen og hvilke krav stiller det til arbejdet i praksis?

Kontekst

I dette afsnit vil kort beskrive den kontekst, vores undersøgelse er foregået i. Vi vil beskrive Jobcenter X, og hvilke juridiske rammer socialrådgiverne arbejder inden for. Vi vil desuden beskrive den målgruppe projektet omhandler.

Jobcenter X

Jobcentret er en del af en mindre kommune, og vi har derfor valgt at anonymisere den.

Organisatorisk er jobcentret placeret under den forvaltning, der har med job og økonomi at gøre. Den vigtigste funktion er at hjælpe de ledige i job og assistere virksomheder med at finde arbejdskraft samt hjælpe sygemeldte og ikke-arbejdsmarkedsparede ledige tættere på arbejdsmarkedet ved hjælp af vejledning og afklaring af arbejdsevnen. Der er ca. 50 medarbejdere på jobcentret fordelt på forskellige teams, som så er opdelt i grupper. Vores interviews og observationer er foretaget i teamet for kontanthjælpsopfølgning. Dette team er yderligere opdelt i fem grupper, hvor de tre socialrådgivere, vi har interviewet i den afdeling, er i gruppen for opfølgning på kontanthjælp for matchgruppe 2 og 3. Denne gruppe består af 7 personer, og de har hver især ca. 60 sager. Vi har desuden interviewet en socialrådgiver fra et af de aktiveringstilbud, der anvendes til vejledning og afklaring i kommunen.

Juridiske rammer

Jobcenter X er en myndighedsafdeling, hvor de enkelte socialrådgivere har en høj grad af egenkompetence. Socialrådgiverne har kompetence til at bevilge det, de mener, er nødvendigt for borgeren f.eks. psykiatriske undersøgelser, indsatser, tilbud og revalidering. Fleksjob og førtidspension kan ikke bevilges af den enkelte socialrådgiver, men skal bevilges af henholdsvis teamleder og pensionsudvalg. Lovgivningsmæssigt arbejder socialrådgiverne hovedsagligt med Aktivloven og Beskæftigelsesindsatsloven. Desuden anvendes Forvaltningsloven og Retssikkerhedsloven i sagsbehandlingen. Den socialrådgiver, der arbejder i aktiveringstilbuddet, har ingen myndighedskompetence, idet socialrådgiveren her udelukkende arbejder med vejledning og afklaring af borgere.

Hvis der skal bevilges tilbud, der ikke er beskæftigelsesrettede, efter anden lovgivning, f.eks. Serviceloven, skal dette behandles i den afdeling, der har kompetence på dette område.

Lovgivningen på området for ikke-arbejdsmarkedsparete kontanthjælpsmodtagere giver socialrådgiverne mulighed for at anvende skøn i sagsbehandlingen. At bruge den formelle skønsudøvelse vil sige, at man bruger et retsgrundlag som ikke er helt præcist beskrevet. Det fremkommer ikke, hvornår der kan eller skal træffes en afgørelse, eller hvad afgørelsen skal gå ud på. Når man snakker om åbne og upræcise retsgrundlag, er der tale om skønsmæssige afgørelser.³ De upræcise retsregler giver forvaltningen et større spillerum og mulighed for at træffe selvstændige afgørelser som kan tilpasses den foreliggende sags konkrete omstændigheder.⁴ Dette kan gøre det vanskeligt at ensarte sagsbehandlingen, og kompleksiteten i arbejdet er stor, fordi der skal tages hensyn til de mange forskelligartede problemstillinger borgerne kan have.

Det fremgår af lovgivningen, at kommunen er forpligtet til "at behandle ansøgninger og spørgsmål om hjælp i forhold til alle de muligheder, der findes for at give hjælp efter den sociale lovgivning, herunder også rådgivning og vejledning."⁵ Dette stiller krav til socialrådgiveren om at yde en helhedsorienteret indsats i sagsbehandlingen, hvor der i aktiveringsindsatsen tages højde for de problemstillinger, en borger kan have inden for andre livsforhold end beskæftigelse, da alle forhold skal medtages i den socialfaglige vurdering af, hvad der er bedst for borgeren. Hvis det er problemer, der ligger uden for Jobcentrets myndighedskompetence, skal der henvises til de myndighedsområder, der kan hjælpe, og der skal etableres et samarbejde mellem de forskellige kommunale instanser og/eller eksterne samarbejdspartnere inden for f.eks. sundhedsvæsenet.

Målgruppe

Ikke-arbejdsmarkedsparete kontanthjælpsmodtagere er betegnelsen for personer i matchgruppe 2 og 3 jf. Bekendtgørelse om matchvurdering 1410 af 28/12 2011. Personer, der er omfattet af lov om en aktiv beskæftigelsesindsats § 2, nr. 1-5 og 7, og personer omfattet af lov om aktiv socialpolitik, der modtager kontanthjælp og samtidig er med i et integrationsprogram efter integrationsloven, skal matchvurderes. Matchvurderingen skal indeholde en vurdering af personens beskæftigelsespotentiale, dvs. en samlet vurdering af vedkommendes arbejdsmarkedsrelevante ressourcer, kompetencer og udviklingsmuligheder. Ved matchvurderingen placeres personen i enten matchgruppe 1, 2 eller 3.⁶

Personer i matchgruppe 2 vurderes til ikke at være parate til at tage et ordinært arbejde, som gør dem i stand til at blive selvforsørgende inden for tre måneder. De vurderes dog til at kunne deltage i en beskæftigelsesrettet indsats.⁷

Personer i matchgruppe 3 vurderes til ikke at være parate til at tage et ordinært arbejde inden for tre måneder eller til at kunne deltage i en beskæftigelsesrettet indsats. Disse personer anses som midlertidigt passive.⁸

---

³ Dejbjerg Pedersen, René, "Det forvaltningsretlige skøn", 1. Udgave, 2006. Jurist- og økonomiforbundets forlag p. 104

⁴ Andersen, Jon "Socialforvaltningsret", 2. udgave, 2007, nyt juridisk forlag, p.47.

⁵ Retssikkerhedsloven § 5

⁶ **1410 af 28/12 2011. Bek. om matchvurdering §§ 1 og 2**

⁷ Ibid. § 4

⁸ Ibid. § 5

Målgruppen med matchgruppe 2 og 3 er den målgruppe, som de arbejder med i den pågældende afdeling i det jobcenter, vi har beskæftiget os med. Det, at målgruppen er match 2 og 3, betyder, at de har problemer ud over ledighed. Dette kan være i form af depression, misbrug, sociale problemstillinger o.l. Målgruppen har derfor andre behov end de personer, der udelukkende har ledighed som problem. Dette kan f.eks. være tæt opfølgning, udredning, behandling o.l.

En af vore interviewede socialrådgivere beskriver målgruppen meget rammende:

"(...)den jo spænder fra, at vi tror ikke, at du kan komme i ordinært arbejde indenfor de næste 3 måneder, til er det måske, at vi skal have beskrevet den her person og så hedder det måske en førtidspension. Så det er jo bare en kæmpe, kæmpe, kæmpe gruppe (...)"⁹

Konklusion

Vi har i dette projekt ønsket at undersøge kompleksiteten i arbejdet med kontant-hjælpsmodtagere med andre problemer end ledighed. Vort fokus har været på kommunikation, relation og helhedsorientering i arbejdet. Vi har ønsket at undersøge, hvilken rolle problemforståelse spiller i kommunikationen mellem socialrådgiver og borgere, samt hvilken betydning disse forhold har for indsatsen. Desuden har vi undersøgt, hvordan socialrådgiverne arbejder helhedsorienteret med målgruppen i praksis, og hvilke krav det stiller til socialrådgiverne.

Det er centralt at forstå borgerens perspektiv på egne problemer og løsningsmuligheder i arbejdet med målgruppen. Socialrådgiverens problemforståelse og menneskesyn har betydning for kommunikationen, relationen og i sidste ende indsatsen. Hvis der er inkongruens mellem den problemforståelse socialrådgiveren har og den adfærd og facon, hun udviser overfor borgeren, har det betydning for kommunikationen og oplevelsen af ægthed fra socialrådgiverens side.

En vigtig del af kommunikationen er, at socialrådgiveren viser borgeren tiltro og er tålmodig i samtalen med borgeren, så denne ikke påtvinges mål og synspunkter, men får mulighed for at overveje de ting, der bliver sagt og derved skabes der mulighed for forandring hos borgeren selv. Socialrådgiverens tro på borgerens evner er af betydning for en vellykket indsats, idet tiltro eller mangel på samme kan blive selvopfyldende profetier og påvirke borgerens motivation for forandring. De udfordringer, socialrådgiveren giver borgeren, bør være i overensstemmelse med de ressourcer og barrierer, borgeren har.

Den kommunikation, der finder sted mellem socialrådgiver og borger påvirkes af socialrådgiverens menneskesyn og problemforståelse og dennes opfattelse af borgerens motivation for forandring.

Kommunikation er en vigtig del af relationsopbygningen mellem socialrådgiver og borger, og denne relation har betydning for den socialfaglige indsats. Det, at borgeren føler sig set og hørt som individ, er med til at opbygge tillid i relationen, hvilket medvirker til et godt samarbejde i forløbet. Når forløbet er præget af tillid og åbenhed, kan eventuelt skjulte problemstillinger også komme frem i lyset og blive bearbejdet. Tilliden kan bl.a. opbygges gennem hyppig kontakt, hvilket er en tidskræ-

---

⁹ Interview 2, minut: 10:28

vende proces, som kræver prioritering fra både socialrådgivere, men også fra politisk side. Socialrådgiverne har forskellige meninger om, hvor hensigtsmæssigt det er med mere direkte kontakt med borgeren, frem for tidsforbrug på administrative opgaver i forbindelse med sagen. Det fremgår af analysen, at der er forskellige opfattelser af, hvad socialrådgiverne ser som en god relation, og hvordan den opnås. Politiske prioriteringer og lovgivning fremhæves som barrierer for en god relation.

Relationen mellem socialrådgiver og borger er præget af asymmetri, idet socialrådgiveren har en magt over borgeren i form af sin myndighedsfunktion. Magten kan både være direkte, i form af f.eks. sanktioner og skjult, hvor socialrådgiveren forsøger at manipulere borgeren til at se en given indsats som en god idé. Da magten påvirker relationen, er det vigtigt, at socialrådgiveren er bevidst om den og er åben og ærlig over for borgeren om sin rolle, f.eks. ved tydeliggørelse af rammer og mål for en samtale. Det kan være et dilemma for socialrådgiverne at have denne magt, når rammer og regler er i strid med den indsats, som socialrådgiverne socialfagligt vurderer som den mest optimale. Her kan socialrådgiverne forsøge at distancere sig fra deres magt ved at være på borgerens side mod systemet. Det har betydning for relationen og magtforholdet, heri om socialrådgiveren har en myndighedsfunktion eller ej.

I relationen mellem socialrådgiver og borger har anerkendelse bl.a. betydning for, hvordan borgeren modtager indsatsen, og om borgeren føler, at socialrådgiveren ønsker vedkommende noget godt. Socialrådgivernes værdier og holdninger om rigtigt og forkert, vurderingens domæne, bør ikke være dominerende i relationen til borgeren, da det kan fjerne fokus fra det egentlige problem, som skal løses. Anerkendelse er ikke det samme som accept af borgerens handlinger, men mere anerkendelse af, at individer er forskellige og har ret til denne forskellighed. Det handler om, at socialrådgiveren udviser ægthed i kommunikationen og relationen med borgeren, hvilket sker ved, at der er kongruens mellem den digitale og analoge kommunikation.

Det er et krav at arbejde helhedsorienteret i socialt arbejde, og her har kommunikation og relation betydning. En helhedsorienteret indsats omfatter bl.a. at arbejde tværfagligt, hvor forskellige samarbejdspartnere inddrages i problemløsningen. Det helhedsorienterede arbejde kan være udfordret af, at forskellige samarbejdspartnere kan have forskellige forståelser af problemstillingen og løsningen heraf. På beskæftigelsesområdet kan det desuden være problematisk, at fokus er på beskæftigelse, og at øvrige problemer ses som afledt af beskæftigelsesproblemet frem for, at de ses som mulig årsag til beskæftigelsesproblemet. Dette er også udtryk for, hvordan udefrakommende krav påvirker muligheden for at anlægge et helhedssyn og arbejde helhedsorienteret. Det kan således være relevant at anvende et bottom-up perspektiv på det sociale arbejde, hvor helheden skabes i interaktion mellem socialrådgiver og borger, og socialrådgiver og samarbejdspartnere.

En helhedsorienteret indsats kræver indsigt i faglig og teoretisk viden, da borgerens problemstillinger anses for komplekse og mangfoldige og dermed kræver faglige og teoretiske refleksioner over, hvilken indsats, der er mest hensigtsmæssig. Disse refleksioner øger bevidstheden om eget menneskesyn og egen forforståelse og giver større mulighed for at undgå at lade disse påvirke den socialfaglige vurdering. Af vores analyse fremgår det, at informanterne ser det som en fordel at have en socialfaglig uddannelse, men samtidig giver de udtryk for, at de ikke anvender den refleksivt i arbejdet med borgernes problemstillinger, hvilket kan medvirke til, at borgeren ikke opfattes som unikke individer, men generaliseres ud fra socialrådgivernes tidligere erfaringer.

For at opnå det bedst mulige resultat for borgeren, igennem en helhedsorienteret indsats, er kommunikationen og relationen mellem alle de involverede aktører vigtige elementer, da en helhedsorienteret indsats kræver åbenhed og ærlighed om problemstillingen.

Gennem vores analyse kan vi se, at kompleksiteten i arbejdet med ikke-arbejdsmarkedssparate kontanthjælpsmodtagere betyder, at det er vanskeligt at regulere socialrådgivernes arbejde gennem lovgivning, regler, rammer og standardiserede metoder. Borgernes unikke og komplekse problemstillinger stiller krav til den enkelte socialrådgivers videnskapacitet og evne til at reflektere over problemstillingerne ved brug af teoretisk og faglig viden. Desuden er kommunikation og relation centrale begreber som fundament for samarbejdet med borger og andre professionelle i indsatsen over for problemstillingerne.

Perspektivering

I projektet oplever vi, at socialrådgiverne synes, at det kan være vanskeligt at arbejde helhedsorienteret, men samtidig ser vi, at der bliver taget store hensyn til de enkelte borgere og deres problemstillinger ud over ledighed. Vi forestiller os, at det kan have noget at gøre med, at det er en lille kommune, og at socialrådgiverne på det pågældende jobcenter har en høj grad af egenkompetence til at træffe afgørelser i sagerne. Vi ved, at der er stor forskel på, hvilken grad af kompetence, de forskellige socialrådgivere har i forskellige kommuner. Det ved vi, dels fra vores studie, men også fra Vivians praktiksted, som er en noget større kommune, og hvor der var en væsentlig lavere grad af egenkompetence hos socialrådgiverne.

Som det fremgår af konklusionen, stiller kompleksiteten i arbejdet med målgruppen krav til den enkelte socialrådgivers viden og kompetencer. Den menneskelige faktor er afgørende i arbejdet med målgruppen, og vi mener at kunne fremdrage af vores oplevelser, at det, der er afgørende for en vellykket indsats og en positiv forandring, er socialrådgiverens menneskelige og refleksive egenskaber, frem for de muligheder lovgivningen og rammerne stiller til rådighed.

Vi ser i projektet, at socialrådgiverne ser en socialfaglig uddannelse som vigtig i arbejdet, men på trods af dette, bruger de ikke deres socialfaglige baggrund og teorikendskab bevidst. Det er ikke en fast integreret del af arbejdsrutinerne, og socialrådgiverne bruger ikke hinanden til at dele teoretisk viden eller faglige erfaringer i et særligt stort omfang. Konsekvenserne af dette kan være, at borgerne kategoriseres efter tidligere lignende problemstillinger, og at der ikke åbnes op for muligheden for, at helt andre og nye løsninger kan være en del af indsatsen. Vi mener, at det med fordel kunne være relevant at anvende redskabet social analyse og handling i arbejdet med ikke-arbejdsmarkedssparate kontanthjælpsmodtagere. Redskabet giver socialrådgiverne mulighed for at arbejde mere systematisk, analytisk og refleksivt med konkrete problemstillinger og have mere bevidst og konkret vidensdeling og erfaringsdeling med øvrige kollegaer.¹⁰ Dette giver mulighed for at få denne viden dokumenteret, så den bedre kan anvendes i fremtidige komplekse sager. Det er også en måde, hvor socialrådgiverne kan bruge hinanden til at være opdateret om ny viden og nye muligheder og sparre med hinanden på et fagligt velfunderet grundlag. Ved anvendelsen af dette redskab bør det være muligt at undgå kategoriseringer af borgerne, da socialrådgiverne, i hver enkelt sag, må tage

---

¹⁰ Alminde, Rikke m.fl.: "Social analyse og handling", Hans Reitzels Forlag, 2008

stilling og gøre sig bevidst om de enkelte elementer for faglig refleksion, redskabet består af. På denne måde kan socialrådgiverne blive bevidste om betydningen af deres egne problemforståelser, og hvilke muligheder og begrænsninger, der ligger i disse forståelser. Dette er også i overensstemmelse med, hvad Dansk Socialrådgiverforening siger om det centrale i, *"at socialrådgiveren altid begrundet sine valg og stiller præmisserne åbent til skue."*¹¹

Litteraturliste

Bøger

- Alminde, Rikke m.fl.: "Social analyse og handling", Hans Reitzels Forlag, 2008,
Andersen, Jon "Socialforvaltningsret", 2. udgave, 2007, nyt juridisk forlag
Appel Nissen, Maria, Keith Pringle & Lars Uggerhøj (red.), "Magt og forandring i socialt arbejde", 1. udgave 2007; Akademisk Forlag,
Borgmann, Lars og Ørbech, Michael Stig: "Livgivende samtaler og relationer", Hans Reitzels forlag, 2010
Damgaard, Irena og Nørrelykke, Helle: "Den personlige samtale", Hans Reitzels Forlag, 2007
Dejbjerg Pedersen, René, "Det forvaltningsretlige skøn", 1. Udgave, 2006. Jurist- og økonomiforbundets forlag
Eide, Tom og Hilde: "Kommunikation i praksis", Forlaget Klim, 2007
Fuglsang, Lars og Olsen, Poul Bitsch: "Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne", 2. udgave 2004, Roskilde Universitetsforlag
Hansen, Ingelise Bech, m.fl.: "Borgerinddragelse og retssikkerhed i socialt arbejde", Hans Reitzels Forlag, 2006
Harder, Margit og Nissen, Maria Appel: "Helhedssyn i socialt arbejde", Akademisk Forlag, 2011
Hermansen, Mads m.fl.: "Kommunikation og samarbejde – i professionelle relationer", Narayana Press, 2004
Hutchinson, Gunn Strand og Oltedal, Siv: "Modeller i socialt arbejde", 2. udgave, Hans Reitzels Forlag, 2006
Hviid-Jacobsen, Michael m.fl.: "Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning", Hans Reitzels Forlag 2010
Høilund, Peter og Juul, Søren: "Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde", Hans Reitzels Forlag 2005
Järvinen, Margaretha og Mik-Meyer, Nanna: "At skabe en klient", Hans Reitzels Forlag, 2003
Järvinen, Margaretha m. fl., "Det magtfulde møde mellem system og klient", 2002, Aarhus Universitetsforlag
Kristiansen, Søren og Krogstrup, Hanne Kathrine: "Deltagende observationer", 1999, Hans Reitzels Forlag
Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend: "Interview", 2. udgave 2009, Hans Reitzels Forlag
Meeuwisse, Anna og Swärd, Hans: "Perspektiver på sociale problemer", Hans Reitzels Forlag, 2004
Miller, William R. og Rollnick, Stephen: "Motivationssamtalen", Hans Reitzels Forlag, 2004
Thagaard, Tove: "Systematik og indlevelse", Akademisk Forlag, 2004
Weicher, Inge og Laursen, Per Fibæk: "Person og profession", Billesø og Baltzer Forlagene, 2003

---

¹¹ <http://www.socialrdg.dk/Default.aspx?ID=1009> (set d. 17.5.2012 kl. 14.19)

Zimsen, Karen: "Samtalen som værktøj", 2. udgave 2008, Frydenlund

Artikler

Andersen, Jørgen Goul: "Grænser for incitamentet på beskæftigelsesområdet", samfundsøkonomen nr. 5, november 2010

Lang, Peter m.fl.; "Den systemisk professionelle", Erhvervspsykologi, volume 3, nummer 2, 2005

Love

Aktivloven

Beskæftigelsesindsatsloven

Retssikkerhedsloven

Bekendtgørelser

1410 af 28/12 2011. Bek. om matchvurdering §§ 1 og 2

Internet

www.sfi.dk/.../DWSDownload.aspx?..

http://www.sfi.dk/om_sfi-2369.aspx (set d. 17. april 2012 kl. 11.25)

<http://www.socialrdg.dk/Default.aspx?ID=1009> (set d. 17.5.2012 kl. 14.19)

<http://www.viauc.dk/socialraadgiver/Documents/F%C3%A6lles%20indhold%20til%20genbrug/Social%20Skriftserie/Social%20Skriftserie%20nr%208%20-%202007.pdf>

Torring, Jacob, "fra welfare til workfare", <http://www.swiflet.com/VIA/GjH/5/1/> (set d. 26.4.2012 kl. 12.16)

Signs of Safety – løsnings- og ressourceorienteret socialt arbejde med udsatte familier

Af Lene Kjær Hansen, Marie Valbjørn Kjøller og Jeanett Lind - juni 2012

Resume

Denne artikel er udarbejdet på baggrund af uddrag fra bachelorprojektet: *"Signs of Safety – løsnings- og ressourceorienteret socialt arbejde med udsatte familier"*. Omdrejningspunktet for dette projekt er, hvordan Signs of Safety medvirker til, at forældre til udsatte børn inddrages i og tager ansvar for at afhjælpe familiens problemer. Fokus er på socialrådgivernes og forældrenes oplevelse af Signs of Safety, og det er deres udsagn samt vores observationer, der danner grundlag for projektet. Projektet er udarbejdet ud fra et samarbejde med et Familiekontor. Artiklen indeholder en indledning, hvor vi kort fortæller om vores baggrund for at bevæge os ind på dette emne, en beskrivelse af metoden Signs of Safety, en analysedel, som sammenfatter projektets væsentligste pointer og konklusioner, samt afsluttende refleksioner omkring Signs of Safety og projektet.

Indledning

Vi står i disse år midt i en socialpolitisk udvikling, hvor familier til udsatte børn og unge på forskellig vis er genstand for opmærksomhed. Familierne befinder sig i en særlig form for dobbelthed, hvor de på samme tid er hjælpetrængende og selvhjælpende. Udviklingen er præget af, at den sociale hjælp forskydes fra at være en hjælp til at løse familiernes problemer til at være en hjælp til, at familierne selv kan løse deres problemer¹. Der ses endvidere, med tilblivelsen af barnets reform, et øget fokus på forældrenes ressourcer og deres muligheder for at løfte ansvar som forældre ift. at sikre barnets trivsel.² Ressourceorienteret socialt arbejde skubber tidligere tiders "ekspertmagt" i baggrunden, og sætter i stedet fokus på familien og forandringspotentiale.

Signs of Safety har i Danmark i den senere tid vundet indpas i det sociale arbejde med udsatte børn og unge. Signs of Safety er udviklet med det formål, at socialrådgiveren opbygger et samarbejde med familierne, og netværket til de udsatte børn og unge, igennem et fokus på ressourcer, hvor familierne selv skal være med til at løfte ansvaret for at sikre barnets eller den unges trivsel. Dermed er Signs of Safety i overensstemmelse med den socialpolitiske udvikling, hvor det sociale arbejde i høj grad handler om at hjælpe individer til at hjælpe sig selv.

På baggrund af dette blev vi interesseret i Signs of Safety. Vi fandt det interessant, at der i det sociale arbejde med børn og unge og deres familier arbejdes på en ny måde, hvor bl.a. familierne i højere grad selv skal tage et større ansvar og inddrages i løsningen af problemerne. Det sker gennem et fokus på deres ressourcer, frem for tidligere tendenser, hvor der blev fokuseret på problemerne, og hvor løsninger bestod i foranstaltninger.

---

¹ <http://www.solutionfocus.dk/Benny%20Lihmes%20kronik.html>

² Barnets Reform (2011) s. 43

I projektet arbejdede vi ud fra følgende problemformulering;

På hvilken måde medvirker Signs of Safety, mellem socialrådgiver og forældre på Familiekontoret til, at forældrene inddrages i og tager ansvar for at afhjælpe familiens problemer?

Vi var interesseret i at forstå, hvordan familierne og socialrådgiverne oplevede Signs of Safety. Derfor valgte vi en hermeneutisk tilgang. Hermeneutikken er en fortolkningsvidenskabelig retning, der lægger vægt på forståelse og fortolkning, og som er en subjektorienteret tilgang.³ For at kunne forstå og få mening ud af et enkeltstående udsagn bliver man nødt til at se udsagnet ift. den sammenhæng, det indgår i. Samtidig må man forstå den bredere sammenhæng ud fra enkeltstående udsagn. Del og helhed forudsætter hinanden.⁴ Vi var derfor i projektet opmærksomme på at medtænke konteksten for at forstå og fortolke informanternes udsagn.

I projektet havde vi en kvalitativ tilgang, hvor vi kombinerede interviews og observationer, idet vi ønskede en mere udførlig beskrivelse af, hvordan de enkelte informanter oplevede situationen.⁵ Vi har interviewet socialrådgiverne på det pågældende familiekontor, observeret samtaler mellem forældre og socialrådgiver samt interviewet forældrene efter den observerede samtale. Dette gav et indblik i sammenhængen, hvor vi så det, vi undersøgte, i en større helhed.

Signs of Safety

(SoS)⁶ anvendes i myndighedsarbejdet med udsatte familier. SoS er udviklet igennem 1990'erne i det vestlige Australien af Andrew Turnell og Steve Edwards i samarbejde med ca. 150 praktikere og fokuserer på spørgsmålet:

"How can the worker actually build partnerships with parents and children in situations of suspected or substantiated child abuse and still deal rigorously with the maltreatment issues?"⁷

SoS hjælper til at lave en balanceret risikovurdering af barnets situation. Denne risikovurdering foretages på baggrund af familiens og socialrådgiverens viden og erfaringer om, hvad der vurderes som tegn på sikkerhed og tegn på fare. Et skema udfyldes af socialrådgiveren sammen med familien, hvorpå der tages stilling til følgende:

- Hvad er vi bekymret for? (tidligere skade, fremtidig fare og komplicerede faktorer)
- Hvad virker godt? (styrker, ressourcer og sikkerhedsfaktorer)
- Hvad skal der ske? (fremtidig sikkerhed og mål)

---

³ Jacobsen, Lippert-Rasmussen og Nedergaard (2012) s. 148-150

⁴ Ibid. s. 151

⁵ Thagaard (2004) s. 84

⁶ Signs of Safety vil efterfølgende i projektet forkortes til SoS

⁷ <http://www.signsofsafety.net/signsofsafety>

- Hvor er vi på en skala fra 0 -10, hvor 10 betyder, at barnet er sikkert nok til, at sagen kan lukkes, og hvor 0 betyder, at barnet for alvor er i fare.⁸

Figur 1 – Signs of Safety skema⁹

When we think about the situation facing this family:		
What are we Worried About?	What's Working Well?	What Needs to Happen?

On a scale of 0 to 10 where 10 means everyone knows the children are safe enough for the child protection authorities to close the case and zero means things are so bad for the children they can't live at home, where do we rate this situation? (If different judgements place different people's number on the continuum).

0 ←—————→ 10

SoS bygger på seks praksisprincipper, som handler om, 1) at forstå familiemedlemmernes position igennem aktiv lytning til deres tanker og holdninger, 2) at lede efter undtagelser på problemet, 3) at identificere familiens styrker og ressourcer, 4) at have fokus på mål, både familiens og socialrådgiverens, 5) at skalére sikkerhed og fremskridt, 6) at vurdere familiens villighed og evne til at udføre planerne, inden de implementeres.¹⁰ SoS er en proces og anvendes i hele sagsforløbet. Der tages løbende stilling til sikkerhed og fremskridt ved hjælp af SoS-skemaet og skalaen. For at leve op til de seks praksisprincipper er det vigtigt, at socialrådgiveren, der anvender SoS, er meget spørgende i sin tilgang for netop at komme tæt på klienten og detaljerne. Skaléringsspørgsmål kan anvendes som en hjælp til at få detaljeret og specifik information og er en god måde at skabe dialog på.¹¹

SoS er en løsningsfokuseret tilgang, hvor det er familiens, netværkets og barnets ressourcer, der lægges vægt på i løsningen af problemerne. Et vigtigt element i SoS er samarbejdet. Det er vigtigt at skabe et konstruktivt samarbejde med forældrene og barnet/den unge, hvor de involveres i beslutningerne, og forældrene påtager sig et ansvar for barnets trivsel.¹² For at opnå et godt samarbejde med familierne er det vigtigt, at socialrådgiveren tror på, at alle familier er i stand til at skabe forandring, og at alle familier har kompetencer og styrker. Fokus skal holdes på barnets sikkerhed, men socialrådgiveren skal også anerkende familiens bekymringer og ønsker og motivere familiemedlemmerne til forandring. Der skal være fokus på de-

⁸ Turnell (2012) s. 22 og 23

⁹ Ibid s. 23

¹⁰ Turnell og Edwards (1999) s. 50

¹¹ Ibid s. 30 og 31

¹² Lester Johannessen-Henry s. 4

taljerne, idet løsninger opstår i detaljer og ikke i det generelle. I samarbejdet skal der være fokus på små ændringer, og alle ændringer, små som store, skal anerkendes.¹³

Endvidere handler SoS om, at familien selv skal være med til at løse problemerne ved at omsætte ressourcerne til ønskede fremtidige handlingsmønstre. Det er altså familiens egen forståelse af problemerne, der er i fokus, samt deres ideer til løsninger.¹⁴

SoS skemaet anvendes af socialrådgiverne i samtalen med forældrene og er derfor et kommunikationsredskab. Skemaet er centralt i alle samtaler, der afholdes imellem socialrådgivere og forældre, i særdeleshed i førstegangssamtalen, hvor skemaet i fællesskab udfyldes, ift. hvad der fungerer, hvad der er bekymrende, og hvad der skal ske. Derudfra risikovurderes barnet ved at skalere barnets sikkerhed fra 0 til 10 på skalaen. Dermed er SoS-skemaet også et processkema, der klarlægger, hvilke forventninger og mål, der er for forløbet. Derfor er det også et skema, der trækkes frem til hver samtale og revurderes. Internt anvendes SoS ligeledes i behandlingsmøder, hvor en socialrådgiver gennemgår en sag ud fra SoS sammen med en kollega. Der er et reflekterende team af andre socialrådgivere, som ligeledes kommer med input. Til dette møde bruger de også skaleringsspørgsmålene og skemaet til at skabe overblik over sagen.

Analysen

Dette afsnit er et sammenfattet uddrag af projektets analysedele og vil indeholde de væsentligste konklusioner og citater, som viste sig igennem projektets udarbejdelse.

Selve projektet indeholdt tre analysedele. Første del havde fokus på, hvordan magt kommer til udtryk gennem SoS, og hvordan denne kan være en medvirkende faktor til at forældrene inddrages i og tager ansvar for at løse familiens problemer. Anden del koncentrerede sig om, hvordan SoS udfolder sig i interaktionen mellem socialrådgiver og forældre, og hvordan de samarbejder for at løse problemerne i familien. Tredje del beskæftigede sig med, hvordan SoS medvirker til forandringer, og hvordan forældrene empowers til dette igennem metoden.

Uddrag af analysedel 1.

Omdrejningspunktet for denne del er, at forældrene ofte, ikke frivilligt, kommer på forvaltningen for at bede om hjælp til at løse et givent problem, men at forvaltningen derimod starter sagen på baggrund af en underretning. Mødet mellem socialrådgiver og forældre har grundlag i, at socialrådgiveren besidder en myndighedsfunktion, som påkalder sig retten til at definere et problem. Derfor vil der altid være et ulige magtforhold mellem forældre og socialrådgiver. Grundlaget for magtudøvelsen findes i lovgivningen og giver socialrådgiveren adgang til magtressourcer, f.eks. tvangsmidler, bevillinger af økonomisk eller praktisk hjælp. Vores baggrund for at inddrage magtperspektivet i projektet kom endvidere af de interviews, vi havde med socialrådgiverne. Socialrådgiverne udtrykte, at relationen mellem dem

---

¹³ Turnell, Edwards (1999) s 30 og 31

¹⁴ Lester Johannessen-Henry s.4

og forældrene med SoS blev mere ligeværdig¹⁵, autoriteten mere positiv¹⁶ og myndighedsrollen mere tydelig¹⁷. Derfor fandt vi det interessant at udfolde magtaspektet yderligere. Vi tænkte, at SoS er en anden måde at udøve magten på, men ikke, at parterne bliver mere ligeværdige eller magten nødvendigvis er mere positiv. Derimod handler denne analysedel om, hvordan magten, der kommer til udtryk igennem SoS, kan fungere og opfattes som en produktiv magt, der er medvirkende til, at forældrene inddrages i og tager ansvar for løsningen af familiens problemer. Til analyse af det afsnit fandt vi den teoretiske baggrund hovedsageligt i Michel Foucault magtbegreber. De centrale begreber, der blev anvendt her, var produktiv magt, magtteknologi, governmentality, pastoral magt og selvteknologi/selvstyring.

Produktiv magt: Foucault opererer med, at magt er noget, der udøves og ikke besiddes. Magt analyseres som en strøm nedefra. Den kommer ikke fra en centraliseret kilde, som for eksempel bureaukratiet eller fra en position. Ifølge Foucault er magten primært produktiv og ikke repressiv.¹⁸ Foucault anskuer magt således: magt er ikke en ressource eller en evne, som nogle besidder. Den er ikke en besiddelse, en institution eller en struktur, og magten har ikke nogen specifik form eller lokalisering. Magt er heller ikke primært negativt eller destruktivt. Magt er en elementær kraft, som er primær i sociale formationer og en grundkomponent i sociale relationer. Enhver relation er en magtrelation og skal forstås som et åbent og foranderligt spil af kræfter.¹⁹

Magtteknologier: Det handler om de praktiske instrumenter, institutionelle procedurer og metoder, som bruges til at styre mennesker med. Pointen er, at institutionel magtudøvelse støtter sig til videnskabelig viden, som samtidig udspringer af de former for forvaltning, indespærring, kontrol og disciplinering, som afvigere eller andre underkastes.²⁰ Magtteknologier er teknologier, der objektiviserer subjekter.²¹ Et eksempel på en styringsteknologi er samtaleteknologi, som anvendes i stigende grad til at lede medarbejdere, borgere osv. Samtale- eller dialogbaseret ledelse, der anvendes som en teknologi, skal gøre op med tendenser til overstyring og passivisering i relationen mellem bl.a. socialrådgivere og borgere. Denne samtaleteknologi kan anskues som frisættende, men også som værende en måde at rekonfigurere rummet på. Når borgerne ytrer sig, producerer de udsagn, de kan holdes fast på. De kan på den måde styres med reference til selv-produceret viden.

Governmentality: Er den styringsmentalitet, der præger magtudøvelsen i det moderne samfund. En særlig rationalitet eller måde at tænke styring og ledelse på. Der er tale om kalkulerbare og bevidste aktiviteter, der sigter mod at lede, forme, påvirke og forvandle menneskers tænkning og handling.²² Governmentality er betegnelsen for den mentalitet og de vidensformer, som den moderne stats styring baseres på, samt dens praktiske instrumenter, institutioner og teknologier. Subjekter formes af både magtteknologier, der rettes mod dem udefra og af selvteknologier, som subjektet retter mod sig selv. Det er denne kobling af magt, der kendetegner governmentality. Pointen er, at moderne magt sjældent antager form af

---

¹⁵ Interview med socialrådgiver

¹⁶ Interview med socialrådgiver

¹⁷ Interview med socialrådgiver

¹⁸ Andersen og Kaspersen (2007) s. 336

¹⁹ Ibid s. 335

²⁰ Mik-Meyer og Villadsen (2007) s. 23

²¹ Ibid s. 28

²² Andersen og Kaspersen (2007) s. 339

tvang, men handler om at påvirke frie individers kapaciteter og handlemuligheder.²³

Pastoral magt: Begrebet stammer fra den kristne kirkes metoder, hvor pastorens måde at føre den enkelte mod frelse skete efter den såkaldte pastorale ledelse. Denne ledelse retter sig mod individets indre, dets tanker, forestillinger og hemmeligheder. Den pastorale ledelse virker ved at kræve, at den enkelte siger sandheden om sig selv, og dermed bindes individet på dets egne ord. Foucault mener ikke, at den pastorale magt ophørte med kirkens reducerede indflydelse i samfundet, men at der stadig findes pastorale teknikker, som virker ved at lede individet mod en bekendende sandhedsproduktion. Socialrådgivere mfl. bruger teknikker, som kan kaldes pastorale.²⁴

"For at kunne lede det moderne individ er det afgørende, at individet bringes til selv at fremsige sandheden om, hvem det er."²⁵

Selvteknologier/selvstyring: Handler om, hvordan mennesket gøres til genstand for egen styring. Når mennesket arbejder med sig selv, kræver det teknologier og procedurer, som kan isolere bestemte aspekter ved en selv og ens adfærd. Ofte igangsættes og bistås denne selvstyring af forskellige eksperter i forbindelse med diskurser og magtteknologier.²⁶

"... Det er også en måde, der gør det anderledes på end før, at de (forældrene) går her fra også med nogle opgaver, de kan gøre eller ved også, hvad er det, jeg (socialrådgiver) gør nu. ... Altså førhen kunne de ringe også, hvad var det egentlig, vi aftalte, ville du gøre det, eller skulle jeg. Altså nu har vi det sådan på skemaet allerede der, at jeg gør det og det, og jeg skal gøre det og det. Så en anden aktivitet bringer det også ind."²⁷

Som ovenstående citat beskriver, bruger socialrådgiverne SoS som et styringsredskab til at fastlægge, hvilke opgaver socialrådgiver og forældre hver især har. På den måde bliver det klart for forældrene, hvad der forventes af dem, men også, hvilke opgaver de har ift. løsningen af problemerne. Hermed bistås forældrene af socialrådgiverne til selvstyring, hvor de skal arbejde med sig selv. De skal inddrages i og tage ansvar for løsningen af problemerne igennem aktiv deltagelse. I nedenstående citat fremgår det, hvordan en forælder oplever brugen af skemaet.

"Jeg synes, det er fedt. Det er mere, man behøver ikke at stå og kigge på hinanden hele tiden med socialrådgiveren. Men jo, man har øjenkontakt nogen gange, men man følger bedre med, man kan kigge tilbage og huske, hvad er det man lige har snakket om for 2 sekunder siden, fordi socialrådgiveren laver sådan nogle små notater."

"Gør det også, at når du går herfra, at du så kan huske, hvad det er, I har snakket om?"

---

²³ Mik-Meyer og Villadsen (2007) s. 38

²⁴ Ibid s. 18

²⁵ Ibid s. 18

²⁶ Ibid s. 23

²⁷ Interview med socialrådgiver

"Ja, jeg kan bedre huske det. Hvis vi gik ud her fra, så kunne jeg måske huske de sidste 3 punkter, vi skrev ned. På den måde så kan jeg huske det hele, fordi man bliver ved med at kigge på det, mens socialrådgiveren snakker også."²⁸

Dette citat er et udtryk for, ved brug af SoS skemaet bliver denne forælder mere opmærksom på, hvad der snakkes om og har derved lettere ved at huske, hvad der er aftalt. Det er en forudsætning for, at forældrene kan ændre sine tanker eller handlinger og på den måde tage et ansvar. Vi mener derfor, at det er tydeligt, at SoS bevidst anvendes som en magtteknologi. Denne form for magtteknologi, hvor socialrådgiveren bruger SoS, handler om at stille spørgsmål til forældrene, udfylde skemaet og bruge hverdagssprog. Formålet er, igennem tydelighed og konkretisering, at styre forældrene til at inddrages og tage ansvar for problemerne. Yderligere mener vi, at den pastorale magt kommer til udtryk med SoS, idet socialrådgiverne retter sig mod forældrenes indre, deres tanker og forestillinger. Socialrådgiverne forsøger at lede forældrene mod en sandhedsproduktion, ved at de bringes til at sige sandheden om dem selv, og som de ser den. Når forældrene har givet udtryk for deres tanker og forestillinger, kan de fastholdes i disse udsagn.

"En meget klassisk måde at spørge på er ... >Jamen, vi (socialrådgiverne) har åbnet sagen på grund af det her, vi kan se, at I (forældrene) kan det her, men vi har stadig lige brug for, at det her kommer til at ske for, at vi kan lukke sagen. Hvad kan I gøre for, at det her sker?< Så vi skal hele tiden sende den tilbage. Vi guider dem, altså vores spørgsmål skal guide dem og vejlede dem og om nødvendigt skal vi gå ind og sige, >ej, det der, det er ikke godt nok<. Hvis man kan gøre det ved at sige, >tror du selv, at det der vil gøre os sikre?<"²⁹

Ovenstående citat er et eksempel på, at magten, som udspringer af den pastorale ledelse, er produktiv. Det vil sige, at magten skaber reflekterende forældre, der arbejder med sig selv og får en større erkendelse af egen situation. Magten er produktiv, idet den magt, socialrådgiverne anvender igennem den pastorale ledelse, bliver en skabende magt, der søger at fremelske, opdyrke og stimulere bestemte evner hos forældrene. Igennem spørgsmål og guidning indbydes forældrene til at reflektere over, hvordan de kan deltage og påtage sig et ansvar for løsningen af problemerne. Endvidere holdes forældrene fast i deres udtalelser, så de også tager ansvaret og afhjælper familiens problemer.

Uddrag af analysedel 2

Vores baggrund for at undersøge samarbejdet var, at det er et vigtigt element i SoS, hvor hensigten er at skabe et konstruktivt samarbejde med forældrene, så de involveres i beslutningerne og påtager sig ansvar for barnets trivsel.³⁰ Endvidere anvendes SoS i samarbejdet/relationen med familien og beror på kommunikation. SoS bruges altså i selve interaktionen mellem socialrådgiver og forældre. Derfor fandt vi det relevant at se nærmere på aspekter i interaktionen, og hermed hvad der har betydning for interaktionen. Endnu en grund til at fokusere på interaktionen i samarbejdet var, at forudsætningen for, at forældre inddrages og tager ansvar, består i, at de indgår i et samarbejde med en socialrådgiver. Det vil sige, at hvis forældrene skal inddrages i og tage ansvar for at afhjælpe familiens problemer,

---

²⁸ Interview med forælder

²⁹ Interview med socialrådgiver

³⁰ Lester Johannessen-Henry s. 4

sker dette i samarbejdet, hvor interaktion, relation og kommunikation er vigtige elementer. De centrale begreber, der blev benyttet i denne del, var begreber fra de interaktionistiske modeller som Thomas teoremet, situationsdefinition, samt George Herbert Meads begreb rolleovertagelse.

Thomas teoremet: "Når mennesker definerer en situation som virkelig, så er den virkelig i sine konsekvenser."³¹

Det er en central del af kernen i den interaktionistiske tankegang, der omhandler, at når noget fremstår som virkeligt for et menneske, handler denne også ud fra, at det *er* virkeligt, uanset om andre vil opfatte det anderledes.³² Det er menneskets definition af situationen, der er afgørende for, hvordan det handler. Det vil sige, at måden, hvorpå en situation defineres, får betydning for både menneskets virkelighedsforståelse og for dets adfærd.³³

Situationsdefinition: Situationsdefinition er måden, hvorpå mennesker subjektivt definerer og fortolker den situation, de befinder sig i.³⁴ Situationsdefinitionerne er afgørende for, hvordan interaktionen bliver mellem socialrådgiver og forældre. Kommunikationen går i stå, hvis henholdsvis socialrådgiver og borger kun tager udgangspunkt i egen situationsdefinition. Den første udfordring er at komme på bølgelængde med hinanden. Socialrådgiver og borger må nå frem til en fælles situationsdefinition, som udgør en "working agreement" og fører til en "working relation".³⁵ Når der først er skabt en "working relation", vil samarbejdet fungere bedre, idet der ikke er stor uoverensstemmelse mellem borgerens og socialrådgiverens oplevelse af situationen.

George Herbert Mead

George Herbert Mead (1863-1931) lægger vægt på kommunikation mellem individerne og på det konkrete og specifikke i stedet for det abstrakte og universelle. Mead beskriver mennesket som værende selvreflekterende og selvbevidst, hvor nøglen er sproget. Herigennem er det muligt at udvikle sig. Meads teori om symbolsk interaktionisme lægger vægt på, at menneskelig kommunikation sker gennem udveksling af symboler, verbale som nonverbale, bevidste som ubevidste. Et signifikant symbol er tegn eller ord, som er henvendt til en selv, samtidig med at det er henvendt til en anden. Det er i kraft af evnen til at være den anden, samtidig med at man er sig selv, at et symbol bliver signifikant. Signifikante symboler forudsætter således fælles tolkning af, hvad meningen med ting er.³⁶ Der tales derfor om et signifikant symbol i det øjeblik, en handling eller sætning fremkalder samme betydning hos modtager som afsender. Symbolerne er vigtige i enhver form for interaktion, og selve relationen bliver central.³⁷

Rolleovertagelse: Menneskelig kommunikation indebærer en grundlæggende evne til at "være en anden for sig selv", dette kalder Mead for rolleovertagelse. Det

---

³¹ Hutchinson og Oltedal (2006) s. 91

³² Ibid s. 91

³³ Madsen, Hansen, Pécseli og Siersted (1998) s. 61

³⁴ Hutchinson og Oltedal (2006) s. 92

³⁵ Ibid. s 92

³⁶ Andersen (2007) s. 51

³⁷ Meeuwisse og Swärd (2004) s. 145-147

indebærer, at individet skal kunne sætte sig i den andens sted og forsøge at forstå den andens perspektiv. Mead mener, at individet må være i stand til at projicere, hvordan andre reagerer på ens adfærd.³⁸ Igennem den generaliseret anden får individet en forestilling om forskellige roller, f.eks. autoritetsrollen. Mennesket er vokset op med forskellige typer af institutioner og dertilhørende rollefordelinger, som accepteres. Dermed også med forestillingen om, at nogle mennesker har autoritet. Derfor handler rolleovertagelse om både at forstå den andens perspektiv og heri også acceptere autoriteter.

Når vi beskæftiger os med begrebet rolleovertagelse, er det i forhold til voksne mennesker. Vi mener ikke, at voksne mennesker tager roller til sig på samme måde som børn, men snarere forestiller sig den anden. Når vi derfor bruger begrebet rolleovertagelse, skal det nærmere forstås som forestillinger om den anden.

I de interaktionistiske modeller er kommunikation vigtig i samarbejdet og relationen mellem socialrådgiver og forældre. Kommunikation er en interaktion, der foregår mellem mennesker, der udveksler budskaber. Gennem kommunikation er individet med til at skabe et billede af sig selv og andre. Socialrådgiverne anvender SoS i selve samtalen med forældrene. I samarbejdet mellem socialrådgiver og forældre gør redskaberne i SoS, bl.a. skemaet:

"... det nemmere for familien at forstå, hvad jeg (socialrådgiver) taler om. Lidt udover, at det bliver gjort lidt visuelt med skemaer, kolonner og sådan noget, så lægger metoden jo også op til, at vi skal tale et sprog, de (forældrene) forstår. Og det der med at vi hele tiden skal og forpligter os selv til, når vi udfylder skemaet og når jeg laver det på whiteboardet til at skrive i et sprog, de forstår, så minder det også mig til, at jeg hele tiden skal have fat i den kommunikation, så de kan være en del af det."³⁹

Socialrådgiveren i ovenstående citat pointerer, at sproget er vigtigt i SoS og i samarbejdet mellem dem og forældrene. Ligeledes lægger interaktionismen vægt på, at sproget er vigtigt i enhver form for menneskelig interaktion.⁴⁰ Socialrådgiverne har en teoretisk viden, som gør, at de ofte bruger fagbegreber og fagsprog. Socialrådgiverne mener, at skemaerne i SoS mindsker det faglige sprog og derved fremmer hverdags sproget. I en observation af en samtale mellem socialrådgiver og forældre bruger socialrådgiveren hverdagsprog, f.eks. uddybes der med hverdagsprog, hvad der ligger i "udvikling". Det virker, som om forælderen forstår det, idet ordet "udvikling" bliver gjort mere forståeligt. Andre gange vælger socialrådgiveren at bruge almindelige hverdags vendinger i stedet for fagbegreber.⁴¹ Socialrådgiveren forsøger at sikre, at der er "signifikante symboler" ved at bruge hverdagsprog, idet brugen af hverdagsprog kan fremkalde den samme betydning hos modtager som afsender. Det indebærer, at sproget har en tendens til at give indbyrdes og/eller fælles forståelse. Socialrådgiveren bruger bevidst hverdagsprog, fordi hun ved, hvad det kan fremkalde hos forældrene, altså at forældrene på denne måde bliver i stand til at tage ansvar. Dette sker, idet socialrådgiver og forælder igennem de signifikante symboler får den samme, eller næsten samme forståelse af problemet, hvilket medfører, at forældrene også vil handle og tage ansvar efter denne forståelse. På den måde kan vi igennem interaktionismen forstå, hvordan socialrådgiveren

---

³⁸ Andersen (2007) s. 51

³⁹ Interview med socialrådgiver

⁴⁰ Hutchinson og Oltedal (2006) s. 90

⁴¹ Feltnoter

ved anvendelse af SoS i interaktionen mellem dem, forsøger at påvirke forældrene til at tage ansvar. Kommunikation med hverdagsprog gør det nemmere for både forældre og socialrådgiver at sætte sig ind i, hvad den anden siger, og forstå, hvad der sker.

Situationsdefinitionerne er afgørende for, hvordan interaktionen bliver mellem socialrådgiver og forældre, idet samarbejdet mellem dem afhænger af, hvilket udgangspunkt, de hver især har. SoS har en del elementer, som medvirker til, at socialrådgiver og forældre kan få fælles situationsdefinitioner, eksempelvis skemaet og skaleringen af barnets sikkerhed.

Et redskab i SoS er skemaet og heri skaleringen af barnets sikkerhed. I skaleringen laver både socialrådgiver og forældre en vurdering af barnets sikkerhed på en skala fra 0 til 10. 10 betyder, at barnet er sikkert nok til, at sagen kan lukkes, og 0 betyder, at barnet for alvor er i fare.⁴² Fra et interview med en mor, hvor en tolk oversætter, udtaler hun følgende:

"... Inden socialrådgiveren sagde det der med 6,... så havde hun (moderen) det i tankerne med 6 eller 7. Så hun er glad for, at hun kom på den rigtige."⁴³

"... Det, hun(moderen) er glad for, er, at de kom næsten på det rigtige tal begge to. Det er derfor, hun synes, at de er enige om det, at de kom begge to på det samme tal næsten."⁴⁴

I ovenstående citat fortæller moderen, at hun og socialrådgiveren næsten er enige i deres vurdering af barnets sikkerhed. Gennem skaleringen får både socialrådgiveren og moderen mulighed for at udtrykke deres opfattelser af barnets sikkerhed. Endvidere giver skaleringen begge parter mulighed for at få indblik i den andens opfattelse. Skaleringen kan danne udgangspunkt for en dialog omkring både socialrådgivers og forældres vurdering af barnets sikkerhed. Skaleringen tydeliggør derfor deres vurderinger, også kaldet situationsdefinitioner. Skemaet og skaleringen bliver et redskab, som socialrådgiveren og moderen fælles kan arbejde ud fra, og som viser dem, hvor og hvad der skal arbejdes hen imod. Kommunikation mellem socialrådgiveren og moderen fungerer og udvikler sig, fordi de ikke udelukkende tager udgangspunkt i deres egen situationsdefinition, men også i hinandens. Skaleringen i SoS medvirker derfor til, at moderen og socialrådgiveren får fælles situationsdefinitioner, som skaber fundament til en working agreement, og som fører til, at de får en working relation. For at kunne opnå en working relation forudsættes det, at der ikke er store uoverensstemmelser mellem socialrådgivers og moderens opfattelser af situationen, idet udviklingen af en working relation bygger på overensstemmelser.

Igennem vores empiri har vi erfaret, at en forudsætning for, at skemaet og skaleringen i SoS medvirker til en fælles situationsdefinition mellem forældre og socialrådgiver, er, at socialrådgiveren anvender SoS tydeligt, konkret, konsekvent og kommunikerer formålet og hensigten forståeligt. Dette vil muligvis fremme, at forældrene inddrages i og tager ansvar for at afhjælpe familiens problemer. I én ud af tre observationer fremgår det netop, at hvis SoS ikke anvendes tydeligt, og formå-

---

⁴² Turnell (2012) s. 22 og 23

⁴³ Interview med forælder

⁴⁴ Interview med forælder

let med skaleringen ikke gøres klart og forståeligt,⁴⁵ kan det medvirke til, at socialrådgiver og forældre ikke kommer på bølgelængde - og derved ikke når frem til en working relation. I observationen stiller socialrådgiveren spørgsmål om moderens vurdering af barnets sikkerhed på en skala fra 0 til 10. Det står ikke klart for moderen, hvad der skal skaléres omkring. Moderen fortæller dog, at hun skaléres til 7 (altså højt), når det er hjemme hos dem selv, og til 4 (altså lavt), når det er omkring helheden, som barnet er en del af. Det fremgår ikke tydeligt, hvad socialrådgiveren vurderer barnet til, idet hun ikke direkte fortæller det.⁴⁶ Moderen udtrykker efterfølgende i et interview, hvordan hun oplevede skaleringen. Hun synes ikke om skaleringen og mener ikke, at det giver mening at sætte tal på barnets sikkerhed.⁴⁷ Endvidere fortæller moderen:

"Nej, overhovedet ikke. Når man synes, at det fungerer, altså, vi har ikke problemer, det fungerer for os. At en eller anden far sidder og laver en masse problemer, og så skal vi finde ind på en skala, hvad der er af problemer. Det er lidt svært, når vi synes---. Hvis hun havde spurgt anderledes, altså, hvis hun (socialrådgiveren) havde spurgt, >hvad når din datter er hjemme hos dig, eller når du har din datter, hvad så?< For jeg kan ikke sætte et tal på, når min datter er hjemme hos hendes far. Det kunne jeg sagtens have gjort hjemme ved mig selv."⁴⁸

I ovenstående citat fremgår det, at moderen er negativ indstillet over for skaleringen, idet hun ikke kan se meningen med den. Moderen nævner, at hvis socialrådgiveren havde spurgt anderledes og præcist til skaleringen af barnets sikkerhed, altså når barnet var hjemme hos hende, ville det være lettere at sætte tal på. Socialrådgiveren og moderen får i dette tilfælde ikke en fælles situationsdefinition, som skaber fundamentet til en working agreement, og som fører til, at de får en working relation. Vi mener, at en grund til, at de ikke opnår en fælles situationsdefinition, er, at socialrådgiveren ikke fremstiller skaleringen i SoS tydeligt nok, og at formålet ikke fremgår klart, idet der er mangel på signifikante symboler. Altså, at socialrådgiveren ikke taler i et sprog, der genkalder samme forståelse hos moderen.

Hvis socialrådgiverne rolleovertager, har de en forestilling om, hvordan forældrene opfatter det, de siger eller gør. Derfor bliver det centrale for socialrådgiverne at fremføre det, de vil sige, på den mest hensigtsmæssige måde. At fokusere på ressourcer og positive elementer er en måde at kommunikere hensigtsmæssigt på. Den ressourceorienterede tilgang er central i SoS.

"Så hvad giver det dig af følelser, når socialrådgiveren ligesom fokuserer på de gode ting? Eller for det meste fokuserer på det, der fungerer godt, og det, at socialrådgiveren fortæller om de ting, din datter godt kan lide, og det I gør godt?"

"Det giver ligesom håb for mig (forælder), at socialrådgiveren viser, at der er masser af det gode. Det giver mig håb, og hvad hedder det - tryghed. Sådan lys for enden af tunnelen. Okay, der kan jo godt ske noget. Det er jo ikke helt sort alligevel."⁴⁹

---

⁴⁵ Feltnoter

⁴⁶ Feltnoter

⁴⁷ Interview med forælder

⁴⁸ Interview med forælder

⁴⁹ Interview med forælder

I ovenstående citat fremgår det, at den ressourceorienterede tilgang har en positiv indvirkning på forælderen. Forælderen oplever, at når socialrådgiveren fokuserer på de gode ting og det, der fungerer, så giver det håb om, at tingene kan forandre sig. Når socialrådgiveren har viden om og evne til at rolleovertage, er det meningsfyldt at fokusere på barnets eller forældrenes ressourcer og det, der fungerer. Her har socialrådgiveren en forestilling om, hvad den ressourceorienterede tilgang fremmer, og hvordan forældrene reagerer ved at blive mødt på denne måde. Det fremgår i en observation af en samtale mellem socialrådgiver og forældre, at socialrådgiverens fokus på ressourcer virker afslappende på moderen og medfører, at hun åbner op og fortæller mange ting.⁵⁰ Den ressourceorienterede tilgang fremmer åbenhed og giver moderen lyst til at fortælle. Det, at tale og blive hørt, er som tidligere nævnt et element i inddragelse og noget, som den ressourceorienterede tilgang fremmer. Dermed inddrages moderen i forløbet for at afhjælpe familiens problemer.

Det er også vigtigt, at forældrene kan rolleovertage, altså have en forestilling om socialrådgiveren. Herigennem skal forældrene kunne se, hvad socialrådgiveren har brug for at vide for at kunne hjælpe dem bedst muligt i forhold til deres barn, så de selv kan handle. Hvis der tages udgangspunkt i problemdefinitionen, mener vi, at rolleovertagelse kan være dobbelt, idet det både handler om at acceptere selve problemdefinitionen, men også retten til at lave problemdefinitionen. I relationen mellem socialrådgiver og forældre er der rolleforskelle, som skal accepteres af forældrene. Det vil sige, at forældre for at rolleovertage både skal acceptere problemdefinitionen og autoriteten. Dog skal det pointeres, at forældrene godt kan være uenige i problemdefinitionen, men alligevel acceptere den, fordi autoriteten siger, at sådan er det. Det følgende citat er fra et interview med en mor, hvor hun ytrer sin mening om socialrådgiveren og skaleringen.

”Nej, på en skala fra et eller andet. Det er sådan noget. Socialrådgiveren kan heller ikke vide noget, for hun har ikke mødt--- og hun har kun det der at gå ud fra. Hvor et tal kan være ligegyldigt, for hun ved ikke nok at sige det ud fra. ...”⁵¹

Som det fremgår af ovenstående citat, mener moderen ikke, at socialrådgiveren ved nok til at kunne vurdere hendes barn. Moderen accepterer muligvis ikke socialrådgiverens autoritet, idet hun ikke tror, socialrådgiveren kan vurdere barnet og situationen ud fra et ordentligt grundlag.⁵² Moderen rolleovertager ikke, idet hun ikke har en forestilling om socialrådgiveren, fordi hun ikke accepterer hverken problemdefinitionen eller socialrådgiverens autoritet, som ligger i socialrådgiverens rolle. Det påvirker også kommunikationen og relationen mellem moderen og socialrådgiveren. Når de kommunikerer, har de som udgangspunkt en form for forestilling om den anden, men i selve kommunikationen påvirker de også forestillingerne om den anden. Derfor har vi en formodning om, at hvis socialrådgiveren i samtalen med moderen havde brugt SoS tydeligt og konsekvent, ville hendes faglige autoritet og problemdefinition have været klarere for moderen. Hvis socialrådgiveren i sit sprog havde været bevidst om at fremkalde signifikante symboler og herigennem forsøgt at opnå en fælles situationsdefinition ved hjælp af skemaet og skaleringen, havde moderen muligvis været i stand til at forestille sig, hvad socialrådgiverens intentioner var og dermed handle derefter.

---

⁵⁰ Feltnoter

⁵¹ Interview med forælder

⁵² Interview med forælder

Uddrag af analysedel 3

Vi mente, at empowerment kunne hjælpe os til at belyse ansvarsbegrebet i SoS, idet empowerment netop beskæftiger sig med at mobilisere kræfter i individer og giver dem magten tilbage i eget liv. Empowerment var derfor med til at give os en dybere forståelse af, hvordan SoS medvirker til, at forældrene kan tage ansvar for at afhjælpe familiens problemer. Det var ikke vores mening at sammenligne SoS med empowerment, men nærmere at bruge empowerment til at belyse, hvordan SoS medvirker til, at forældrene tager ansvar for eget liv og problemer. Endvidere hvordan forældrene selv er med til at skabe forandringer.

Empowerment

Empowerment er en ressourceorienteret tilgang, der tager udgangspunkt i borgerens ressourcer frem for problemer.⁵³ Empowerment har rødder i den kritiske teori og konflikteoretiske model. Det er et perspektiv, der siger, at samfundet er præget af uligheder, konflikter og tvang. Disse konflikter håndteres gennem kamp. Empowerment har magt og afmagt som centrale begreber, og disse er afhængige af menneskets samfundsmæssige placering. Når vi i forbindelse med empowerment taler om magt og afmagt, skal dette forstås som værende kontrol og ikke kontrol over eget liv. Empowerment er ofte blevet oversat med magtmobilisering. Det er en proces, hvor målet både er mobilisering af kræfter i den enkelte, og mobilisering af kræfter for at ændre de forhold i systemet og samfundet, der er problemskabende.⁵⁴

Empowerment har et menneskesyn, der har tro på og respekt for det enkelte individ, samt at alle har evnen til at definere sin virkelighed, gøre noget ved den og skabe forandring.⁵⁵ For at socialrådgiveren kan anvende empowerment, forudsætter det inddragelse og indflydelse, idet det bygger på et samarbejde og partnerskab, hvor socialrådgiveren arbejder sammen *med* borgeren, og derfor ikke *for* borgeren. Socialrådgiveren skal have fokus på ressourcerne hos borgeren frem for begrænsningerne og et menneskesyn, der siger, at alle mennesker kan selv, samt at systemet skal tilpasses deres behov.⁵⁶ Derfor er dialogen vigtig for, at borgeren kan tage magten tilbage i sit liv og skabe forandring. Der skal derfor tages udgangspunkt i, hvordan borgeren ser problemet, og hvad borgeren ønsker.⁵⁷ Socialrådgiveren skal ikke over for borgeren opstille kriterier på forhånd, men have for øje, at empowerment er en proces, hvor man starter med at arbejde på forandring, og hvor der skabes viden, indsigt, læring og kompetencer. Formålet med empowerment er at håndtere situationen anderledes end før og hjælpe borgeren til at tage magten tilbage i eget liv.⁵⁸ Borgerne skal i afmagtssituationen blive aktivt handlende for at ændre deres egen situation og dermed det samfund, de er en del af.⁵⁹

---

⁵³ Hutchinson og Oltedal (2006) s. 210

⁵⁴ Ibid s. 188

⁵⁵ Andersen, Brok og Mathiasen (2010) s. 96

⁵⁶ Ibid s. 22-23

⁵⁷ Hutchinson og Oltedal (2006) s. 209

⁵⁸ Andersen, Brok og Mathiasen (2010) s. 23

⁵⁹ Hutchinson og Oltedal (2006) s. 187

SoS er ressource- og løsningsorienteret. Det vil sige, at familiens ressourcer er i fokus og dermed et element i empowerment.

"... Det skaber en anden stemning og en anden tilgang, og de (forældrene) slapper af. Altså mange af dem er bange for at, nu får de at vide, at de er dårlige forældre. Altså, i princippet kunne vi også fortælle dem, at mange af dem er dårlige forældre, men de ved det som regel godt, og så er der ingen grund til det. Så hellere tale med dem om, jamen okay, hvad fungerer, for det vil vi gerne have mere af, og hvordan får vi så mere af det. Så det virker måske som en lille formuleringsforskel, men det er nok til, at de har det meget nemmere med at snakke om det."⁶⁰

Forældrene er ligeledes begejstrede for den ressourceorienterede tilgang, hvilket gør, at de føler sig mindre undertrykte og afvigende. En mor udtaler, at hun føler, det giver håb for fremtiden, når socialrådgiveren fokuserer på ressourcer og det, der fungerer godt.

"Det giver ligesom håb for mig... Sådan lys for enden af tunnelen.... Det er jo ikke helt sort alligevel"⁶¹

I observationerne er der også fokus på ressourcerne, hvor socialrådgiveren spørger ind til de ting, der fungerer, og dermed taler om de positive ting.⁶² Dette danner et godt udgangspunkt for samarbejdet og giver forælderen håb. At moderen igennem SoS har et håb kan medvirke til, at hun får mere lyst til at forandre, tage ansvar og afhjælpe familiens problemer.

Med SoS skal socialrådgiveren have for øje, at arbejdet med familien er en proces. Der arbejdes hen mod forandringer, hvor forældrene er en del af løsningen. Denne proces skal føre til indsigt og viden, så forældrenes kræfter mobiliseres, og de dermed sættes ud af deres afmagtssituation. Hvis forældrene ikke er en del af processen og løsningen, kan det give forældrene en følelse af at være i en afmagtssituation, hvor de føler, tingene sker hen over hovedet på dem. Men med SoS bliver forældrene empowered igennem de forandringer, der sker i processen.

"... det er et processkema, at det er noget, der følger med, at det bliver justeret for hver samtale, du har. Og at de så får et nyt skema med, så de kan se udviklingen, at en bekymring går fra 3 til 5 eller 6 på bare tre måneder. Altså, det har jeg da oplevet, at de bliver glad for."⁶³

I ovenstående citat oplever socialrådgiveren, at det, at SoS er et processkema, bidrager til, at forældrene hele tiden ved, hvor i processen de er. Med skemaet og skaleringen bliver det meget konkret for forældrene, hvor langt de er i processen for at sikre deres barns trivsel. Når forældrene er en del af processen, medvirker det til samarbejde, hvor de inddrages og får mulighed for at tage ansvar til afhjælpning af familiens problemer.⁶⁴ Forældrene har derfor med SoS en større rolle og mere indsigt og viden i processen mod at løse familiens problemer.

---

⁶⁰ Interview med socialrådgiver

⁶¹ Interview med forælder

⁶² Feltnoter

⁶³ Interview med socialrådgiver

⁶⁴ Interview med socialrådgiver

"... vi (socialrådgiverne) skal være opmærksomme på, kan de (forældrene) eller kan de ikke... gå ned i hverdagstingene... og lægge det ind i deres hverdag, hvor de allerede nu kan se, der er nogle problemer, og sige jamen det hænger sammen med det, så kommer der en helt anden effekt, og så begynder borgerne også at forstå at, okay det er måske også mit ansvar, det her sker."⁶⁵

Dette citat fortæller, at socialrådgiverne oplever, at når de med SoS går ned i detaljer og taler om de små ting i familiens hverdag, så medvirker det til, at forældrene får en forståelse af deres ansvar. Forældrene inddrages derved i et samarbejde, der giver dem viden, som ifølge empowerment også giver dem mere magt i eget liv. Når forældrene bliver klar over, hvordan problemerne kan håndteres anderledes, kan det bevirke, at de skaber forandring. I sidste ende får det dem til at tage ansvar for selv at hjælpe deres familie, så de igen kan være fri af systemet.

Samarbejdet beror på, at socialrådgiverne har tro på, at der findes kræfter hos forældrene, som gør dem i stand til selv at skabe forandringer i eget liv. Derved kan der med SoS skabes et samarbejde, hvor forældrene inddrages og tager ansvar.

SoS skal igennem en spørgende tilgang få forældre til at reflektere og tænke selv, så de kan forstå deres ansvar, i stedet for at socialrådgiverne fortæller dem det. Forældrene skal selv mobilisere deres kræfter. De skal igennem undersøgende spørgsmål fra socialrådgiveren finde frem til mulige løsninger. Derved bliver de empowered til at få magten i deres liv.⁶⁶

Den spørgende tilgang i SoS skal hjælpe til at give forældrene klarhed og viden for, at de kan tage ansvar og dermed tage magten tilbage i eget liv. Det handler altså om, at socialrådgiverne empower forældrene igennem en spørgende tilgang, der skaber refleksion, hvor de bliver bevidste om egne ressourcer og kompetencer. Derved mobiliseres kræfter, som bevirker, at forældrene bliver i stand til selv at handle og få magten tilbage i eget liv.

Med SoS ser socialrådgiveren sig selv som en foranstaltning⁶⁷, der skal empower forældrene til at tage magten tilbage i deres liv, i stedet for at de skal have hjælp gennem servicelovens § 52.⁶⁸ Før SoS fandt socialrådgiveren ud af, hvad hjælpen skulle indeholde, hvorimod de nu i højere grad fungerer som hjælpen i sig selv. Med det menes, at socialrådgiveren selv bliver en afgørende faktor for at mobilisere familiens kræfter, så de får magten tilbage og tager ansvar for familien. Dette ses også i en observation, hvor socialrådgiveren og moderen har fokus på at finde løsninger i netværket i stedet for en kommunal foranstaltning.⁶⁹

"Og det er sådan, at socialrådgiveren vil ikke have, at der skal gå lang tid før, at der sker noget... Socialrådgiveren vil gøre alt for, at jeg kommer, så der sker noget, og at jeg er med."⁷⁰

---

⁶⁵ Interview med socialrådgiver

⁶⁶ Interview med socialrådgiver

⁶⁷ Interview med socialrådgiver

⁶⁸ Serviceloven § 52

⁶⁹ Feltnoter

⁷⁰ Interview med forælder

Ovenstående citat viser, at forældrene oplever det positivt, at de i samarbejde med socialrådgiveren hurtigt kan være med til at skabe forandring i stedet for at vente længe på en foranstaltning. Det, at der er fokus på, at forældrene i samarbejde med socialrådgiveren selv kan skabe forandringer i familien og ikke være en passiv undertrykt modtager af hjælpen, gør, at forældrene inddrages og tager ansvar for at afhjælpe familiens problemer. Socialrådgiveren kan derved anvende sig selv som foranstaltning og empower forældrene gennem SoS. På den måde bliver socialrådgiverens anvendelse af SoS en styring til selvstyring, hvor forældrene selv i sidste ende skaber forandringerne, så de får magten i eget liv. Forældrene modtager derved hjælp til selvhjælp.

Afsluttende Refleksion

I projektet har vi haft refleksioner over dele af projektet, heri projektets resultater samt vores metodevalg og empiri. Endvidere har vi reflekteret over, hvad vi ser som mulige problematikker ved den måde, socialrådgiverne på Familiekontoret anvender SoS på.

Gennem udarbejdelsen af projektet har vi tilegnet os ny viden og derved fået en dybere forståelse og et mere nuanceret billede af SoS. I projektet har vi konkluderet, at hvis socialrådgivere anvender SoS tydeligt, konkret og konsekvent, medvirker det til, at forældre inddrages og tager ansvar for at afhjælpe familiens problemer. Man kan dog stille spørgsmålstegn ved, om det egentlig er SoS i sig selv, der medvirker til dette, eller om det ville være sket uden anvendelse af SoS. Når vi reflekterer over dette, kan det også hænge sammen med vores empirigrundlag. Vi er opmærksomme på, at når vi har brugt en kvalitativ tilgang i indhentning af empiri, bliver vores empiri smalt og dybdegående. Det vil sige, at vores empiri ikke giver et bredt og generelt billede af, om SoS medvirker til, at forældrene inddrages og tager ansvar. Endvidere har vi ikke interviewet og observeret samtaler, hvor der ikke anvendes SoS, og kan derfor ikke sige, hvordan socialrådgivere arbejder uden SoS. Ydermere har vi haft overvejelser, om ikke socialrådgivere alene på baggrund af deres faglige viden og kompetencer burde inddrage og give forældre ansvar uden brug af SoS.

Vi har i forbindelse med projektets konklusion haft overvejelser omkring, hvorvidt vi har undersøgt det reelle billede af SoS på Familiekontoret. Denne refleksion bunder i, at vi i vores observationer ikke er blevet præsenteret for "tunge" sager. Derfor viser projektet kun et billede af, hvordan SoS medvirker til inddragelse og ansvar i de "lette" sager. Ud fra dette tænker vi, at det i virkeligheden kan være svært at sige noget om, hvordan og om SoS medvirker til inddragelse og ansvar, idet vi formoder, at det i "lette" sager er nemmere for socialrådgiveren at inddrage og lade forældrene tage ansvar for at afhjælpe problemerne, end i sager med "tunge" problematikker.

På baggrund af vores metodiske tilgang har vi reflekteret over vores tilstedeværelse i observationerne, hvor socialrådgiverne anvendte SoS. Vi er bevidste om, at vores tilstedeværelse har påvirket socialrådgiverens arbejde. I den forbindelse tænker vi, at det at blive observeret kan medvirke til, at socialrådgiverne i deres anvendelse af SoS kan have været nervøse eller anstrengt sig mere end normalt. Dette kan have haft en betydning for projektets resultater.

Når vi i projektet undersøger anvendelsen af SoS, følger vi ikke en sag over et længere forløb. Derimod ser vi kun et øjebliksbillede af selve sagsforløbet, eksempelvis observerer vi en samtale mellem socialrådgiver og forældre. Dette er problematisk,

idet SoS er en del af en længere proces. I problemformuleringen skriver vi, at vi vil undersøge, på hvilken måde SoS medvirker til, at forældrene tager ansvar for at afhjælpe familiens problemer. Vi har reflekteret over, at forældrene tager ansvar, idet vi i projektet kun undersøger, hvordan forældrene i selve samtalen påtager sig ansvar for at afhjælpe familiens problemer, og hvordan forældre oplever dette. Endvidere har vi også socialrådgivernes oplevelse af ansvar. Vi undersøger derfor ikke, om forældrene efterfølgende tager ansvar, altså om de konkret handler på længere sigt.

Socialrådgiverne bruger SoS forskelligt. Det får os til at tænke på selve implementeringsprocessen af SoS. SoS er ikke implementeret på baggrund af et givent problem. Endvidere er SoS blevet indført, fordi der var en socialrådgiver, der fandt interesse for SoS. Vi formoder derfor, at den måde implementeringens proces er foregået på kan have indflydelse på, hvordan socialrådgiverne bruger SoS. Derfor kan det i sidste ende påvirke, hvordan forældre bliver inddraget og tager ansvar. Det kunne have været relevant at være gået ind i implementeringen af SoS, og hvilken betydning det har for den måde, hvorpå socialrådgiverne anvender SoS.

Det kunne også være interessant at undersøge socialrådgiverens motivation for SoS. Bl.a. om den enkelte socialrådgiver egentlig er motiveret til at bruge SoS. Den enkelte socialrådgivers motivationsfaktor kan nemlig have betydning for, hvordan socialrådgiveren bruger SoS. Usikkerheden omkring SoS, som vi har observeret, kan endvidere hænge sammen med socialrådgivernes motivation for SoS. Det er primært én socialrådgiver på Familiekontoret, som har fået interesse for SoS og efterfølgende fået de andre socialrådgivere med på ideen om at bruge denne. Vi tænker, at dette også kan have en indvirkning på hver enkelt socialrådgivers motivation. Slutteligt kan socialrådgiverens motivation for SoS have en indvirkning på forældrenes oplevelse af at blive inddraget og at skulle tage ansvar. I forbindelse med dette har vi endvidere overvejet, om SoS på længere sigt vil blive anvendt på Familiekontoret, hvis det kun er den ene dedikerede socialrådgiver, der skal opretholde motivationen for SoS blandt sine kollega.

Litteraturhenvisning

Bøger

- Andersen, Heine (2007): Sociologi – en grundbog til et fag, 3. udgave, Hans Reitzels Forlag, Kbh.
- Andersen, Heine og Kaspersen, Lars Bo (2007): Klassisk og moderne samfundsteori. 4. udgave, 2. oplag, Hans Reitzels Forlag, København K
- Andersen, Maja Lundemark, Brok, Pernille Nørlund, Mathiasen, Henrik (2010): Empowerment på dansk. 1. udgave, 3. oplag, Dafolo A/S, Frederikshavn
- Hutchinson, Gunn Strand, Oltedal, Siv (2006): Modeller i socialt arbejde, 2. udgave, 3. oplag, Hans Reitzels Forlag, København
- Jacobsen, Michael Hviid, Lippert-Rasmussen, Kasper og Nedergaard, Peter (2010): Videnskabsteori – i statskundskab, sociologi og forvaltning. 1. udgave, 1. oplag, Hans Reitzels Forlag, København
- Madsen, Bent, Hansen, Janne Hedegaard, Pécseli, Benedicta og Siersted, Mette (1998): Tæt på relationen – Betydningsdannelse i pædagogisk arbejde. 1. udgave, Munkegaards Forlag, Kbh.
- Meeuwisse, Anna og Swärd, Hans (2004): Perspektiver på sociale problemer, 1. udgave Hans Reitzels Forlag, Kbh.
- Mik-Meyer, Nanna og Villadsen, Kasper (2007): Magtens former – sociologiske perspektiver på statens møde med borgeren. 1. udgave, 3. oplag, Hans Reitzels Forlag, København K

Servicestyrelsen (2011): Håndbog om barnets reform. 1 oplag, Professionshøjskolen Metropol, University College Lillebælt og VIA University College i samarbejde med Servicestyrelsen, SFI og Ankestyrelsen.

Thagaard, Tove (2004): Systematik og indlevelse – en indføring i kvalitativ metode. 1. udgave, 1. oplag, Akademisk Forlag A/S, København

Turnell, Andrew and Edwards Steve (1999): Signs of safety – a solution and safety oriented approach, first edition, W.W. Norton & Company, Inc., New York, NY 10110

Elektroniske kilder

Artikel af Benny Lihme, Familien: Familiepolitik – Familiebehandling - Forældreprogrammer Familien i Danmark har det både godt, dårligt og midt mellem. Den er såvel funktionel som dysfunktionel - samt sine steder lidt af begge dele indenfor de samme fire vægge, fundet den. 22. Februar 2012:
<http://www.solutionfocus.dk/Benny%20Lihmes%20kronik.html>

Lester Johannessen-Henry: Signs of Safety- en metode til at styrke udsatte børn og unges trivsel gennem et konstruktivt samarbejde med barnet/den unge, forældrene og familiens netværk, Appriciate.dk, fundet den 2. Marts 2012:

<http://www.appreciate.dk/signsofsafety.pdf>

Signs of Safety.net, fundet den. 22. Februar 2012:

<http://www.signsofsafety.net/signsofsafety>

Turnell (2012) The Signs of Safety comprehensive Briefing Paper, fundet den 14. April 2012: <http://signsofsafety-stuff.s3.amazonaws.com/Signs%20of%20Safety%20Briefing%20Paper%20v1-03.pdf>

Andet

Bekendtgørelse af lov om social service nr. 904 af 18/08/2011

Artikel: Anerkendelse – eller hvad?

Af Lærke Jensen og Mikkel Storgaard Jørgensen - juni 2012

Resumé

I vores projekt har vi haft et tæt samarbejde med Østjyllands Politi og SSP Aarhus, der sammen har udarbejdet interviews med syv drenge mellem 14-17 år, som er dømt for grov kriminalitet.

Vi har indledningsvis fundet sammenhænge i drengenes fortællinger om deres kriminelle løbebane. Med afsæt i fortællingerne har vi ud fra et dobbelthermeneutisk perspektiv arbejdet med at forstå, hvordan det kan være, at disse drenge er kommet ind i en kriminel løbebane. Drengene har været en del af en gruppe, som er dømt for grov kriminalitet.

Vores projekt har haft et udviklingsøjeblik, da vi ud fra drengenes fortællinger har forsøgt at forbedre det sociale arbejde i forvaltningen, hvor der arbejdes med unge kriminelle. Vi er blevet opmærksomme på, at drengene ikke kun efterspørger mere anerkendelse, men også mere konsekvens. Vores opfattelse er, at drengene forstår anerkendelse ud fra en anden terminologi end de professionelle.

Vi kan ud fra denne opgave anbefale øget koordinering i det tværfaglige samarbejde, hvilket vil skabe en sammenhængende langsigtet indsats. Ikke mindst er det vigtigt, at socialrådgiveren virker handlekraftig i arbejdet med målgruppen.

Forord

Dette projekt er udarbejdet i foråret 2012 i forbindelse med afslutningen af vores studier ved VIA University College i Aarhus.

Projektet omhandler arbejdet med kriminelle unge i boligområdet Bispehaven i Aarhus og har et omfang af 30 ECTS point per studerende.

Østjyllands Politi og SSP Aarhus har igennem dette projekt bidraget med deres erfaringer med de syv unge drenge. Vi har ydermere været på patrulje med Østjyllands Politi. Vi er meget taknemmelige for et godt samarbejde under hele vores bachelorproces.

Med vores bachelorprojekt håber vi, at vi kan bidrage til at synliggøre behovet for at kvalificere det sociale arbejde med unge kriminelle. Vi håber, at vi ved at have opsamlet erfaringer og viden om disse syv unge, som er dømt for grov kriminalitet, kan bidrage til at videreudvikle det eksisterende arbejde med målgruppen.

Indledning

I 2011 præsenterede Det Kriminalpræventive Råd rapporten "Lovlydig ungdom". I rapporten konkluderes det, at der generelt er sket et fald i ungdomskriminaliteten i Danmark blandt de 14-15 årige, men at kriminaliteten er blevet grovere. Det konkluderes, at der er sket en polarisering af kriminaliteten begået af de 14-15 årige. Kriminalitetsbilledet er med andre ord blevet mere sort/hvidt - de kriminelle er blevet mere kriminelle samtidig med, at gruppen af lovlydige er stigende. Tendensen

er, at enten har man begået kriminalitet af alvorlig karakter og har gjort det hyppigt, eller også har man helt afholdt sig fra det. Forskellen mellem kriminel og lovlydig er altså blevet større.¹ Der er med andre ord kommet en øget afstand mellem at være lovlydig og kriminel, da der ikke længere er så mange gradsopdelinger mellem de to grupper. De småkriminelle har tilsyneladende i højere grad bevæget sig over i den lovlydige gruppe, samtidig med at de kriminelle tilsyneladende har bevæget sig længere væk fra den lovlydige gruppe ved i højere grad at begå grovere kriminalitet.² I opgaven vil vi beskæftige os med den ene del af polariseringen, nemlig at ungdomskriminaliteten er blevet grovere.

Vi mener, at problematikken har relevans for socialt arbejde, idet tendensen mod et grovere kriminalitetsbillede kan være udtryk for, at der er opstået en ny målgruppe af unge kriminelle i socialt arbejde. Dette vil stille det sociale arbejde overfor nye udfordringer og ikke mindst stille nye krav til socialrådgiveren. For at vi i det sociale arbejde kan handle tilfredsstillende, kræver det en forståelse og indsigt i menneskerne bagved statistikkerne.

Efter vores første forundring over ændringen i ungdomskriminaliteten i Danmark, fik vi kontakt til Østjyllands Politi, hvor vi på et møde fortalte om vores undren. Det viste sig også, at Politiet havde gjort sig lignende observationer i det daglige arbejde. Det viste det sig, at Østjyllands Politi i samarbejde med SSP Århus i løbet af det sidste år havde foretaget syv interviews med drenge i alderen 14 til og med 17 år, som var blevet dømt for grov kriminalitet. Disse syv interviews fik vi udleveret til brug for vores bachelorprojekt. Interviewene har givet os en indsigt i, hvordan informanter forstår erfaringer og begivenheder. I et interview skabes der ifølge Kvale viden mellem interviewerens og informantens synspunkter.³ Dette er da også et unikt empirisk materiale, da de syv drenge har været del af en gruppe på ca. 16 personer og nu efter domsfælden er blevet spredt, fordi flere af dem skal afsone en ungdomssanktion på institution.

Problemfelt

De syv unge drenge, i aldersgruppen mellem 14-17 år, er dømt for grov kriminalitet. De er en del af en større gruppe indvandrer drenge fra Bispehaven. Denne gruppe af unge drenge har et stort antal sigtelser bag sig for alvorlig kriminalitet i forbindelse med vold og gaderøverier samt et stort antal berigelses-sigtelser.

Den grove kriminalitet, disse unge drenge har udøvet, er eskaleret over en kort periode. Dette på trods af, at der har været tildelt området Bispehaven flere ressourcer de seneste år. På baggrund af det, kan man jo spørge sig selv, hvordan kan noget lignende forhindres i fremtiden?

Problemforståelse

Umiddelbart tænker vi, at grundene til ungdomskriminalitet er multifaktorelle. Dermed menes, at motiverne for at begå kriminalitet er forskellige fra situation til situation, og der er sjældent nogle direkte årsagsforklaringer.

---

¹ Balvig (2011), s. 56-57

² Balvig (2011), s. 56-57

³ Kvale (1997), s. 129

Vores problemforståelse i opgaven er, at ungdomskriminaliteten er et vildt problem. Krogstrup definerer vilde problemer som følgende: *“Vilde problemer kan ikke defineres og kan ikke adskilles fra andre problemer. Målene for deres løsning kan ikke defineres præcist, og der er derfor ikke klare kriterier for den optimale løsning. Hvor tamme problemer har en objektiv og målbar bedste løsning, vil vilde problemer have en bedste løsning, men vurdering af, hvorvidt den bedste løsning er nået, vil være normativ”*.⁴

Problemformulering

Hvordan kan vi, ud fra de syv unges perspektiv, forstå de har begået grov kriminalitet? Og hvordan kan socialrådgiveren i den kommunale forvaltning ved hjælp af en sådan viden kvalificere det sociale arbejde?

For at besvare vores problemformulering har vi udarbejdet følgende undersøgelses-spørgsmål, som vil blive behandlet i vores projekt.

Hvilke sammenhænge kan vi udlede af interviewene med de syv drenge?

Hvordan kan vi med afsæt i de unges fortællinger forstå, hvorfor de har bevæget sig ind i en kriminel løbebane?

Hvordan kan vi som socialrådgivere i den kommunale forvaltning hjælpe unge kriminelle tilbage på sporet?

Videnskabsteoretiske perspektiver

Dette afsnit vil starte med en beskrivelse af politiets og SSP's, videnskabsteoretiske fundering for behandling af interviewmaterialet. Dernæst vil vi gøre rede for opgavens videnskabsteoretiske ståsted - dobbelthermeneutikken. Efterfølgende vil vi redegøre for forforståelse og dens betydning for vores fortolkninger. Afslutningsvis vil vi gøre rede for vores induktive tilgang.

Politiet og SSP's videnskabsteoretiske ståsted – hermeneutik

Videnskabsteorien er en måde at se omverdenen på, som indlejret i et bestemt perspektiv. Det er en måde at filtrere virkeligheden på og anskue omverdenen fra bestemte ståsteder.

Politiet og SSP har ifølge dem selv haft en hermeneutisk tilgang til fremstilling af interviewmaterialet.

I den hermeneutiske forståelsesramme er mennesket basalt set et fortolkende væsen. Mennesket dannes og danner som subjekt sin omverden via fortolkninger, der bygger på tidligere fortolkninger.

Gadamer mener, at fortolkende videnskab tager udgangspunkt i, at den verden mennesker handler i, er en verden ladet med betydning. Verden er ikke kun noget, vi iagttager, men en verden med mening.⁵

---

⁴ Breumlund (2010), s. 215

⁵ Gilje (2002), s. 167-171

Vores videnskabsteoretiske ståsted - dobbelthermeneutik

Vores videnskabsteoretiske udgangspunkt for at analysere SSP og politiets interviews er også hermeneutikken, men vi går et skridt videre til dobbelthermeneutikken. Vi vil nedenunder redegøre for, hvad der forstås ved dobbelthermeneutikken, og hvordan vi har brugt det i opgaven.

Udgangspunktet er, at vi ønsker en subjektiv tilgang til vores fortolkning af de syv informanternes fortællinger. Dette har været med udgangspunkt i at sætte vores egen forforståelse i parentes og derved fremme forståelsen af informanternes narrativ. Men da vi, som analytikere er i besiddelse af en større erfaring, tilskriver vi os selv en fortolkningsret, der er større end interviewerne og informanternes egen tolkning. Denne fremgangsmåde kalder Giddens for dobbelthermeneutik.⁶

I dobbelthermeneutikken tager vi forbehold for, at verden er fortolket ud fra aktøren selv og er derfor interesseret i aktørens egen beskrivelse og opfattelse af verdenen. Men derudover rekonstruerer forskerne ved hjælp af teoretiske begreber aktørens meningsdannelse. Det vil sige, at forskningen ikke udelukkende bygger på aktørens begreber og beskrivelser.

SSP og Østjyllands Politi har allerede foretaget udvælgelser i og med, at de har skrevet referat og udvalgt citater igennem interviewene. Det vil sige, at vi har fortolket videre på det, som de allerede har fortolket på ved valg af deres fremgangsmåde under interviewene. Det kan således diskuteres, om vi reelt er triplehermeneutiske.

I vores opgave har vi anvendt videnskabsteori som refleksion i forhold til den måde, vi bruger forskellige teoretiske tilgange på.

Vores forforståelse

Som nævnt i politiet og SSP's videnskabelige ståsted, bygger hermeneutikken og vores fortolkninger på bestemte forforståelser.⁷

Vi har i dette projekt derfor været opmærksomme på vores forforståelse og forsøgt at bevidstgøre den og således være i stand til at arbejde med den og kunne sætte den i parentes. Dermed er vi klar over nødvendigheden og tilstedeværelsen af begrebet, når vi arbejder med vores målgruppe; unge kriminelle. Der kan nemt være en herskende konsensus om, hvordan kriminelle ser ud, og hvordan de er uden først at have mødt dem.⁸

Vi har i løbet af opgaven på baggrund af tilegnelse af ny viden, begreber og erfaringer arbejdet med vor forforståelse og søgt at stille spørgsmål ved tingenes tilstand og reflektere over vor egen forståelse. Dermed har vi forsøgt at bevidstgøre vor forforståelse og derved ophæve de grænser for kreativitet og forestillingsevne som følger med.⁹ Dette blev afprøvet, da vi var på patrulje med politiet, hvor vi var så privilegeret at møde flere af de unge drenge fra interviewene.

---

⁶ Gilje (2002), s. 167-171

⁷ Ejrnæs (2008), s. 29

⁸ Olsen (2003), s.160

⁹ Aadland (1997), s. 187

Induktion – empiriens betydning

Vi har i vores projekt haft en induktiv tilgang i teorivalg, og teorien er derfor udvalgt i forhold til, hvad vi har vurderet bedst kunne belyse vores empiri. Vi har dermed ikke haft nogle bestemte teorier, vi på forhånd har ønsket at anvende.

Ved at have en induktiv tilgang har vi bevæget os fra specifikke til generelle udsagn, eller sagt på en anderledes måde; fra empiri til teori. Som analysestrategi har vi valgt en ad hoc tilgang, idet vi bruger forskellige metoder og teknikker til at skabe mening. Med dette menes, at vi således ikke bruger nogle standardmetoder til at analysere vores materiale, men lader os styre af vores empiriske materiale. Eller som Dorothy Smith har sagt det, har vi været: "open to how the terrain under analysis is actually put together, rather than to theorize it in advance of discovery."¹⁰

Men vi kan reflektere over, om det er muligt at bevare den induktive tilgang, efter vi har foretaget teorivalg, eller om vi derefter får en deduktiv tilgang. Fordi vi starter med at være induktive, men efter vi har valgt teorier, læser vi interviewmaterialet igennem med teorierne i sigte.

Metodologi

I dette afsnit vil vi gøre rede for opgavens metodologi. Vi vil starte med at redegøre for det datamateriale, vi fik udleveret af Østjyllands Politi og SSP, ved først at præsentere baggrunden for indsamlingen af data og derefter gøre rede for politiet og SSP's indsamlingsmetode. Derefter vil vi redegøre for, hvordan vi i opgaven vil behandle det datamateriale Østjyllands Politi og SSP har stillet til rådighed for os. Efterfølgende vil vi redegøre for det datamateriale, vi har tilvejebragt ved deltagende observation.

Dataindsamlingsmetode for Østjyllands Politi og SSP

De syv unge drenge var en del af en større gruppering på cirka 12 personer. Østjyllands Politi og SSP valgte kun at interviewe de personer fra gruppen, som var under 18 år på gerningstidspunktet. Politiet har fortalt, at inden de unge blev anholdt for grov kriminalitet, var denne gruppe godt på vej til at udvikle sig til en kriminel bande. Politiet og SSP's formål med interviewene var at få informanterne til at reflektere over de professionelle, der har været omkring dem før, under og efter røverierne. Det har ydermere været med det formål at skabe forbedringer for børn og unge i området.

Østjyllands Politi og SSP har benyttet sig af kvalitative interviews. Det kvalitative interview er en forskningsmetode, der giver adgang til en grundlæggende oplevelse af menneskets livsverden. Interviewene giver mulighed for at undersøge og udforske subjektivt forståede fænomener hos informanterne og har derved medvirket til at givet dem en forståelse af, hvilke rammer og strukturer de påvirker og påvirkes af.

---

¹⁰ The Everyday World as Problematic: A Feminist Sociology

Vi er opmærksomme på, at interviewene med de unge er foretaget af en politibetjent og en socialrådgiver fra SSP, der før disse interview har haft en relation til drengene.

Interviewmaterialet er bearbejdet ud fra et forsøg på at fremstille de unges fortællinger så tæt på de unges egne fortællinger som muligt. Politibetjenten og socialrådgiveren har valgt ikke at optage interviewene på bånd. I stedet har den ene taget referat, mens den anden har nedskrevet citater. Fremstillingen vil dermed også kunne bære præg af deres fortolkninger. For at imødekomme dette har de derfor valgt at få de sammenskrevne interviews læst igennem og godkendt af de unge selv.

Vores dataindsamlingsmetode

Ud over de interviews vi har fået udleveret af Østjyllands Politi, har vi haft lejlighed til at være med to betjente på patrulje i Bispehaven og de omkringliggende områder og dermed haft mulighed for deltagende observation.

På patruljen mødte vi to af de kriminelle drenge, der er med i det interviewmateriale, vi har fået udleveret. Disse to drenge bor stadig i Bispehaven efter domfældelsen, hvor flere af de andre nu afsoner en ungdomssanktion på institution.

Desuden mødte vi en af informanternes far og en pædagog fra Hotspot, der arbejdede med de unge udsatte i Bispehaven. Vi fik en rundtur i Bispehaven og var inde at se nogle af de institutioner, de unge omtaler i interviewene. Ved at have været med på patrulje i Bispehaven har vi fået en baggrundsforståelse i forhold til de unge og i forhold til Bispehaven og de tiltag, der foregår i området.

Vores tilgang til observationen har været ustruktureret, idet vi ikke har søgt noget bestemt og heller ikke har rettet os efter nogen observationsguide, men har haft en mere eksplorativ tilgang. Endvidere har vores deltagelse været partiel og ikke total, idet vi kun har overværet en del af de aktiviteter, der foregår i Bispehaven og i et meget begrænset tidsrum.

Formålet med observationen har været at få en forståelse af de forskellige aktører i Bispehaven på deres egne præmisser og i deres egen kontekst. Vores egen rolle i feltet bar mest præg af en observatørrolle, da vi selv deltog i feltet, hvor vi havde kontakt til personer, der forsynede os med relevant viden, herunder de betjente, vi var på patrulje med.¹¹

Denne baggrundsviden, vi har fået ved at have været ude i Bispehaven, har vi fået i kraft af vores kontakt til de to betjente, vi var på patrulje med. De har således ageret gatekeepers, der kunne give os adgang til feltet. Den viden, vi har fået, og de personer, vi havde kontakt med, mens vi var i feltet, var således styret af de kontakter, vores gatekeepers i forvejen havde i feltet. Den viden, vi fik tilegnet os, var derfor præget af deres erfaringshorisont.¹²

---

¹¹ Kristiansen (1999), s. 106

¹² Kristiansen (1999), s. 139-141

Underspørgsmål

Drengenes baggrund

Vi har i de syv drenges fortællinger kunnet udlede flere fællestræk. Gennemgående i interviewene er, at de unge har oplevet mange brud ved skoleskift og flytning.

Drengene er alle andengenerationsindvandrere, hvoraf de fleste har forældre fra Mellemøsten. De unge forbinder kriminalitet med socialt samvær med vennerne fra Bispehaven. Dette er med til at skabe sammenhold og danne en fælles identitet.

De unge har en oplevelse af verden som enten "kedelig" eller "spændende", og de kan ved at begå kriminalitet opnå et adrenalinsus. Drengene fortæller, at kriminaliteten skyldes kedsomhed.

Af interviewene kan vi se, at de unge ikke forstår, at deres kriminelle handlinger har konsekvenser for ofrene. Det er desuden symptomatisk for alle disse unge, at de har haft hyppig kontakt til socialforvaltningen, og at de ikke føler sig inddraget i deres sagsforløb.

En neuroaffektiv forståelse af drengenes handlinger

Vi har endvidere i dette bachelorprojekt taget udgangspunkt i psykologisk teori og forståelser, bl.a. med afsæt i Susan Hart og Mary Ainsworth. Dette udgangspunkt har vi valgt for at kunne få en forståelse af tidlig skade i barndommen, aktuelle adfærdsmønstre og de unges desorganisering generelt.

Drengene fortæller, at de begår kriminalitet på grund af kedsomhed. Drengene fortæller endvidere om deres adfærdsmønstre, desorganisering m.v. - at dette kan give et billede af, at de unge drenge ikke lærer af deres fejltagelser.

En afvigersociologisk forståelse af drenges handlinger

Vi vil i dette afsnit redegøre for den anvendte teori på et strukturniveau. Hovedbudskabet for fx Becker er da også, at sociale afvigelser er samfundsskabte. Becker mener ikke, at en person kun begår kriminalitet, efter personen er blevet stempet som afviger. Beckers budskab er mere, at oplevelsen af at blive afsløret i at overtræde reglerne er afgørende i udviklingen af en afvigerkarriere.¹³

Vi har ud fra Beckers teori opnået en forståelse af selve procesdelen i drengenes afvigerkarrierer, hvor afvigelsen udvikles over tid. Endvidere bliver de kriminelle handlinger grovere og grovere.

Afvigelsen er ikke en egenskab ved de unge kriminelles handlinger, men snarere den etikette, som drengene får, når de ikke overholder samfundets regler. Kategorisering er en måde, hvorpå håndhæverne identificerer afvigelser.¹⁴

Mødet mellem de unge drenge og socialrådgiveren bygger på stereotyper, da socialrådgiveren har en bestemt forventning, der er bestemt af forvaltningens kategoriseringer, og en forforståelse, som er et udslag af mødet med en anden kultur. Mødet kan derfor bygge mere på stereotypificeringer end på selve den unges egne ønsker og drømme.

---

¹³ Becker (2005), s. 10

¹⁴ Becker (2005), s. 10

Håndhævernes reaktioner på de unges kriminelle handlinger har været medvirkende til, at de unges afvigerkarriere forstærkes. Dette ses i interviewene, når politiet kropsviserer drengene, eller socialrådgiveren foretager indsatser efter serviceloven ved eksempelvis kontrolleret fritid for den unge. Drengene reagerer med fjendtlighed og en yderligere afstandstagen fra normaliteten. Vi ser, at drengene bevæger sig længere og længere væk fra samfundet og danner en subkultur, hvor de har afvigelsen som fællesnævner. I gruppen lærer de unge drenge at organisere lovovertrædelserne af mere erfarne kriminelle.

Følelse af fællesskab i gruppen er med til at styrke drengenes kriminelle identitet. Det ses, at drengene accepterer rollen som afviger. Vi ser, at når afvigerstemplet er erhvervet en gang af drengene, så er det svært for dem at slippe af med det igen, og de unge opfatter langsomt sig selv som anderledes.

En forståelse af normerne i den kriminelle gruppe

Vi vil bruge Pierre Bourdieus begreber; felt, kapital og habitus til at analysere, hvilke normer og værdier, der er gældende i gruppen. Vi vil bruge de forskellige kapitalformer til at få en forståelse af, hvad der tilskrives værdi i gruppen, og hvilke kampe om kapitaler, der udspiller sig i gruppen. Feltbegrebet vil vi bruge som en analytisk ramme og afgrænsning. Vi vil således beskæftige os med gruppen af kriminelle drenge fra Bispehaven som værende et felt – "det kriminelle felt". Derudover vil vi bruge habitus-begrebet til at forstå, hvilken indflydelse den tidlige socialisering og konteksten har haft for de unges norm - og værdisæt.

Ifølge Bourdieu bruger de unge kriminaliteten til at akkumulere økonomisk kapital, der giver anerkendelse i gruppen. De unge transformerer deres økonomiske kapital til symbolsk kapital, da de blandt andet bruger penge på dyre jakker og mobiltelefoner, der ikke kun giver status i gruppen, "det kriminelle felt", men i et bredt spektrum af felter - herunder i "kammeratfeltet" i skolen. Når de unge samles i Trivselshuset og fortæller hinanden historier om penge og kriminalitet, bruges dette forum til at skabe social kapital, da de bruger historierne om kriminaliteten som samlingspunkt i gruppen.¹⁵ Dog skal de unge for at få adgang til "det kriminelle felt" investere "kriminell kapital" - i form af en kriminel handling. Ifølge Bourdieu kan disse unge anses for at være aktører i det samme afgrænsede felt – "det kriminelle felt", da de unge har en fælles doxa og således en fælles præmis for, hvordan kampene om kapital skal foregå.¹⁶ De unges habitus kan være præget af nogle strukturer, der er anderledes end det danske samfunds, da de er det, Long Litt Woon kalder "kulturpendlere".¹⁷ Drengene kan have andre kulturelle præferencer end den danske, da de alle sammen har forældre, der er flygtet eller indvandret til Danmark. Endvidere har de unges fragmenterede skoleforløb samt Bispehaven som et socialt udsat boligområde indflydelse på de unges habitus og udviklingen af en kriminel habitus. Gruppens normer kan derfor forstås både ud fra drengenes tidlige socialisering og den socialisering, der finder sted i Bispehaven blandt de andre gruppemedlemmer.

Anerkendelse

For at svare på underspørgsmål 3 vil vi bruge Axel Honneth og hans teori om anerkendelse til at undersøge, om drengene opnår anerkendelse. Derefter vil vi diskutere, om det er muligt både at være anerkendende og konsekvent i arbejdet med de

---

¹⁵ Nielsen (2010), s. 17

¹⁶ Nielsen (2010), s. 17

¹⁷ Mørck (1998), s. 81

unge. Afslutningsvis vil vi diskutere, om der er grænser for anerkendelse. Vi ønsker at anvise handlemuligheder for at kunne kvalificere det sociale arbejde med målgruppen. Handleanvisningerne, vi har taget som udgangspunkt, er ud fra de unges fortællinger.

Vi har med opgaven forsøgt at forbedre det sociale arbejde med disse kriminelle unge. Vi har brugt Honneths anerkendelsesteori til at undersøge, hvorvidt disse unge er blevet anerkendt og til at diskutere, om anerkendelse er tilstrækkelig i forhold til arbejdet med disse unge, og om disse unge forstår anerkendelse på samme måde.

Vi er opmærksomme på, at Højlund og Juul har valgt en kritisk hermeneutisk tilgang til Honneths teori, men vi anser ikke dette for, at det får betydning for selve essensen af Honneths teori, der danner grundlag for en del af besvarelsen i dette afsnit.¹⁸

Vi kan ud fra vores undersøgelse konkludere, at drengene tidligere har oplevet en mangel på anerkendelse, samt at de ikke føler sig inddraget i eget sagsforløb. Anerkendelsen af den unge som et unikt individ kan have svære kår i forvaltningen, da socialrådgiveren arbejder ud fra nogle bestemte økonomiske og organisatoriske rammer - hvilket kan medføre en tilsidesættelse af den unges problematik. Desuden oplever de unge, at de ikke har fået udarbejdet handleplaner, og at de derved er blevet juridisk krænket.

Det tyder på, at de unge har oplevet krænkelser i privatsfæren på grund af dårlige opvækstbetingelser og omsorgssvigt. Flere af de unge har oplevet at miste bevillingen til deres kontaktperson, og den unge føler sig svigtet af socialrådgiveren. Ifølge Honneth kan et resultat af manglende anerkendelse være, at de unge mister deres handleevne.¹⁹

Er der grænser for anerkendelse

Desuden kan vi se, at de unge ønsker mere handlekraft fra socialrådgiverens side. De unge har en oplevelse af, at der ikke er handling nok bag ordene fra socialrådgiveren. Vi stiller spørgsmålstejn ved, om socialrådgiveren er tydelig nok i sin rolle. Desuden stiller vi spørgsmålstejn ved, hvorvidt socialrådgiverens fokus på anerkendelse i virkeligheden gør dem handlingslammede, og om anerkendelsesbegrebet egentligt burde rumme mere. For, at drengene oplever, at der bliver handlet mere fra socialrådgiverens side af, kunne det være en idé at styrke det tværprofessionelle samarbejde, hvor socialrådgiveren skal have en mere koordinerende rolle. Socialrådgiverens koordinerende rolle skal forebygge en fragmenteret sagsbehandling, således at drengene kun skal ind af én dør, og at der er større mulighed for drengene til at skabe en relation med socialrådgiveren.

Vi stiller desuden spørgsmålstejn ved, om der er grænser for anerkendelse, da drengene hele tiden søger grænserne og undrer sig over, hvorfor der ikke gribes ind, og at der ikke er en straf ved drengenes handlinger. De unge føler ikke, at kommunens tiltag har nogen reel konsekvens, da de bare kan lade være med at medvirke. Drengene fortæller i interviewene, at de først har oplevet konsekvens ved strafudmålingen af deres kriminelle handlinger, hvorved de har oplevet en kon-

---

¹⁸ Højlund (2005), s. 14

¹⁹ Højlund (2005), s. 26-27

sekvens for sent, da de præventive tiltag, der sker i Bispehaven og i socialforvaltningen, har spillet fallit for disse drenges vedkommende.

De unge føler ikke, at nogle af de sociale myndigheders tiltag har haft nogen reel konsekvens, for det er ikke nemt at foretage en socialfaglig indsats over for disse unge, når de ikke føler sig forpligtigede til at deltage i de sociale foranstaltninger. Dette kan også være et udtryk for en berøringsangst i forhold til at bryde med et af socialt arbejdes etiske principper, som er borgerens ret til selvbestemmelse, jf. Dansk Socialrådgiverforenings etikvejledning artikel 2.7.²⁰, som er i tråd med Honneths anerkendelsesform, "socialt værdsættelse", hvor den enkeltes livsstil og levestil skal anerkendes.²¹ Disse idealer kan være en hæmsko for socialrådgiveren, da vi kan se, at anerkendelse ikke er tilstrækkelig i arbejdet med disse unge. Når de unge ikke vil eller ikke er i stand til at tage imod hjælpen, kan det derfor tyde på, at der må tages andre metoder i brug.

Vi konkluderer, at anerkendelse i det sociale arbejde ikke er nok i arbejdet med disse unge. Endvidere har de unge en anden kulturel forståelse og har været vant til en mere restriktiv opdragelsesstil. De restriktive rammer fra det hjemlige miljø, kan være med til at påvirke deres opfattelse af anerkendelse. Hvis drengene i deres primære relationer har været vant til at blive anerkendt ved at have faste rammer for deres opdragelse, hvor de er blevet mødt med sanktion, så snart de har overtrådt hjemmets indiskutable regler, kan det have indflydelse på deres opfattelse af anerkendelse, idet de kan have internaliseret bestemte forventninger i deres indre arbejdsmodel til, hvordan de mødes af andre voksne. Det er derfor ikke sikkert, at disse unge føler sig krænkede i privatsfæren og føler, at deres psykiske integritet er truet ved, at der bliver sat grænser. Tværtimod kan det netop tænkes, at de føler sig anerkendte ved, at der er en reel markering, når de har brudt reglerne. Socialrådgiveren behøver derfor ikke at være bange for at være tydelig og bruge sin myndighedsrolle. Vi mener derfor, at anerkendelse med fordel kan rumme mere konsekvens og handling i forhold til det sociale arbejde med denne målgruppe.

Litteraturliste

- Balvig, Flemming. 2011. *Lovlydig ungdom*. Glostrup : Det Kriminalpræventive Råd, 2011.
- Becker, Howard S. 2005. *Outsidere : studier i afvigelsessociologi*. 1. udgave, 1. oplag. København : Hans Reitzels Forlag, 2005.
- Breumlund, Anne og Hansen, Inger Bruun. 2010. *Alkoholmisbrug og social indsats*. 1. udgave, 1. oplag. København K : Hans Reitzels Forlag, 2010. s. 215.
- Ejrnæs, Morten og Guldager, Jens. 2008. *Helhedssyn og forklaring: i sociologi, socialt, sundhedsfagligt og pædagogisk arbejde*. 1. udgave. København: Akademisk Forlag, 2008. s. 26 og 29.
- Gilje, Nils og Grimen, Harald. 2002. *Samfundsvidenskabernes forudsætninger*. København: Hans Reitzels Forlag, 2002. s. 164-200.
- Hart, Susan. 2006. *Betydningen af samhørighed: om neuroaffektiv udviklingspsykologi*. København: Hans Reitzels Forlag, 2006. s. 267-272.
- . 2008. *Fra interaktion til relation*. 1. udgave, 2. oplag. København K: Hans Reitzels Forlag, 2008. s. 215.

---

²⁰ <http://www.socialrdg.dk/Default.aspx?ID=1009>

²¹ Højlund (2005), s. 27

- Høilund, Peter og Juul, Søren. 2005. *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*. 1. udgave, 2. oplag. København K : Hans Reitzels Forlag, 2005.
- Kristiansen, Søren og Krogstrup, Hanne Kathrine. 1999. *Deltagende observation*. 1. udgave, 2. oplag. København K: Hans Reitzels Forlag, 1999. s. 47-48, 57-58, 106, og 139-141.
- Kvale, Steinar. 1997. *Interview - En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København: Hans Reitzels Forlag, 1997.
- Meeuwisse, Anna og Swärd, Hans. 2004. *Perspektiver på sociale problemer*. 1. udgave. København: Hans Reitzels Forlag, 2004. s. 46-47, 204-208.
- Mørck, Yvonne. 1998. *Bindestregsdanskere*. 1. udgave. Frederiksberg C: Forlaget Sociologi, 1998. s. 81.
- Nielsen, Elof Nellemann, et al. 2010. *Anvendt teori*. Århus: Socialrådgiveruddannelsen i Århus, VIA University College, 2010. s. 11-45.
- Olsen, Poul Bitsch og Pedersen, Kaare. 2003. *Problemorienteret projektarbejde - en værktøjsbog*. 3. udgave. Roskilde : Roskilde Universitetsforlag, 2003. s. 160.
- Aadland, Einar. 1997. *Og eg ser på deg...* Oslo: Universitetsforlaget, 1997. s. 97-118 og 184-188.

Bachelorprojekter fra Socialrådgiveruddannelsen i Aarhus

Januar og juni 2012

Anerkendelse og produktiv magt - Ja tak! : Om kvalificering af underretningssamtalen /
af Signe Melters Pedersen, Anne-Kathrine Lavø Møller, Catrine Sofie Jespersen

Anvendelse af Tvangsadoption /
af Nini Toft Thrane, Iben Thopholm Sørensen

Begrænset: Om lovgivningens betydning for det sociale arbejde med østeuropæiske hjemløse i Danmark /
af Simone Kirk Røn, Jens Holden Dahl Nissen

Børnegruppen - en undersøgelse af det sociale gruppearbejde /
af Jane Bøgholm Pedersen, Rikke Melin

Børn med ADHD: - i risikozonen for at udvikle sociale problemer /
af Stephanie Jeannette Fønslér, Maria Gregersen Overgaard

Caught in between Cultures /
af Maiken Them Simonsen, Lene Boe Kjeldsen, Christine Kjeldgaard Pejstrup

Den socialfaglige indsats overfor sædelighedskriminelle /
af Signe Nonboe Kristensen, Anne Pagh Ludvigsen

Det opsøgende team: Barrierer for praksisforskning /
af Helle H.H. Kristensen, Trine Rasmussen

Det tværfaglige samarbejde, med fokus på tidlig indsats mod førskolebørn, der er udsat for vold /
af Ulla Toft Laursen

Dilemmaer i inklusion af flygtninge på langvarig starthjælp /
af Louise Gaarn Nielsen, Louise Sten Thomsen

Dilemmaer i socialrådgiveres arbejde med flygtninge på introduktionsydelse /
af Jonathan Kiel Thormann, Karen Ryle Dinsen, Kim U. Jacobsen

Empowerment af kvinder i Chennais slum /
af Ann Louise Petersen, Tanja Bertelsen

Et redskab til skilsmisseforældre som overvejer en deleordning /
af Mette Vestergaard Jensen

EXIT pakkens indflydelse på den sociale indsats overfor kvinder i prostitution /
af Susanne Knudsen, Louise Brandt

Fordomme mellem socialrådgivere og unge flygtninge/indvandrere drenge /
af Marie-Louise Preuss

Fælles fagligt grundlags påvirkning af socialrådgiverens handlingsmæssige råderum /
af Helle Bjerring Hansen, Camilla Saks Wendtland, Lene Bjerre Fisker Magnussen

Først og fremmest er de børn... : Et bachelorprojekt om det sociale arbejde med uledsagede mindreårige flygtninge i Danmark /
af Heidi Kristine Overgaard

Håb og menings betydning for socialt arbejde /
af Andreas Danø, Anne Louise Jensen, Lone Skov Knudsen

HÅB, ØNSKER & CARE: En integreret tilgang til at styrke beboernes recovery proces /
af Anna Bonde Rasmussen, Line Rahbek Petersen

Implementeringsprocesser og socialt arbejde /
af Jette Møller, Maibritt Hattesen

Kommunikation mellem socialrådgiver og borger i forbindelse med en underretningssamtale / af Malene Davidsen

Kriminel – Forebyggelse - Hvordan fungerer det? /
af Stine Ossian, Rikke Månsson

Kvinderne i Bispehaven: En analyse af kvindernes oplevelse af kontakten til jobcenteret og det lokale beboerhus Trivselshuset /
af Camilla Zarah Baunsgaard, Trine Espersen

Køreplan for god løsladelse: - en standardiseret metode i socialt arbejde /
af Pernille Drachmann Olesen, Bodil Johanne Kaalund Rasmussen

Match 2 - integration eller isolation /
af Stephanie Skjødt

Når vi løfter i flok - Fra tanke til handling: Om den kognitive gruppebehandling af hashmisbrugere i Aarhus /
af Tanja Henriette Thiemer

Resultatdokumentation /
af Sara Støckler Munk, Marie Bang Lind-Olsen

Samarbejdet mellem kommune og fængsel /
af Lasse Bach Christensen, Torben Kastbjerg

Samarbejdet mellem socialrådgivere i fængsel og i kommune if. løsladelse af indsatte /
af Lene Henriksen, Karen Svoldgaard

Samarbejdet mellem socialrådgiver og lægekonsulent - og dets betydning for den socialfaglige vurdering /
af Lene Søe Bock

Social analyse - et læringsredskab i en ICS kommune /
af Gitte Sørensen, Dorte Berg Rasmussen

Socialrådgiverens arbejde efter Barnets Reform /
af Christina Bjerg Nielsen

Social udstødelse af indvandrerkvinder /
af Nahren Shimon Zaia

Stigmatisering, En katastrofe for mennesker med skizofreni og misbrug /
af Jakob Klith Sørensen

Sygehussocialrådgivere og deres betydning for patienter /
af Malene Hedegaard Rasmussen

Uanstændig sygedagpengebehandling i Silkeborg kommune /
af Simone Berg-Cronquist, Marianne Bentsen Wachmann, Lars Manza Thellemann

Vanskeligheder i tværfagligt samarbejde /
af Naja Rath, Melanie Urban, Tina Binderup

Alle projekterne kan findes i UC Viden Studenterportal med abstract og evt. fuld-
tekst.

UC Viden dækker forskning og udvikling i professionshøjskolerne.

UC Viden Studenterportal: <https://www.ucviden.dk/student-portal/>